Il-Malti

RIVISTA TAL-AKKADEMJA TAL-MALTI

Ħarġa Letterarja LXXXIX 2016

Il-Malti
Rivista tal-Akkademja tal-Malti

ĦARĠA LETTERARJA
LXXXIX
2016

Pubblikazzjoni
L-Akkademja tal-Malti
klabb kotba maltin

Il-Bord Editorjali

Editur: Achille Mizzi

Membri: Toni Cortis

Inġ Maurice Mifsud Bonnici

Claire Zerafa

Qari tal-provi: Joseph P. Borg, Reno Fenech, Claire Zerafa

Pubblikazzjoni tal-Akkademja tal-Malti

© 2016 L-Akkademja tal-Malti

ISBN: 978-99932-7-574-9

Iddedikat lil
J.J. Camilleri
1928 - 2012

Werrej

L-editorjal
Achille Mizzi ix

POEŻIJI

Notturn op. 9 nru 2
Beverly Agius 2

Naf
Carmel Azzopardi 4

Ħsejjes Ħajja
Clifton Azzopardi 6

Il-Ġrajja t'Għasfur Stramb
Mario Azzopardi 8

Tektik... u Għana
Rena Balzan 10

Kun Af li f'Qiegħ Għajnejk
Charles Bezzina 12

Il-Qalb Imwebbsa
Ġorġ Borg 13

Bħal Ħuta Mġewħa
Louis Briffa 14

Taħt il-Mezquita, Cordòba
Norbert Bugeja 15

Il-Maskarat
Alfred Degabriele 16

Trid Mara
Leanne Ellul 18

Id-Dgħajsa
Victor Fenech 20

Ilħna
Joe Friggieri 22

Roulette
Joe Friggieri 23

Għera
Joe. P. Galea 24

Ħġieġa
Maria Grech Ganado 25

Ġenna Qatt Mirbuħa
Karmenu Mallia 26

Il-Fantażma tal-Mara Mqarba
Albert Marshall 28

Daħlet Qorrot
Daniel Massa 30

Granada, Parque Central
Immanuel Mifsud 33

Waħda Mara
Immanuel Mifsud 34

Mors
Therese Pace 35

Għada
Alfred Palma ... 36

Emmint Xejn ma Jintemm
Ġorġ Peresso ... 38

Tuffieħa bl-Imsiemer tal-Qronfol
John Peter Portelli ... 40

Lil Karmenu Vassallo
Andrew Sciberras ... 41

Irrid il-Qamar Jiddi
Carmel Scicluna ... 43

PROŻA

Din il-Biċċa Ħuta
Steve Borg ... 46

Karta li Taret mar-Riħ
Lina Brockdorff ... 51

Nixtieq, u Kemm Nixtieq!
J.J. Camilleri ... 55

Caterina
Sandro Mangion ... 67

L-Għajta tal-Pappagall
Pierre J. Mejlak ... 69

Id-Destin
Laurence Mizzi ... 74

L-Arloġġ tal-Bozza
Rita Saliba ... 78

Kurżità
Alfred Sant ... 81

Il-Ġeneral
Vincent Vella ... 90

Mirja
Trevor Zahra 96

TRADUZZJONIJIET

L-Adulteri
Golan Haji
Maqluba għall-Malti minn Clare Azzopardi u Albert Gatt 100

L-Istennija
Berislav Blagojević
Maqluba għall-Malti minn Kit Azzopardi 106

Il-Qattus
Ghassan Kanafani
Maqluba għall-Malti minn Walid Nabhan 108

L-Iben Addottat
Guy de Maupassant
Maqluba għall-Malti minn Josette Attard 113

Sunett Nru. 18
William Shakespeare
Maqluba għall-Malti minn Alfred Palma 118

llanto por Ignacio Sánchez Mejías
(Lamentazzjoni għal Ignacio Sánchez Mejías)
Federico Garcia Lorca
Maqluba għall-Malti minn Therese Pace 119

Silta minn Servitude et Grandeur Militaires
Alfred de Vigny
Maqluba għall-Malti minn Paul Zahra 127

L-editorjal

Achille Mizzi

Ħarsa lura u oħra 'l quddiem

Meta ġejt biex nikteb dan l-editorjal għall-ħarġa ta' IL-MALTI li għandkom f'idejkom bdejt inqalleb edizzjonijiet tas-snin l-imgħoddija biex mill-passat niżen il-qagħda tal-ilsien Malti llum u forsi nislet xi tagħlima għall-ġejjieni.

L-istorja tal-Malti qatt ma kienet watja u sielma. Sa mill-bidu kien hemm min iddarras li l-Malti beda qajla qajla jerfa' rasu u jikseb jeddijietu. Fost dawn kien hemm dawk li kienu għamlu mit-Taljan għelm ta' privileġġ u snobbiżmu li bih kienu jiddandnu u jintgħażlu mill-kotra tal-poplu li kienet sajma minn kull tagħlim u tajba biss biex issefter minn sbieħ ix-xemx sa nżulha.

Ma' dawn issieħbu mbagħad kontra l-Malti dawk li ħaddnu l-ilsien Ingliż biex intrefgħu pulzier biex setgħu jinħabbu mal-ħakkiema barranin u javvanzaw fin-negozju, fiċ-ċivil u fl-isferi kollha tal-ħajja Maltija bla ma qatt ħabblu rashom li l-Malti kien l-ewwel u qabelkollox wieħed mis-sisien tal-identità tagħna li tagħmilna verament Maltin.

Illum nibtu għedewwa ta' xorta oħra; għedewwa moħbijin u sottili li jippużaw ta' pampaluni tal-Malti, imma li wara l-maskra għandhom leblieba biex imexxu l-politka tagħhom qarrieqa u opportunista. Dawn huma aktar perikolużi għax bħas-susa jfaqqsu u jgħawru lill-istess zokk li jirfed il-Malti. L-attakk tagħhom qatt mhuwa frontali imma ġej dejjem mill-ġnieb biex jaqdi l-aġenda moħbija tagħhom.Erħilhom minn żmien għal żmien joħorġu xnigħat

li l-Ilsien Malti jinsab f'xi kriżi u jinsew li qatt daqs illum l-ilsien Malti ma kellu prestiġju li wasslu saħansitra f'fora internazzjonali bħalma hi l-Unjoni Ewropea. It-tattika tagħhom hija li jiskreditaw il-Kunsill Nazzjonali tal-Ilsien Malti, li twaqqaf apposta bl-Att tal-Parlament Nru. V tal-2004. Dawn lanqas ma jimpurtahom li jagħtu pjaċir lill-għedewwa antiki li l-Malti qatt ma ħamluh u li llum ma jissugrawx jitkellmu għax jafu li l-poplu huwa kontrihom u li l-Malti għandu warajh is-saħħa tal-Kostituzzjoni ta' Malta.

Mela ejjew għal mument ngħidu għalihom il-famuż vers li nsibu fl-*Inferno* ta' Dante Alighieri, *Non ragioniam di lor, ma guarda e passa.*

Għalhekk deherli li f'mument bħal dan u biex inwettqu l-fehma tagħna b'risq l-Ilsien Nazzjonali ħsibt li ndur lejn l-edizzjonijiet qodma ta' IL-MALTI u lejn kitbiet oħra mxerrdin biex niġbor ġawhar ta' għerf dwar l-Ilsien Malti li ħallewlna dawk ta' qabilna, biex minnhom nitgħallmu u niddawlu dwar fejn hi t-triq li veru tfittex il-ġid ta' lsienna.

Mikiel Anton Vassalli
1764 -1829
Silta minn 'Lin-Nazzjon Maltija' –
Daħla għal-'Lexicon',
maqluba għall-Malti minn Frans Sammut

..."Naf biżżejjed li hemm uħud li jħarsu bl-ikrah lejn l-Ilsien Malti
għax jgħodduh bla siwi u mingħajr il-ħila li jitrawwem
hekk kif ukoll hija nieqsa l-ħila żgħira u żewwiela tagħhom;
u li din il-fehma hekk qerrieda
sa issa dejjem kienet minn fuq
u hekk ċaħħdet lin-Nazzjon minn wisq u wisq ġid.
Imma issa li qed jitressaq is-sew
b'turijiet mill-aktar dafja u rraġunati,
li wieħed imur kontrih jew huwa thewdin bla tarf
jew mibegħda sfiqa għall-ġid ta' kulħadd.
In-nies sewwa, għaqlin u li jħobbu lil għajrhom
qatt ma jfittxu ħlief is-sew u li jiksbu t-tagħlim,
u meta xi darba jaslu jmaqdru,
dan jagħmluh biss biex ikattruh u jagħmluh aktar dafi,
u mhux għax-xewqa battala li jkunu biss imaqdru."

Dun Karm
1871 - 1961
L-editorjal ta' *Il-Malti,* (fl-ewwel ktieb tal-1934)

"... qatt ebda ħjiel ta' partiti ma xiref
minn Il-Malti, qatt ma għawwiġna,
qatt ħadd ma daħal f'darna,
li ma kienx jaqbel ma fehmitna"

Prof. Ġużè Aquilina
1911 - 1997
L-editorjal ta' *Leħen il-Malti* (Lulju-Sett. 1946)

"Meta l-kotra tal-Membri tal-Assemblea Nazzjonali, qatgħu li l-Malti, flimkien mal-Ingliż, għandu jkun l-ilsien uffiċjali ta' Malta, fissret ix-xewqa tal-Maltin li f'għajnejn il-barranin mil-lum 'il quddiem għandna nibdew nitqiesu bħala nazzjon għalina. U b'hekk sa fl-aħħar ser jingħata bidu biex jibdew jissewwew dawk l-iżbalji li żammew lill-gżejjer tagħna lura ħafna, fost dawn iċ-ċaħda u t-twarrib tal-ilsien Malti li kien iġib miegħu ċ-ċaħda u t-twarrib ta' dawk il-Maltin li ma jafux ħlief bil-Malti mid-dinja tal-progress u tal-idijat ġodda"

Prof. Ġużè Galea
1901 - 1978
L-editorjal ta' *Il-Malti* (Diċembru 1972)

"Fejn jindaħal il-ġid tal-ilsien Malti m'għandux ikun post għal nuqqas ta'ftehim: fejn tilħaq l-imħabba lejn art twelidna ma għandhiex tasal firda."

Nagħlaq din il-kitba billi nikkwota minn diskors li jiena kont għamilt bħala President tal-Akkademja tal-Malti f'għeluq is-Seminar li kien iġib l-isem *Ilsien Qadim f'Millennju Ġdid.*

"Il-millennju l-qadim għadda u l-ġdid għadu riesaq. L-istorja twila tal-Malti, li minkejja ċ-ċokon ta' pajjiżna u d-diffikultajiet li jsib quddiemu, għadu lsien sabiħ u b'saħħtu, turina li l-Malti huwa u għad jista' jkun dejjem iżjed l-aqwa mezz biex tisseddaq l-identità tagħna u jorbot lill-antenati li għexu qabilna mal-ġenerazzjonijiet li għad jitwieldu fil-futur.

L-ilsien huwa l-aqwa teżor li fih hemm maħżuna l-memorja kollettiva tat-tiġrib ta' ġensna. Għandha tkun l-isbaħ sfida għalina li fuq l-għatba tal-millennju l-ġdid mhux biss nagħmlu l-att tal-fidi f'dan l-ilsien imma nistinkaw biex dan dejjem iżjed jixxettel u jissaħħaħ."

POEŻIJI

Notturn op. 9 nru 2

Beverly Agius

Bħal sajjetta perpetwa, int, tarmi
dawl paralizzanti li jinfirex f'dalma
bejn l-għadam li dammejt f'dahri

kuljum li ttantajt nitgħallmek,
minn ġildek sa laħmek sa ruħek.
Iżda kull jum nafek l-istess,
sa mill-ewwel darba
li ltqajna fejn l-arblu
li minnu tnissilna.

Dakinhar, kienet lejla
sebħet ġurnata –
ma niftakarx,
ma nafx.

Niftakar.
Ta' ħames snin
ħallejtli jdejja
biex titlaq tiġri
fil-bnazzi ta' darba.
Bnazzi li bil-mod
sar sajf għatxan.

Waqajt. Waħdi kelli nimxi
fuq għadmi li kont sraqtlek
qabel l-ewwel darba li aftek.
Tħabbilt. Fl-irkiekel li ġarrewni
'l bogħod minn dahrek.
Xkanajt. F'nervituri ta' passaġġi –
imdawla għal ftit – li girfu sema iswed.
U ngrift. Mal-vojt, iebes-sur li qatt
ma lħaqt f'surtek paterna.

F'da' n-notturn, int, is-sajjetta
li taħsad b'dawlek jilma daqs dlamek,
mgħaddam f'għadmi. F'dahri, il-lejl
għadu mqajjem bis-sajjetti
li laqtu l-arblu li laqqagħna.

Din il-poeżija nqrat waqt il-Biennale li sar Milan, f'Ottubru tal-2015

Naf

Carmel Azzopardi

naf

ir-raġel li l-Ġimgħa flgħaxija
issettja l-mowbajl
biex l-għada jorqod siegħa żejda
u flok siegħa żejda
raqad eternità

it-tfajla t'għoxrin sena
li għoxiet tittajjar
mimduda f'sodditha
sa ma darba ittajret fl-għoli żżejjed
u baqgħet ma ġiet lura qatt

ir-raġel tal-kamra tan-nar
li darba sajjar l-istuffat tal-fenek
qalb il-murtali
u ttajjar lejn is-sema
bir-riħa tfuħ tal-istuffat

l-espert tal-*bomb disposal unit*
li darba qata' il-wajer żbaljat
u baqa'
ma nduna qatt li żbalja
it-tifel kamikażi
li ppakkjawh bl-isplussivi
u mar għand Alla tiegħu biċċa biċċa

il-kelb li mtedd minn tulu f'nofs ta' triq
biex jagħmel suwiċidju

Ħsejjes Ħajja

Clifton Azzopardi

Mhuwiex
il-ħoss tal-vaguni
meħjuta ħarir,
ħerġin
mill-mina mudlama
tal-istrument,
li jagħti 'l-*jazz*
bixra organika.

Anqas il-fatt
li min jinseġ dan-noti
ġieli jħit b'urġenza ta' flien
għaddej jiġri f'kuritur twil,
bit-tir li jitfi kitla tnewwaħ
fuq il-kuker tal-gass
fit-tarf l-ieħor.

U lanqas
li min jinseġ dan-noti
ġieli jinsiġhom
b'lajma immortali
ta' borma ttektek ikel
għal mejda mistednin
li għadhom fil-ġuf.

Iżda huwa l-fatt
li l-*jazz* miegħu ma jġorrx bagalji,
ma jġorrx kamera tar-ritratti.
Il-*jazz* miegħu ma jġorrx
il-verdett tal-qarrejja tax-xorti.

Jissawwar mill-mument,
fil-mument.
Il-*jazz* bħall-ilma.
Il-*jazz* hu ilma.

Il-Ġrajja t'Għasfur Stramb

Mario Azzopardi

Ma nafx sewwasew
kienx ċawlun
jew għasfur goff tal-bejt.
Imma kien jgħanni bi grieżem mibruxin
ma' tlugħ u nżul ix-xemx
taħt il-veranda.

Imma kellha sseħħ xi ħaġa terribbli:
L-għasfur beda jrekken
tiben,
rix imgħakkar,
u weraq imqadded.

U ħadd ma nduna.

Dan l-għasfur imberfel
darba ġarr tul ta' lenza twila metru
u reġa' ħadd ma nduna.
Ħasbu li dan mhux dettall importanti.

Imma darba
fl-eqqel ta' xemx tixwi għal xi t-3.00 ta' waranofsinhar
l-għasfur goff u stramb tgħallaq.

Ġwenħajh baqgħu jagħtu.
Jirreżistu għal ħin twil.
Sa ma beda jdallam.

Inġabret in-nies tħares muta
u l-għasfur baqa' jmut
u jitbandal.
Kwiet.
Qalbieni.
Sakemm stira.

Tektik ... u Għana

Rena Balzan

Ilsna jtektku ...
u jtektku ...
f'ċirku magħluq
t'ossessjoni
u frustrazzjoni,
u fuq kollox
tiegħi
magħhom ...
daqshom ...
jew aktar.
X'toqol ta' moħħ
mimli daqs bajda
b'tektik ... tektik
t'ilsna
li forsi jwasslu ...
jew ma jwasslu 'l ħadd
imkien.

U f'daqqa waħda
minn ġo balluta xiħa
kbira ... u mqita

l-għana t'elf għasfur ...
ħlejju ... mal-għabex bikri
ta' filgħaxija;
ħlejju ... fi ftuħ
li jtuq u jtaffi
t-toqol ta' moħħ ...
ta' ruħ ... issa mifdija
merħija bħal f'seħer
ġo ħoġor in-natura
ħielsa — f'tgħanniqa
għammiela
dejjiema
ma' nisel il-ħolqien

Kun Af li f'Qiegħ Għajnejk

Charles Bezzina

Kun af li f'qiegħ għajnejk ix-xewqat jibbru,
u jiftħu bħal murtali bil-kuluri.
Kun af li f'qiegħ għajnejk il-qamar aħmar,
u jieħu n-nar kull meta l-kwiekeb jaħbtu,
Kun af li f'qiegħ għajnejk hemm jgħixu l-ombri,
u jaqbżu ma' xulxin bejn dawl u dalma.
Kun af li f'qiegħ għajnejk hemm mewġ jirvilla,
u jtajjar raxx li jasal 'l hinn mix-xtajta.
Kun af li f'qiegħ għajnejk hemm xrar ta' mħabba,
u jogħla spiss ifittex xrariet oħra.
Kun af li f'qiegħ għajnejk hemm storja kbira
li għad trid tiġi darba rakkontata.

Il-Qalb Imwebbsa

Ġorġ Borg

Il-qalb, il-qalb imwebbsa
malajr tirtab u ssir imkebbsa
jekk tasal tmiss man-nar.

U l-qalb li darba mwebbsa
taf tibqa' tant u tant imkebbsa
li tarmi, tarmi x-xrar.

Bħal Ħuta Mġewħa

Louis Briffa

Bħal ħuta mġewħa kont qrobt lejk. B'sorpriża
waħħaltni, ja sunnara assassina.
Nitilqek jien ma stajtx għalkemm niggiżtni,
u bik f'garġija għomt forsi ninħeles
mill-ħabs ċirkostanzjali li herrieni.

Remota ħarstek tikkalkula kollox ...
U flaħt, ma flaħtx, niġġieled f'dan il-baħar
ta' mħabba eżitanti, deludenti ...
Ċerimonjiera tlabtni ntemmu kollox,
u jien ċedejt biex neħles minn dal-kalzri
biex xorta nsqejt l-imrar ta' wegħdi finti.

Mill-għafja ta' qiegħ l-ibħra naqta' werqa
daqs bniedem għolja, daqs għajnejk oskura.
Hekk ngħatti biha l-fdal ta' din l-imħabba
mill-ħars malinn tal-qraba li seħtuna.

Taħt il-Mezquita, Cordòba

Norbert Bugeja

Minn tarf is-sinsla tiegħek tibda l-hena,
titkagħweġ, tiżfen, titla' 'l fuq, itħaffef
lejn l-għolja fejn jispiċċa l-uġigħ tagħna
u jibda dak ta' din il-belt mirfusa.

Minn tarf ir-Rothmans Blue l-ewwel tinwiħa
tiġġerra tul l-isqaq, tqajjem il-*barrio*,
tinħall fil-ħoss ta' sidrek tiela' u nieżel
bil-biża' li l-ġejjieni se jinqasam
fl-arkati roża u bojod tal-Mezquita.
Dirgħajna jmissu l-lejl, isibu s-sinsla,
rukkell rukkell ifittxu lewn l-imħabba
li l-belt ma sabet qatt, ifittxu l-hena
fil-forma samra tiegħek hi u terħi
dal-bhejjem slavaġ jiġru taħt il-ġilda.

Ġo Córdoba l-uġigħ ma jħobbx jitkellem.
Mal-ewwel raġġ tax-xemx isib il-moħba
li nafu aħna biss, u jistkenn fiha
sakemm weġgħatna jħallu s-sqaq fis-skiet.

Il-Maskarat

Alfred Degabriele

Bi lbiesu kollha lwien jixegħlu
mar jiġri kollu lvent
quddiem il-mera kbira ta' ġo sala.
U ħares fiss, kuntent:
B'dal-wiċċ imfaqqa',
bi mnieħru ċatt
w b'għajnejh kbar jibbru
kollha tiċpis ta' żebgħa b'ħafna kuluri,
ħadd mhu se jagħrfu llum
jew jinbxu l-għada malli jkun għadda
il-Karnival! ...

Illum, reġa' mill-ġdid
bil-passi tqal
bilkemm jiċċaqlaq,
biswit mera fi sptar.
U ħares ċass, imbikkem:
sa ħaseb ra 'l ħaddieħor.
Għebu l-kuluri –
mhux dawk li kien iċappas hieni minn jeddu
kollu dandin
fil-karnival –
'mma dawk li wiċċu żejnu
tul ħajja sħiħa
mindu ra d-dawl.

U ħsiebu mar 'il bogħod...
u ħaseb,
kollu diq
b'għajnejn baxxuti,
fl-Imħabba li ma tnin qatt,
w tibqa' tistenna
ukoll meta l-kuluri naturali
jgħibu fuq il-ħaddejn.

Trid Mara

Leanne Ellul

Trid mara b'xagħarha rħam
u t-tpaħpiħ ta' jdejha jitbandal

trid mara titla' l-garigori bil-banju taż-żingu
u ras taż-żonqor qed toqtor bl-uġigħ

trid mara taqsam ir-riħa tal-ħwejjeġ fwieħa
bl-għaraq frisk frisk jitbaħbaħ fiha

trid mara li d-dar iżżejjinha bis-santi skaduti,
u l-mirja mxaqqa li tiddobba ta' b'xejn, għalxejn

trid mara timsaħ kull rokna, kull darba, kull kamra
u kif tlesti tberikhom bid-*duster* kemm kemm

trid mara tiekol il-ħelu, avolja biz-zokkor,
għax tabiba fuq it-tobba, tgħid xejn

trid mara li tgħajjat lir-raġel għat-te kuljum fl-erbgħa
u tixorbu fil-ħamsa ... u għandha raġun

trid mara ġġemma' t-tappijiet biex tixtri termos,
ħa tiġma' d-dmugħ ħa tferrgħu fih

trid mara li tgħid tliet talbiet fuq bank t'erbgħa,
ħamsa għadhom ġew u għadha bilkemm bdiet

trid mara tgħid ir-rużarju seba' darbiet kuljum
u erbatax-il posta oħra magħhom

trid mara li tħobb tant lil uliedha li ssiefer hi wkoll
biex jekk jaqa' l-ajruplan ma tibkix li t-tort tagħhom

trid mara bil-weġgħat jagħtuha ġewwa
u tibża' iktar mis-sireni milli mill-mewt

trid mara bħalha biex tifhem
li jekk id-dinja għadha għaddejja,
tista' anke xi darba tieqaf iddur

Id-Dgħajsa

Victor Fenech

(b'tislima lil Kahlil Gibran)

Id-dgħajsa li se twassalni
diġà trakkat mal-moll;
qed tissara mal-imbatt
ħin nitlajja m'għandix wisq.

Il-qamar flieli qed jitfa' fuqi
ħarsa ta' mogħdrija.
Naħseb jaf
li m'għandi ebda ħjiel fejn sejjer,
li ftit hemm tama għalija.

Hi liġi tan-natura li wara żmien bil-fiss
[kollox miktub b'reqqa
fi ktieb id-destin]
kull bniedem irid jarfa'
lejn territorju ieħor –
lejn 'art' li ma tafx mapep
għal 'żmien' li m'għandux kejl.

Dan hu l-patt mingħajr firma
ma' Mħallef Inviżibbli; sentenza
sigrieta minn ewl il-ħolqien.

Id-dgħajsa bdiet tħoll il-ħbula
bdiet tarmi l-irmiġġ ...
nagħtik l-aħħar tislima [u]
xejn ma ngħidlek – ħu ħsieb:

qasira l-ħajja, magħduda mit-tmiem.

Ilħna

Joe Friggieri

Minn tarf l-isqaq
fi nżul ix-xemx
ħerġin it-tfal jilagħbu

subien u bniet
jiġru wara xulxin
jgħajtu u jwerżqu.

Fuq rashom
leħen ta' mara
tgħajjat u twerżaq
mill-gallarija.

Roulette

Joe Friggieri

Toħroġ ittir
il-boċċa l-bajda
mis-swaba' tal-krupier
tagħqad u ddur
maċ-ċirku taċ-ċilindru.

Għajnejn imberrqa
imdawrin mal-mejda
jistennewha tinżel
fejn iriduha huma.

Rien ne va plus!

Iddur il-boċċa
l-aħħar dawra għajjiena
tinżel fejn ifettlilha.
Jitħallas ir-rebbieħ
tinkines dritt il-mejda
fuq it-tamiet mitlufa.

Faites vos jeux, messieurs!

Il-logħba terġa' tibda.

Għera

Joe. P. Galea

Lanqas meta b'nifsek
tkun neżżajt masġar sħiħ
mill-weraq
ma ssib għata għal ruħek.

Ruħek ma tilbisx.
Lanqas
meta tkun ġbart il-petali
u dammejthom fjur mill-ġdid
f'ħoġorha.

Hi l-permanenza tal-għera
ruħek.
Hi l-kelma
midmuma minn dejjem
miċ-ċaħda tal-ħoss.

Ħġieġa

Maria Grech Ganado

L-ewwel bl-imħabba, imbagħad bl-imrar
ċarratna lbies xulxin

imbagħad, għażiltli l-ħwejjeġ
li xtaqtli int...

għalhekk jekk taħbat fija llum
bla ma tagħraf dan l-ilbies

li nżajt minn fuqek għadu sħun
ħa nġarrbu jien –

kif jista' jkun li tqum mal-lejl tfittixni
kif għadni nfittxek jien

jew toħlom li noħlomni matul il-jum
imgezza għarwiena ħdejk?

nafhom ħuġġieġa u nafhom balla silġ
imm'issa ħġieġa għajnejk.

Ġenna Qatt Mirbuħa

Karmenu Mallia

Niktiblek meta x-xemx tagħtini s-saħħa,
niktiblek meta l-qamar jinkwetani,
niktiblek meta l-frisk jaħjini sewwa,
niktiblek meta s-sħana timbuttani.

Nitkellem mal-ħuttaf li jgħaddi jżurni,
nitkellem mas-siġriet li jżejnu 'l ġnieni,
nitkellem ma' xi żiemel jiggaloppja,
nitkellem ma' xi ħmar - jaħsbuh - belhieni.

Noħlom l-imgħoddi tiegħi, ta' pajjiżi,
nitbissem quddiem nieqa ta' tarbija
u nidħaq sewwa f'qalbi meta nilmaħ
xi funeral bit-tokki tqal, merħija.

Niftakar f'Liszt, Chopin, Rossini, Heller
li moħħhom ordna 'l-pjanu kif idoqq,
niftakar f'Dürer li bl-'Apokalissi'
beżża' lid-dinja - illum 'il għadmi jxoqq -

bl-arji feddejja, 'mma li jħollu 'l-qalb.
Teżawru l-ħajja:ġenna qatt mirbuħa
fejn nogħxa bl-Arti li ddawwalli ħajti
bħal xi qawsalla fis-smewwiet miftuħa.

Il-Fantażma tal-Mara Mqarba

Albert Marshall

Meta t-trasparenza tal-eżistenza tiegħi
kultant tkanġi fil-lelà
inħossni niddakkar mill-pastell tal-immortalità
li l-elettriċista nittien tas-sala parrokkjali
joħloqli bla ma jaf
meta jixgħelli dawl abjad kiesaħ
bati
fuq bank żlugat battal
f'rokna kiebja ta' palk mitfi

il-bqija
xejn ħlief pretest biex inħoss il-polz ta' ħajti jtektek
u ntaffi ftit mid-delużjoni
mill-għattaparsi ta' ħelsien mis-solitudni
mill-pretensjoni tas-sejbien tal-verità

bdiet tintreħa
l-aħħar tfarfira ġir minn mal-ħitan melħin
tas-salott dekadenti ta' ħajti għasra bl-umdità

issa li daħlet il-għaxwa tar-rebbiegħa
u l-bank ta' fuq il-palk m'għadux battal
issa li telqitni
il-mara mqarba li kienet tilgħab miegħi l-ħaġiet moħġaġa
bir-ritmi tad-djalett
ġiet tinkini minflokha żiffa ħelwa liebsa nudità sajfija
tisseduċini tirreċta mħabbitha mad-dendul kristall ta' *carillon*
għad-dawl ta' qamar muqran

il-buganvillabajdablù
il-kampanelli ġenwini
onesti
l-armonija tan-nifs iterter tal-kristall
ċara daqs il-mantra tat-tgemgim ta' leħen il-mewġa titrambel fiċ-ċagħaq
senswalitajiet sigrieti
qawsalel notturni ta' noti adaġjo
varjopinti

kemm kienu jorkestraw divinament ir-ritmi djalettali tal-mara l-imqarba
ma' dat-terzini rrimati tal-kristall

imma kemm hu giddieb
kemm hu faċċol
il-moviment ċass fis-sema ta' dal-lejl
orkestri siekta
immensità finita
daħqa fil-wiċċ dil-ħlewwa kollha

jirkeb kukkużejt fuq dahar il-ħemda ta' dal-ħsejjes fiergħa
nanu pjanista liebes surtun imranġat
jipprova jirrikrea
kapriċċuż
varjazzjonijiet iddisprati tas-safa żverġnata ta' *claire de lune*

u issa ntefa wkoll id-dawl bati
fuq il-bank żlugat ta' fuq il-palk tas-sala parrokkjali

Daħlet Qorrot

Daniel Massa

"*Il-baħar minn taħt l-ilsien isejjaħli u waqt li nagħlaq għajnejja nilmaħ dinja li għad ma twelditx, li rrid nagħtiha forma u ordni. Nilmaħ ċrieki dellijiet jistednuni nifdihom – figuri ta' nies traġiċi u komiċi u lejn dawn l-iżjed inħossni miġbud.*" Thomas Mann, *Tonio Kröger*

1. u kif fl-għelieqi tal-mielaħ l-eku tal-bieraħ baqa' jidwi
fil-beraħ mir-ramla l-ħamra sa Daħlet Qorrot
it-tifla benjamina ż-żgħira minn ħamsa ġiżimina magħsura f'widintha
qorbot
    f'estasi ta' wġigħ widintha infettata
    fi ċrieki t'apostasija bla ġieħ
    qorbot tkemmex ġbinha biex teħles mill-fakra
    ta' skejjen jiġġarrfu f'dawn l-imkejjen
    qorbot ilsienha bebbuxu
    iżellaq fidda ma' nejba mħassra
    mgħarrqa demm u bżieq u ilma mit-toqob fi ħniekha
    tas-siringa tiġri
    mal-vini tul għonqha tikmix ta' wiżgħa
    milwi lura jissamma'
    l-mewġ iħabbat mal-ħofor imxaffra kuruna fil-blat
jirrakkonta nawfraġju li għad ma seħħx
imm' għada jintlemaħ diġà dellu ntlemaħ
qlugħ abjad fil-forma qies u ordni
li lbieraħ għażel missierha

2. kif qabel sebaħ illum
ntlemaħ minflok qlugħ iswed faħam
xewka ta' traġna jew skorfna nifdet laħamha
dieħes qed ifiq għadu jnixxi
ftakret konz snanar miżmum mhux mifrux
skald ta' strixxi qasab kannizzati li s-sajjieda ma telqux
xewk iswed imdennes ta' rizzi maqsuma addoċċ
deħlin bħal raġġiera fil-qrada f'għarqubha
u x-xebba qorbot milgħuba
    għadha tixxennaq il-qlugħ abjad imwiegħed sar iswed u mżarrat miftuq
    tistħajjel festa ċkal u ħut ġox-xbieki li għad ma nkalawx
    ruħha apostata magħdura
    mal-baħħar f'agunija ta' stasi mitluf f'tempesta
    u l-iskuna tax-xenqa riesqa lura lejn żewġ skolji traditura miksijin pesta
    fid-dlam għal ġol-menqa

3. u kif mas-sebħ tinkiser id-dalma
sinslet l-iskuna titriegħed tixxaqqaq u ċċedi
id-dieħes jinfetaħ ferita terħi semm u demm
fi ċrieki ta' stmellija
inassu d-dellijiet tal-imħabba u ż-żina u l-glorja
ġo baħar ifawwar qarnit u arzell
fis-santwarju għamlitu tagħha fil-bajja tar-ramel aħmar
jaħrab imdieheb minn ġoċ-ċrieket bejn subgħajha
għajnejha jingħalqu w jitbexxqu mar-ritmu karba
tisplodi ġo moħħha biex teqred il-metafori tal-glorja
dellijiet it-tixbih u – tistenna

4. in-nawfraġju tal-iskuna mixtieqa li għad trid tinbena
qlugħ pellegrin li jaf jifdi
abjad imżarrat tal-għażel irid jibda jintiseġ
tila wiesgħa daqs oċean li għad ma tpittirx
li l-baħri ta' ħila ried jaqsam jumejn qabel l-għaxra ta' Frar
ħolma mħabbla ta' mrar li ma jitfissirx
f'apoloġija li trid tintbagħat ġa nkitbet u forsi tintbagħat
lill-mara tar-raġel li miegħu elf darba xtaqet li kieku silfet xbubitha
u li t-tnejn li huma mhux għalxejn

iqisuh mid-disgħa w disgħin veġġent qaddis
ħarstu tofroq uċuħ l-ibħra sal-qigħan
tiftakar issa li xjaħet
jeħtieġ tibqa' tiftakar
l-eku u d-diwi tal-ħolm li qed terġa' tisma'
ġol-arzella tħossha titbexxaq ġo jdejha
hekk kif ilsienha bebbuxu bla trid jerġa' jserrep u jdur
mal-ferita fil-ħanek
tfittex għan-nejba bla taf ġa ntilfet
bħas-salib rigal misruq jew misluf jew mitluf
qatt ma nstab
fir-ramel dehbi u l-alka ħadra fidda blu
fis-santwarju qadim ta' xbubitha
issa qed ifawwar bil-gandoffli voparella w arzell kappasant
iħabbrilha sa fl-aħħar il-fidwa

Granada, Parque Central

Immanuel Mifsud

Saqajha rqaq u suwed kollha vini,
timbotta 'l żewġha mingħajr snien fuq siġġu
bir-roti jżaqżqu, jimxu l-art, jigirfu.
Kif jaslu ħdejk il-mara tinfexx tibki
mingħajr ma jirnexxilha tqabbeż demgħa,
ittawwal driegħ u tiftaħ pala mgħaddma
biex forsi, ma tafx kif, tagħtiha ħabba.

Hemm tifel ftit warajha b'xagħru abjad,
bix-xquq f'wiċċu li wiret m'għand in-nannu
ftit qabel telaq ruħu mal-għasafar.
Idejh daqs naqra imma kbar biżżejjed
jekk forsi, ma tafx kif, xi ħadd jixħetlu
xi żewġ ħabbiet li għoddu kien remiehom.

Għaddej il-karnival minn ħdejn il-pjazza
u mara b'xagħarha twil twerżaq kemm tiflaħ
mill-pulmun: *¡Que viva la poesia!*
U aħna nieħdu gost fil-kantunieri
naqraw il-versi ħfief li ħadd ma jifhem:
eżempju: *¡Viva la Revolución!*

Waħda Mara

Immanuel Mifsud

Xagħarha bħax-xahar tal-mejtin, jinżel m'għonqha
bħax-xita li tinżel f'daqqa f'Settembru.
It-triq taqsamha bil-lajma kif tħares
lejn min iħares lejn il-lajma tagħha.
Donnha l-kafè bil-ħalib ta' filgħodu:
tnessik in-ngħas u tfakkrek fil-lejl l'għadda,
fil-ħolma stramba li qajmitek f'daqqa,
fil-ħsejjes ma jaqtgħux tar-riħ mat-tieqa.

Għajnejja jaħarquni w xorta nħares:
dil-mara triq mnejn ngħaddi biex nintilef,
ktieb iswed żgħir fejn nikteb noti qosra
dwar dak li rrid insir la nikber iżjed.

Issa t-triq qasmitha. Warajha tħalli
tbissima ħelwa mdendla f'kantuniera
u messaġġ żgħir: *Xi darba ngħidlek storja.*

Mors

Therese Pace

Meta nifs Alla
jirtira ruħu
mill-abbissi t'għajnejja
mżellġa bil-glawkoma
u riħet il-kloroforma
titliegħeq madwari,
la tfittxunix fis-swali
tal-kotba xkaffati
mal-ombri nitlajja.
Fittxuni f'qiegħ il-Mergħat
Asfodeli
tal-Odissea
fejn, (skont Omeru),
l-erwieħ psikadeliċi
newtrali, muti,
b'sabarhom jinfdew.

Hemm issibuni.
Orsa minuri
tagħżel il-makku mill-qxur
tal-bebbux.

Għada

Alfred Palma

Ilbieraħ tar u mar,
u miet u nħall mal-aħmar
li pinġa wiċċ is-sema,
filgħaxija…
u miegħu għebet
biex ma terġax lura
it-tama, f'qalb li drat,
jum wara l-ieħor,
iġġarrab it-tbatija!

Illum inħallu d-deh'b u r-roża
u saru biss l-isfond
għas-sħab bajdani,
li nesa ġa l-għasafar
li ħawfu 'l hemm jgħannu kiebja
fuq oċean imqalleb!

U għada,
ruħi terġa' tistenbaħ,
biex terġa' terda' l-ħajja min-natura,
mill-għanja ta' għasfur,
mill-ħars ta' ħniena,

mid-dmugħ ta' warda,
itfewwaħ minn ħmuritha!
Imm'għada jkun bħal-lum
u jkun bħall-bieraħ,
għal min il-ħajja hija biss tagħbija
t'elf xewqa mhux maqtugħa,
ta' salt ħolm fieragħ
li jtir mar-riħ milbus il-parodija!

UNIVERSITY OF MALTA
MAIN LIBRARY

Emmint Xejn ma Jintemm

Ġorġ Peresso

It-tlugħ u nżul tax-xemx kuljum
Mhux ħolqien ġdid, mhux tmiem
Imma tkomplija ta' kliem divin:
'Ħa jkun id-dawl' – u d-dawl bla għeja
Għadu għaddej, iżeffen dan il-ġmiel.

Emmint xejn ma jintemm.

Qatra ilma f'xita, jew fi xmara,
Mhux ħolqien ġdid, twelid,
Imma tkomplija ta' dak iż-żfin
Miġbur fis-sħab u l-oċeani beraħ.
Kull qatra fiha ritmu tal-ewwel ġmiel.

Emmint xejn ma jintemm.

Kull frotta, fjur u siġra
Mhux ħolqien ġdid, mix-xejn,
Imma tkomplija tal-ewwel Ġnien.
Hemm fwieħa antika f'kull fjura,
Hemm togħma arkana f'kull frotta,
Hemm għeruq li jafu l-ewwel ħamrija f'kull siġra.

Emmint xejn ma jintemm.

Fuq kollox imħabbitna, kull tgħanniqa,
Kull bewsa, kull tnehida,
Kull ħarsa dejjem ġdida.
Kull tmellisa, kull tregħida.
Dan kollu jibqa', bħal tkomplija f'armonija,
Tad-dawl li ma jsirx dlam,
Tal-qtar li ma jinxifx,
Tal-fjur li ma jidbielx, tal-frott li ma jiqrasx,
Tas-siġra dejjem tħaddar.

Emmint u għadni nemmen,
Dan kollu ma jintemmx.

Tuffieħa bl-Imsiemer tal-Qronfol

John Peter Portelli

Offrejtli tuffieħa
miksija bl-imsiemer tal-qronfol;
offrejtli minn qalbek imħabbtek;
offrejtli s-sewwa ta' ħajtek
bħal duwa,
u kull meta tiftakar f'Erbil *
wiċċek bħal tuta
iqattar id-dmija
bla bikja.
Nitgħaxxaq b'li fadal
mir-riħa tal-imsiemer tal-qronfol.

**Erbil: Belt ewlenija fir-reġjun tal-Kurdistan, l-Iraq.*

Lil Karmenu Vassallo

Andrew Sciberras

"Il-biża' tiegħi, Alla u jiena nnifsi.
Għax inħobb 'l Alla, xtaqtni qatt ma sirt.
Jaħasra d-dinja sptar ta' mard waħedha!
Nagħżel l-infern, milli lid-dinja b'wirt!" - KV

Karm int inżilt imriegħex
sal-ibgħad abbiss
ta' ruħek imxejna
u b'idejk mielsa
mċappsa bid-demm karg
naqqejt ix-xewk skabruż
mill-qurriegħa
ta' Ġesù Kristu
u tħannint
ma' ħdanu mbenġel
tolfoq bil-weġgħat
petrifikanti.

Karm int rajt
l-għasafar tal-bejt
iċejqu s-solitudni dejjiema
u wieħed wara l-ieħor
jaqgħu mejta
minn fuq iċ-ċipressa
xwejħa għakka

u l-għansar u l-berwieq
widnet il-baħar
u s-sempreviva
jitbasktu taħt qillet
ix-xemx makabra
bla ma taf għala
u min-naqal
ta' ħajtek imdabbra
ħażżiżt fuq karti musfara
vrusek kiebja
u l-memorji tiegħek għebu
qabel ma seħħilhom jitwieldu
u bħal Sarte u Camus
tlift id-din
ta' missirijietek ħabrieka
sakemm maż-żerniq
bħal raġġ opalexxenti
reġa' sponta mhenni.

Karm qalbek matmura
ta' tjieba perpetwa
u f'waqt ta' manija
inkontrollabbli
qaċċattha mill-għeruq
tal-qafas ta' sidrek
mgħaddam
u b'qaws splendenti
garajtha lejn il-bidu
tal-kożmu dagħmi
u bħall-ħuġġieġa
ta' San Ġwann
dawlet il-madwar
u l-Kollox ta' Kollox
trejjaq biha
u sar il-Poeta
tan-nirien.

Irrid il-Qamar Jiddi

Carmel Scicluna

Għajnejn il-kokk jitberrqu
hekk kif jilmħuna.

Jien għoddni nagħrfek
fid-dlam ċappa li jkebbek.

Iktar ma nimxu 'l ġewwa
iktar nagħrfek sewwa
fil-fond tal-foresta.

L-iljieli tiegħek
ma jidhrux giddieba.
Dejjem bla qamar.

Posti mhuwiex mal-kokk.
Għalhekk ninfatam minnek.
Irrid il-qamar jiddi.

PROŻA

Din il-Biċċa Ħuta

Steve Borg

"*Dave you're coming on Sunday?* U ejja *come* ta...*as if you have anything to do at home*. Mela *she's whipping you* jew? *I'll fuel up today* u nkellmek għada. *Yes, tomorrow*."

Qata' l-linja, tmattar waħda, ħares lejn il-jott tal-fidda li kellu fuq il-kabord ta' warajh, rigal f'għeluq sninu mill-impjegati biex jiċċelebra l-imħabba kbira li kellu lejn id-dgħajjes tal-ibburdjar, imbagħad dawwar il-ħarsa ta' wiċċu lejn il-kikkra tal-kafè li kellu quddiemu. Kien kesaħlu.

Żebbeġ minn wara l-ħġieġ trasparenti li kien jifred l-uffiċċju tiegħu mill-iskrivaniji fil-kamra ta' quddiemu, fejn seta' jsegwi lill-impjegati jitkellmu fuq it-telefown waqt li jniżżlu l-prenotazzjonijiet li qegħdin jidħlu tal-ġiti li kienu qegħdin jagħmlu t-turisti fil-lukandi u l-appartamenti minn kull rokna turistika ta' Malta.

Ħarstu tieqaf fuq wieħed mill-ġuvintur, mehdi jittanta tfajla Ingliża li jidher miġbud lejha mqar biex jeħodha xi mkien. Oħra bieżla tgħodd kemm għandha turisti mniżżlin għall-mawra madwar Malta, fejn ikollhom l-opportunità jistagħġbu bl-irdumijiet ta' Ħad-Dingli u jgħumu fl-ibħra ċari kristall ta' Bejn il-Kmiemen.

It-tifsir li kienu jagħtuhom fil-browxers kien stagħġib klassiku u bla tmiem, mimli superlattivi li jekk tagħlaq għajnejk tinsa li wasalt hawn tgħum qalb l-eluf qisek sardina ġo landa tal-preserv, u minflok taħseb li qiegħed taħt is-siġar tal-ġewż tal-indi f'Taħiti jew il-Maldive bi xtajta ramlija kollha għalik. Waħdek, bħal meta nħolqot id-dinja.

Gwidi esperti u tgawdija t'esperjenza unika b'għażla wiesgħa ta' ikel tipiku reġjonali u nbid magħsur minn dirgħajn l-għassara fl-art imsaħħra, u inkantevoli ta' Kalipso. U anki d-dehriet inkantevoli. Baħar mimli ħut ta' kull speċi fil-qalba tal-Mediterran. Pajsaġġ naturali mżejjen bl-oħla sbuħija tal-ħolqien.

Jagħtuk l-impressjoni li meta Alla ħalaq id-dinja għamel sitt ijiem jaħdem bla nifs biex ifassal lil Malta u l-aħħar jum kompla l-bqija tal-iġbla u l-meded tal-artijiet u l-wesgħat tal-ibħra fejn jgħixu popli oħra. Imma l-flus ma jsirux bl-onestà u bl-irġulija imma jafu l-għerq tagħhom fuq riklamar qarrieqi u bl-iskop ewlieni li jqaxxruhom ħajjin. Kif ingħidu, juruk id-debba u jqabbżulek il-ħmara.

Tfajla mbaċċna u qasira, jekk fiha ħames piedi, wiċċha bajdani u faqmi għaddejja ddaħħan sigarett wara l-ieħor qisha ċumnija, iżżarrat il-kliem li tgħallmet mit-triq hekk kif qalulha li għall-mawra t'Għawdex, li bihom kienet se ddawwar ewro, ma baqax post u allura kollox sarilha, kif ingħidu, suf. Forsi tipprova tħajjarhom imorru ħamest ijiem wara, inkella xi ġita ta' jum sa Sqallija.

"*Guys*, jaqaw aħna llum xalata? Ejja *come on, stay focused on what you're doing. I'm not paying you in dimes*, al madonni. *Squeeze the buggers* ħalli lanqas ikun baqgħalhom għal kafè l-*airport. I want more effort.*"

Kieku li ssawwat bil-frosta kien għadu permessibbli bħall-arġużin fuq ix-xwieni ta' żmien il-kavallieri, forsi kien jitħajjar jużaha u jagħtihom daqqtejn sew, imma tort il-*unions* tal-ħaddiema u n-nejk żejjed tagħhom, iż-żmenijiet kienu issa nbidlu u ma setax. Ma kienx jaf x'imissu jagħmel ħlief jitmasħan u jegħreq f'demmu.

"*Can someone make me another coffee?*" għajjat, biex jikser il-monotonija tal-geġwiġija sħiħa.

Telaq 'il barra bil-herra, daħal fil-karrozza u beda jsuq fuq rotta li mdorri biha, ħareġ mit-taħwid tat-traffiku, ġibed lejn it-Triq tal-Barrani sakemm wasal Birżebbuġa. Kulma kien hemm fil-bajja ta' San Ġorġ kienu dawk l-għexieren ta' qxur żgħar tal-baħar, xi tliet kenuri tal-fajber u ftit xjuħ mitluqin fuq il-bankijiet għad-dell tal-bruka huma u jlabilbu fuq it-temp. Qalb dawk il-qxur u l-opri, xi wħud fuq il-parat, xi ċattri mxattrin mistreħin mal-ħajt ta' taħt it-triq qalb il-kappar u l-kromb jikber mix-xquq mhux imkaħħlin, kien hemm il-kajjikk ta' Fredu l-Joni.

Għalkemm mhux ta' sid għajjur għall-opra tiegħu għaliex lanqas il-mustaċċ ma jindenja jiżbogħ kif suppost, xorta waħda l-kajjikk ifisser għalih id-differenza bejn l-għakkarija u ħajja ta' idu f'ħalqu. Sieket marbut mal-moll ħdejn l-iskal, u pront biex iniżżel dawk l-erba' kaxxi ħut li qabad biex jaqla' dik ix-xi ħaġa żejda mal-paga minima li kellu bħala naddaf tax-xtajta fil-Qajjenza, forsi jgħajjex b'mod diċenti lil martu u wliedu.

Il-galantom tagħna tefa' l-karozza fil-ġenb, ħareġ u ttawwal 'l isfel. X'fortuna llum, eżatt sabu dieħel.

"Il-lami lami, x'kumbinazzjoni. *Hi Freddie, how are you?*" b'ton bħallikieku huwa l-aqwa ħabib li għandu fid-dinja u li jieklu l-kirxa flimkien.

Dak ħares 'il fuq lejh, qisu bħal anġlu li jisma' leħen u jħares aktar 'il fuq fis-smewwiet, b'leħja ta' jumejn fuq flokk tas-suf isfar mimli dlik tad-diżil u ż-żjut.

"Hawn, Sur Triganza, għadna kif dħalna minn barra", wieġbu xott xott.

"Temp sabiħ, hux? Isma', għandek xi ħuta sabiħa għalija?"

Kliem fil-vojt. Bħallikieku l-ieħor se jmerih u jgħidlu.

"Żraben tal-ġilda farrada u għotjien bojod tal-lokijiet qbadna bil-għażel. Nagħmillek wieħed? X'tippreferi għas-sinjura? Għandi biċċa ta' katusa mkissra, tridiex? Tiġi tajba mal-aljotta."

Minflok qallu, "Għandi fellus ta' ċerna, ċippulazza fiha tliet kilò. Ara kemm hi sabiħa din il-ħuta. Denċi..."

"Agħtini dik. Id-denċi. Kemm tiġini? Agħtini prezz tajjeb."

"Din tiġik ħamsa u erbgħin ewro."

"U ejja, tisraqnix taf! *Twenty-five*...iva ħu tletin."

"Ma nistax, sinjur. Mela ma tafx il-mistier kemm jiswini? Lanqas ħaqq id-diżil."

"Agħtihieli għal tletin? Mingħajr riċevuta."

"Ma nistax. Jiena mimli spejjeż, konzijiet biex insannar. Dawn is-snanar tal-*istainless steel.* Spejjeż tan-nases, l-għażula u l-irkaptu. Hemm l-iskariġġ... irrid nitma' l-familja."

Ħareġ il-kartiera u newwillu tletin ewro u għamel biex jaqbad il-ħuta. Il-Joni bejn għaliex staħa u bejn ħaseb li qiegħed joħlom, telaq il-ħuta minn idu. Il-ħuta lill-galantom swietlu daqs eskursjoni għal tnejn min-nies, li minnhom ibigħ sitt mija fil-ġimgħa fl-eqqel tas-sajf.

"Jiena dejjem mingħandek nixtri. Ma nafx għaliex titolbu ħafna flus. Għal din il-biċċa ħuta li qbadt hekk kif toħroġ hawn barra."

"Dik ħuta tajba. Sinjur, mela ma tafx kemm intrigu? Is-sajd iebes għax il-bniedem magħmul għall-art, mhux biex ikun fuq il-baħar."

Sewwa jgħidu li min għandu l-flus irid aktar xi jrekken. Bħallikieku bi dritt li jibqgħu jistagħnew fil-ġid u jekk jistgħu ma jħallux loqma għal ħaddieħor, ma jmurx dan jogħla fis-soċjetà u wliedu xi darba jeħduha ma' wliedhom. Ma tarax, li t-tfal tal-Joni jsiru nuroloġisti jew tobba tal-annimali. Imma kif jgħidu l-flus ifittxu l-flus, anki fiż-żwieġ. Qiegħed il-ħuta fil-karozza u saq lura.

Il-Ħadd meta telgħet ix-xemx kien diġà qiegħed fuq il-jott fil-marina tal-Imsida. Sieħbu David wasal kwarta warajh. Kollox kien lest. Il-jum ta' qabel kien

ra li l-friġġ tkun mimlija bix-xorb ta' kull tip, ikel xi jnaqqru u miegħu fil-*picnic coolers* kellu d-denċi mħawra bl-insalati magħha li għamel id-dar.

"*You're going out with Dave tomorrow, honey bun*?" staqsietu l-mara.

"Iva, tas-soltu ħanini", qalilha. Ftit kliem kien biżżejjed.

"*I think I'll take the dog out* mela." Mur emminha.

Hekk kif ħallew iċ-ċimi minn mal-puntuni bdew jaqbżu lil Manoel Island. Kellha tkun ġurnata sabiħa, baħar ħġieġa u d-dinja quddiemhom. Meta resqu viċin il-ponta ta' Tiġnè, beda jġenneb il-jott, huwa u jnaqqas is-saħħa tal-magni biex jersaq lejn l-art. David qaleb żewġ paljetti tal-lasktu li tħaxknu mal-blat u fil-pront telgħu żewġ tfajliet fihom gidma tajba.

"*Have you been waitin' long*?" staqsiehom.

"*Only half an hour. But it's worth it. We do not see the sea in Frankfurt. Only grey skies and big buildings. Malta is wunderbar*."

Komplew jitlajjaw max-xtajta sa qabżu l-Aħrax tal-Mellieħa u l-irdumijiet ta' Kemmuna u tefgħu l-ankra f'daħla żgħira mdawra bi blat għoli mhux tant 'il bogħod mill-batterija ta' Ras il-Qala. Ma kienx hemm il-mases ta' nies bħal f'Kemmuna. Waħda minnhom neħħiet it-topp tal-bikini bid-disinji tropikali u kixfet par żejżiet spuntati. L-oħra ddakkret minnha u għamlet l-istess. Qabżu jgħumu u bdew jintrassu mat-tfajliet.

"*We are in Gozo, most of them are farmers. A backwater, I would say*," qalilha bl-arja ta' skoperta ta' Kristofru Kolombu.

Il-Ġermaniżi tgħidx kemm għoxew bil-post, għamu kif jafu, u telgħu jixxemmxu fuq il-jott waqt li hu u David bdew iferrgħu l-inbid inġazzat u jġibu l-ikel merfugħ mill-kabina. Id-denċi dehret maestuża u tassew tiftaħlek l-aptit, diġà mħejjija mgħollija, miksija bil-ħwawar, tadam irqiq u l-qtar ifuħ taż-żejt taż-żebbuġa.

"Din il-ħuta tajba daqs li nieħdu Scoglitti għand Il Sakkaleo," saħaq David. "Ħasra li ma għandniex il-*lemon sorbet* li jkollu."

"*Bro*, ittawwal waħda isfel fil-friżer, ħa tara."

"Okkja *man*, kemm int tajjeb."

"*Are you enjoying yourselves, girls*?" staqsiehom.

"Il-mara għadha ma' dak?"

"Iva ta, *silly bitch*."

"U inti *buy her a handbag* ta' Louis Vuitton, forsi ġġiegħlu jgħir għalik."

"Ħallik mill-mara tiegħi. Issa ninżlu isfel magħhom u jekk jaċċettaw, inpartuhom ma' xulxin."

"*Too right*. Mela biex jieklu u jixorbu biss!"

"*What a nice fish, it tastes so divine,*" qaltlu waħda minnhom.

"*It's sea bream. I caught it yesterday,*" gidbilha.

"*Oh really! No, I don't believe you.*"

"*Of course I did. Fishing comes natural to us Maltese. We all know how to fish. I'll show you.*"

"X'se tivvinta? X'se tagħmel?" staqsieh, waqt li qam minn fuq il-pultruna tax-xemx.

Niżel isfel u beda jqalleb f'kaxxa tal-għodda. Minnha ħareġ xlief bi tliet snanar, illixka bi tliet gambli minn dawk li kellu fil-friġġ għall-*prawn cocktails*, u tefa' fil-ġenb tal-jott jistad għall-qiegħ. Ma għaddewx għaxar minuti li ma qabadx burqax.

"*Wow, it's true. Sorry, I didn't believe you,*" qaltlu dik l-aktar miġbuda lejh.

U ftit wara tella' għarusa. Wara kollox mhux daqshekk diffiċli li tistad. Kulma trid naqra paċenzja. Kien jagħmel sew li lis-sajjieda ma jafdahomx. Min jaf kemm jaqilgħu flus jaqbdu l-ħut li hu, wara kollox, ta' kulħadd. Ja ħallelin.

Nesa dan jew qatt ma ndenja jaħseb li Bejn il-Kmiemen, minn fejn kien qiegħed jimpala l-mijiet tal-eluf kbar kull sena, kien ukoll wirt komuni u mhux sar tiegħu b'xi testment tal-familja.

Issa qiegħed jerġa' jmissu u qabad ħuta żgħira li, mgħaddsa li hi, belgħet is-sunnara waħda sew. Qabadha mill-ġenb biex jifthilha l-garġi ħalli jeħlisha mis-sunnara imma fil-pront tgħawġet u niggżitu.

Ftit sekondi wara ħass fawra ta' wġigħ tiela' minn idu għal ma driegħu u t-tektik beda jiżdied u jtarraxlu ġismu, u jersaq lejn qalbu. Hasra li kien għamel *pacemaker* ma' qalbu sena ilu u t-tobba qalulu joqgħod attent.

X'tagħmel? Hawn hu l-eroj tagħna u s-sid tal-jott, ta' kumpanija li tagħmel nofs miljun ewro qligħ fis-sena, b'appartament f'Londra u dar fit-Toskana, li bl-għerf bla qies tiegħu lil din il-ħuta żgħira bil-lewn kannella mitfi bi dbabar skuri, tiswa sold mill-antiki ma għarafhiex. Pastizz. Tuba. Għoxx.

Jaħasra, kieku hemm Fredu l-Joni ta' Birżebbuġa mal-ewwel kien jgħidlu li traċna, l-aktar ħuta velenuża f'Malta. U li kulma kellu jagħmel hu li jaqtgħalha x-xewka ta' daharha bil-mus li kull sajjied kien iżomm fil-but, qabel ma jeħlisha mis-sunnara.

Imma dan it-tagħrif siewi l-eroj tagħna ma jafux, għax kellu ħafna aktar affarijiet importanti fil-ħajja li ried ikun jaf. Bħal ngħidu aħna, fejn jista' jinvesti biex jaqla' aktar flus. Għalih kulma kienet biċċa ħuta. L-aħħar mumenti li ftakar kien lil David ikellmu u t-tfajliet iduru miegħu sakemm ħassu jintilef minn sensih. Dan kollu minħabba din il-biċċa ħuta.

Karta li Taret mar-Riħ

Lina Brockdorff

Pascal kien ilu ma jorqod lejl sħiħ. Le, ma kellux inkwiet, lanqas ma kien marid, imma daħħal fellus f'rasu li ma setax isib irkaptu tiegħu. Kien ilu jpitter dawk l-aħħar għaxar snin u x-xogħol tiegħu kien qed jingħoġob mhux ħażin, b'dankollu xtaq li jkompli jistudja biex jimxi aktar 'il quddiem fil-qasam tal-pittura. Kien saħansitra jgħallem l-arti fi skola sekondarja, xorta waħda ma setax iberred fih dik ix-xewqa kiebja li xi darba jkollu flus biżżejjed biex jitlaq it-tagħlim u jmur jistudja għal xi żmien f'kulleġġ barra minn Malta.

Jumejn qabel kien qara li l-Accademia di Belle Arti di Bologna nidiet konkors li għalih seta' jikkonkorri kulħadd. Ser jingħataw għaxar premjijiet ta' boroż ta' studju ta' sentejn għal dawk li jiġu minn ta' quddiem. Jistgħu jpinġu li jridu, is-suġġett miftuħ għal kull tema, basta li jkun juri laqta ta' oriġinalità. Tħajjar jidħol għal din l-isfida, kellu żmien jaħsibha sa tlitt ijiem oħra għax ladarba japplika kellu jikteb dwar xiex ser tkun il-pittura tiegħu.

Lejl u nhar moħħu jissielet biex forsi jirnexxilu jolqot idea oriġinali, kien kollu ta' xejn u ħassu ser jiġġennen. Jaħasra okkażjoni bħal dik ħassha ser tiżloqlu minn taħt idejh u żgur li qatt ma jerġa' jkollu oħra bħalha.

Kien ix-xahar ta' April, il-vakanzi tal-Għid il-Kbir. Skola ma kellux u seta' jikkonċentra ħsibijietu kollha fuq dan l-imbierek suġġett li xtaq isib malajr kemm jista' jkun. Kollu ta' xejn. Beda jitlef kull tama li jlaħħaq.

Iqalleb il-kotba tal-arti, jixgħel u jitfi l-kompjuter, jixrob il-kikkri tal-kafè waħda wara l-oħra, forsi ma tafx kif ... ta' xejn. Kienu saru l-ħdax u nofs ta'

filgħodu. Ġieh f'rasu li jaqbad il-karozza u jmur idur dawra mal-inħawi tar-raħal tiegħu, forsi xi ħaġa fl-aħħar tasal biex tgħinu.

Kien joqgħod in-naħa ta' fuq tal-Ibraġ. Startja l-karozza u ħareġ bla ma jaf fejn sejjer. Induna li kien qam ir-riħ ġmielu. Ġibed lejn Triq il-Franċiż li dejjem kien jammira minħabba l-veduta sabiħa ta' Wied Għomor. Waqqaf il-karozza u tefa' ħarstu 'l hinn lejn Ta' Ġakondu, għelieqi mtarrġin fuq xulxin, xi sbuħija! B'dankollu ma marx biex jitgħaxxaq bin-natura, imma li jsib suġġett għall-pittura.

Buffura riħ qawwija, kollox jitħarrek, siġar u friegħi jiżfnu ... u min-naħa tax-xellug minn taħt il-vilel fejn kien hemm salt boroż suwed bl-imbarazz taret karta u nqabdet bejniet il-wajpers u l-windskrin tiegħu. Bilkemm ma bediex jitbissem, meta ġie x'jgħidlu biex jaħtaf dik il-karta qabel ma terġa' ttir, forsi ...

Hekk għamel. Karta rqiqa, qisha folja minn xi ktieb tal-Bibbja qadim, miktuba bl-Ingliż, paġna 1268, tipa antika u rqiqa bilkemm tinqara, kull paġna maqsuma f'żewġ kolonni. Beda jillixxa dik il-paġna u jifliha sew ... paġna mill-evanġelju ta' San Luqa ... laqtu t-titolu 'The prodigal Son'. Beda jaħseb u jaħseb. Pitturi li juru dik ix-xena hawn kemm trid, l-aktar magħrufa hija dik ta' Rembrandt li saret fl-1669 li llum tinsab fl-iState Hermitage, ta' San Pietruburgo, ir-Russja. Baqa' hemm, ċass, jaħseb. Ħass sensazzjoni stramba b'dik il-karta f'idu.

Ġie x'jgħidlu li veru kien hawn mijiet ta' stampi ta' dil-parabbola, imma kollha kemm huma juru l-iben iż-żgħir ġej lura fil-faqar u d-dwejjaq tiegħu, naturalment flimkien ma' missieru ferħan jitgħaxxaq bih u salt sefturi mdawrin miegħu. Imbagħad f'rokna tal-pittura tara lil dan ħuh imgħaddab iħares. Ma jiftakarx li qatt ra xi waħda li turi biss lill-iben il-kbir waħdu jew ma' xi ħadd li wassallu l-aħbar dwar ħuh. Issib ftit pitturi oħra li juru l-missier anzjuż jittawwal minn fuq setaħ.

Tgħid kellu jaħtaf dik l-idea? Baqa' hemm għall-isbaħ nofs siegħa, jgħarbel f'moħħu x'kellu jagħmel. Fl-aħħar qatagħha li kien sab xi ħaġa li tgħodd għalih. Żamm fuq is-sit ta' ħdejh dik il-folja karta li minnha seraq it-tema, startja l-karozza u dar lura.

L-ewwel ma beda jaħseb kien dwar it-titolu li ser jagħti lill-pittura għax kien jeħtieġu malajr biex ifittex japplika. Wara li kiteb bosta titoli ħaseb li l-aħjar wieħed kien: "The arrival of the prodigal's brother"; dak il-ħin stess xegħel il-kompjuter u applika.

Kien qisu miġnun bil-ferħ ladarba rnexxielu jsib dak li beda jfittex. Issa bil-mod jibda jimmaġina kif ser ifassal dak li beda jiġih f'moħħu. Sa filgħaxija

kien iddeċieda li l-istampa ma kellhiex tkun b'salt figuri, tnejn biss, l-ewlieni minnhom ser ikun hu l-Iben prodigu, liebes pulit u rikk għalkemm kien ġej mix-xogħol, għax mid-dehra dik il-familja kienu għonja ġmielhom, dak kien imur jaħdem biss biex jgħasses lill-ħaddiema. Iva, mela kellu jkun hemm dan l-imbierek kemxejn imġenneb fir-rokna tax-xellug iħares lejn il-lemin u 'l hinn minnu seftur li ġablu l-aħbar; dan bi driegħu x-xellugija merfugħa għax b'subgħajh qed juri lejn il-lok minn fejn ġej il-briju tal-mużika u ż-żfin.

Fl-isfond jidhru għelieqi u xi siġar li ma jridux ikunu wisq prominenti, għax l-attenzjoni kollha ta' min iħares lejn il-pittura kellha taqa' fuq l-espressjoni ta' wiċċ dak il-ġuvni xħin jisma' l-aħbar. Xtaq ipinġi wiċċ li qed juri ħasda, jesprimi dispjaċir, flimkien ma' dagħdigħa ta' qilla għall-inġustizzja li ħass li saret miegħu, li kien tant ubbidjenti u leali lejn missieru. Tgħid jirnexxilu joħroġ fuq it-tila dawn is-sentimenti kollha li żgur ħass dak il-ġuvni? Mill-kliem li jgħid lil missieru jidher sew x'kien għaddej minn moħħu u x'ħass f'qalbu!

Fl-istess ħin beda jirrealizza li mhux possibbli li espressjoni ta' wiċċ turi dawk l-emozzjonijiet kollha f'salt. Din ser tkun stampa statika u mhux film u għalhekk ried jagħżel sew kif ser ipittru. Mela, beda jqatta' ħin twil quddiem il-mera jistudja l-fattizzi tiegħu stess waqt li jimmaġina li hu mgħaddab, muġugħ, offiż jew diżappuntat. Iddeċieda li fost dawn l-emozzjonijiet kollha kienet tirbaħ dik tal-uġigħ li ħass dan il-ġuvni għax lilu missieru qatt m'għamillu festa.

Ma riedx jibda x-xogħol mill-ewwel u bil-għaġla, ma kellux għalfejn ladarba kien applika kien baqagħlu żmien ta' xahrejn. Ippjana sew kif ser jibda: l-ewwel pass jaqra għal bosta drabi dik il-parabbola mill-Bibbja u mhux biss minn fuq dik il-folja li weħlet mal-ħġieġa tal-karozza. Kien jemmen ferm fit-talb u ħass li did-darba għal suġġett bħal dan kellu tabilħaqq bżonn l-għajnuna tas-sema. Wara jipprova jimmaġina li din l-istorja saret lilu, li hu l-protagonista tal-ġrajja. Tgħid kif kien iħossu?

Żgur li ma kellux jipprova jibda jħażżeż xejn qabel ma jgħaddi minn dal-proċess twil ta' tħejjija, proċess li jgħajjik, li tarah żejjed, li jtellfek ħafna żmien prezzjuż, imma li fl-istess ħin kull artist jaf kemm huwa ta' ħtieġa. Fuqu għad jiddependi kull taħżiża li ser toħroġ fuq it-tila u fuqhom kull pinzellata ta' żebgħa bl-isfumar kollu ta' lwien.

Pascal fl-aħħar beda l-kwadru. Ħdejh dejjem kien ikollu dik il-folja tal-Bibbja li weħlet mal-ħġieġa, għalih saret qisha xi relikwija li mingħajrha ma jgħaddix. Dam l-isbaħ għoxrin jum biex lesta l-kwadru u kien kuntent bir-riżultat. Tgħidx kemm-il ritratt ħadlu.

Wara beda jirsisti biex isib aġenzija ta' assigurazzjoni u li teħodlu ħsieb l-ippakkjar u l-pustaġġ tal-kwadru. Ma kienx biħsiebu jixxaħħaħ, fittex li jkollu kollox mill-aħjar biex jagħti impressjoni tajba tiegħu bħala artist matur.

Tgħidx kemm kellu tensjoni fuqu sa ma wasallu l-messaġġ mill-Konservatorju li l-pittura tiegħu waslet sħiħa u f'sikkitha. Imbagħad seta' jistrieħ u jirrilassa wara tant jiem ta' xogħol mentali u stress. Beda jgħid lilu nnifsu li jaqbel li jinsieha għalkollox il-pittura, qisha qatt ma kienet. Din mhix ħaġa ħafifa għax kienet saret biċċa mill-istess ħajtu. Ibda biex għax qabel tliet xhur oħra mhux ser joħroġ ir-riżultat u barra minn hekk min jaf kemm eluf ta' artisti oħra ħadu sehem, u għalhekk jista' kważi jaqta' qalbu għalkollox, imma insomma dik il-pittura tiġi lura u hu jkun kuntent li lesta kwadru ieħor.

Wara ftit jiem li għalaq il-konkors sab messaġġ li għarrfu li kienu daħlu mija u sebgħin pittura ... u tiegħu tinsab fosthom.

Ħarġu r-riżultati. Lanqas ried jemmen. Tiegħu kienet ġiet is-seba' waħda! Kien rebaħ dik il-borża ta' studju li tant kien ilu jixtieq! Ħa f'idu dik il-karta tal-Bibbja u beda jbusha. Kien biħsiebu jwaħħalha mal-ħajt fi frejm tal-fidda!

Nixtieq, u Kemm Nixtieq!

J. J. Camilleri

"Ilek daqs dak żmien tiġi hawn u lanqas naf x'jismek."
"Manweli," – weġibha ż-żagħżugħ bilkemm jinstema'.

Ma tafx li jiġi hawn minħabba fiha? Qatt ma kien midħla tal-ħwienet u jisħet is-siegħa li ġie hawn l-ewwel darba. Sa ftit ilu kien iħobb joqgħod id-dar. Jgħaddi jiem sħaħ f'kamartu, jistudja u jixxiegħel. Bil-għaqal u mixħut għall-istudju għax jixtieq jilħaq tabib bħall-papà tiegħu. Meta joħroġ ma' sħabu, joħroġ fi tmiem il-ġimgħa.

Daqqa jmorru jiżfnu, jew f'xi bar jieħdu żewġ grokkijiet. Imma baqa' mistħi, ta' għalih waħdu. Donnu ma jieħu pjaċir b'xejn. Issa minn mindu raha, inbidel, sar bniedem ieħor. Ma baqagħlux ħeġġa għall-istudju, għalxejn, tista' tgħid. Dalwaqt tintebaħ ommu, imbagħad missieru u wara, kulħadd. Iż-żagħżugħ mix-xejn jitlef għaqlu.

Laqtitu l-ewwel darba li raha, għandu mnejn għax nieqes mit-tfajliet. Għamlitlu seħer, għajnejha kbar mimlijin ħeġġa l-aktar li serqulu qalbu. Joħlom biha lejl wara ieħor u xħin jistenbaħ jisħet xortih. Fixklitu, ġennitu għax sar jaf li kienet miżżewġa. X'jgħix jagħmel? Żamm is-sigriet jaħraq ta' mħabbtu f'qalbu, għax issa lanqas kieku stess ried, ma kellux il-kuraġġ jersaq lejha.

Nota Editorjali
Din in-novella qed tiġi ppubblikata bħala omaġġ lil J. J. Camilleri (1928-2012)
Joseph John Camilleri kiteb għadd ta' rumanzi, novelli u poeżiji u kien ukoll riċerkatur fl-istorja tal-edukazzjoni f'Malta. Huwa kien għal żmien twil ħabrieki mhux biss bħala membru imma anke bħala uffiċjal fil-Kunsill tal-Akkademja tal-Malti. Traskritta minn Steve Borg.

Il-kobba tħabblet, ma jasalx biex biss ikellimha, aħseb u ara! Ried jaqta' u ma jersaqx aktar 'l hemm, iżda baqa' jiġi jum wara l-ieħor, iħares lejha u jtertaq qalbu ma' kull ċaqliqa ta' ġisimha, u jgħir għal min ikellimha u jiċċajta magħha.

Bice kienet karattru ieħor. Ir-raħal kollu jafha għax kif jgħidu, il-jum minn filgħodu jurik. Meta kienet tifla mod, meta tfarfret mod ieħor. Meta bdiet tkellem lil Marjanu, in-nies tar-raħal ħasbu li kienet waslet biex trabbi l-għaqal iżda arralhom. Jew bil-ħajm, jew biex jitkessħu, jew daqs kemm tassew kienu jinħabbu, kull fejn ikunu jagħmlu spettaklu sħiħ. Ibda biex, meta Bice xxomm il-bnazzi, l-għors tagħha tqaċċat u tilbes skullat ħalli tħoss il-bard. Imbagħad meta tkun miegħu m'għandhiex kwiet, tara x'taqla' biex in-nies jgħidu. Il-mutetti, il-bews, it-tgħanniq u l-għafis f'wiċċ in-nies ma jonqsux. Iżda hi taħti kollox, hi t-tentazzjoni. It-tfajla minnha hekk, ma tistax tagħmel ieħor.

"Għarukaża, ġennet raħal dik id-debba tal-infern."

"M'hawnx ġustizzja, għax kieku hawn, ma jħalluhiex tiġri barra. Dik mhix normali."

"U fejnhom ommha u missierha? Lanqas li għandhom bhima, għax jieħdu aktar ħsiebha."

"Lanqas ħaqq l-iskandli. Ġennet l-irġiel kollha."

"Issa billi kellimha l-kappillan, mhux f'wiċċu baqa'? Hatba bħal dik, minn min se tisma'?"

"Tkeċċuha mir-raħal, tmur in-naħa t'isfel. Fl-imgħoddi kienu jħaġġruhom nisa bħal dawn."

"U trid tara x'għadu ġej!"

In-nies tar-raħal mhux imdorrijin bil-bluhat, almenu mhux fejn jidhru. Ma tlumhomx jekk l-ilsna jibqgħu jgħidu u jtaqtqu. Ħadd ma ġieh f'rasu li seta' ma kienx kollox ħtija tagħha sa barra. Setgħet ġiet magħġuna hekk. Kieku jafu dan, għandu mnejn jinqala' xi ħadd biex jgħid kelma favur tagħha, kieku mhux kulħadd jixliha u jikkundannaha. Ibati dak ir-raġel li martu tinzerta hekk, għax jidħol f'infern minn did-dinja.

Bice għad ma kellhiex għoxrin sena meta żżewġet. Tfajla sabiħa, fuq tagħha, għajnejha jleqqu l-qilla ta' ġisimha sabiħ. Taf li sabiħa u tagħmel biex l-irġiel jifluha u jikluha bil-ħars. Marjanu kellu problema, bħal dawk li jżomm ir-riedni iebsin kemm jista'. Iżda darba jerħilhom ftit u l-bhima taħrab u tisfratta.

Wara ftit xhur li żżewġu tħajru jsiefru, għax Marjanu sab ruħu bla xogħol. Kien ilu impjegat ma' lukanda għaxar snin u dejjem qalagħha mhux ħażin.

Imma minn meta nbidlu s-sidien, in-negozju mar lura bħall-granċ. Meta naqas il-qligħ, hu u għadd minn sħabu sabu ruħhom bis-sensja. Iżda fit-triq ta' biswithom inqala' ħanut tax-xorb għat-twellija. Daħħallu u ma bdilux għax ix-xogħol fenda mill-ewwel. Il-bar kien diġà mqabbad u Marjanu kompla tah ir-ruħ. Kellu rasu fuq għonqu, imħarreġ fis-sengħa u jaf il-klijenti xi jridu u x'jistennew. Żiegħel bihom u ħajjarhom.

Imbagħad il-persuna sabiħa u allegra ta' Bice, il-mod provokanti kif tilbes, il-manjieri u l-imġiba tagħha ferriħija ġibdu n-nies, kif warda tfuħ tiġbed in-naħal u l-friefet għaliha. Feraħ Marjanu jara n-negozju jagħtih u l-flus deħlin gelgul. Irranġa, immodernizza u l-bar tiegħu sar l-aħjar fir-raħal u l-mekka ta' Malta kollha.

Iżda kellu għajnejh miftuħin beraħ. Jaf li meta l-farfett jersaq lejn in-nar jinħaraq. Dejjem hekk jiġri. Jaf ukoll li martu kienet farfett sabiħ, imlewwen b'kuluri sbieħ, iżda għax iġib id-dinja fit-tarf? Qabel wieħed jiġġarrab, ma jemminx x'jista' jiġrilu.

Marjanu jkun wisq imħabbat biex jara kulma jkun jiġri madwaru. Għalih, Manweli kien wieħed mill-klijenti. Ma jagħtix fil-għajn. Qagħdu fit-tarf tal-bank, kultant isoff grokk jew xi flixkun birra. Żagħżugħ minn tagħna, dħuli ma' kulħadd u galantom għax iħallas. Edukat, għax meqjus fi kliemu u fl-imġiba. Jitkellem ftit u b'leħen baxx. Kellu grazzja miegħu, għax kwiet u mistħi. Ġuvni twil u wiċċu mislut, simpatiku. Fl-intervall meta ma jkollhiex x'tagħmel, Bice ġieli tkellmet ftit miegħu. Imdorrija fl-għagħa tal-irġiel jgħajtu u mlaħalħin bix-xorb, kienet tinġibed lejh taraħ hekk ġwejjed u magħluq fih innifsu.

Meta xi darba tiċċajta miegħu u twaddablu xi botta, jitbissem iżda bħal donnu jaħrab il-ħarsa tagħha nebbiexa u penetranti. Kien jidher iżgħar minnha, xi student, ikollha tgħid. Żagħżugħ imgerrex, nieqes mit-tfajliet għax bilkemm ma jibżax minnhom. Aktar ma bdiet tħammem fuq hekk, aktar dal-ħsieb beda jinteressaha.

Darba waħda filgħaxija, iż-żagħżugħ intasab bħas-soltu fir-rokna tal-bank jixrob waħdu. Bice, imħabbta kif kienet, ma kellhiex wisq ħin toqgħod tkompli miegħu, iżda moħħha fih, tħarislu minn taħt il-għajn u titbissimlu bis-serqa. Tard filgħaxija meta naqsu n-nies, intasbet bilqiegħda quddiemu sserraħ minkbejha fuq il-bank.

"Il-lejla kellek x'tagħmel," – qalilha minn taħt ilsien.

"Bla nifs, għax ix-xitan hekk iġibhom. Għax il-lejla waħdi nqalgħu n-nies tad-dinja kollha. Marjanu mar sa Katanja ma' missieru, faċenda ta' jumejn,

jew tlieta l-aktar. Qiegħda waħdi, erġajt sirt xebba," – qaltlu biċ-ċajt hekk kif warrbet minn ħdejh biex taqdi żewġ irġiel li kienu għadhom kif qagħdu mal-bank.

Meta għadda l-ħin, il-klijenti naqsu, iżda ż-żagħżugħ baqa' ħiemed fir-rokna. Kienu s-sagħtejn u nofs ta' filgħodu meta l-ħanut tbattal għalkollox. Meta Bice ħasbet biex tagħlaq, xorob il-grokk li kellu quddiemu u ċċaqlaq minn hemm b'pass mitluq. Ħares lejn il-mara b'par għajnejn miksurin u

"Trid inwasslek xi mkien?" – staqsieha. Bice tbissmet bla ma ħarset lejh, għolliet spallejha u rasset xofftejha ma' xulxin bħal waħda qiegħda taħseb.

"Jien erba' kantunieri 'l bogħod noqgħod".

"Issa sar ħafna ħin, u mara waħedha..." – iż-żagħżugħ waqaf f'nofs il-kliem għax ma jafx x'jaqbad jgħid.

"Imbagħad jekk trid, għalija xorta waħda," – qaltlu hekk kif kienet titħabat biex issakkar l-aħħar katnazz. Fl-intervall il-ġuvnott qasam it-triq u ressaq il-karozza mal-bankina. Fetħilha l-bieba u Bice żżerżqet bilqiegħda ħdejh.

"Għall-erwieħ," – qaltlu b'nifs qawwi. "Inħoss saqajja maqtugħin."

"Għandek raġun." Ilu jixtiequ mument bħal dan, iżda issa x'ħin sab ruħu waħdu magħha tfixkel u naqsu l-kliem. Ma kellux kuraġġ, għax ma kienx tal-qatgħa u ftit kellu esperjenzi bħal dawn.

"Fejn tgħidli nwaqqaflek. Ma nafx fejn toqgħod."

"Ibqa' suq. Inħossni mxaħxħa u qiegħda nistrieħ. Qegħdin f'Novembru u għadu jagħmel daqshekk bnazzi." Fil-karozza kien hemm il-kenn u s-sħana, iżda barra għaddejja fewġa friska.

"Meta jkun il-bnazzi jagħtini li ma norqodx, u aktar bħal lejla meta nkun waħdi. Tidħaqx bija, bilkemm ma nibżax id-dar waħdi."

Meta ż-żagħżugħ ma weġibx, Bice ċċaqalqet u messitlu idu ħafif ħafif.

"M'intix waħdek. M'għandekx lili miegħek? – imissek għedtli!" Beżbżitu ħelu, ħelu. Dan mhux bħall-irġiel li taf hi. Manweli baqa' jsuq għal għonq it-triq mingħajr ma jaf fejn hu sejjer. Ħareġ mir-raħal u qabad it-triq ta' quddiem il-baħar, u baqa' jsuq kemm kemm jitħarrek. Bice serrħet rasha mas-sedil, għalqet għajnejha u baqgħet titbennen. Ma kenitx rieqda, kif ħaseb Manweli.

Iż-żagħżugħ waqqaf il-karozza, tefa d-dawl u qagħad iebes bla ma jitħarrek. Li seta' lanqas nifs ma kien jieħu. Wara ftit ħin, il-mara ċċaqalqet u għamlet tabirruħha li stenbħet.

"Ara kif għajni marret bija. Għall-mument insejt fejn qiegħda." Għad li l-ambjent kien wieħed ħiemed, iż-żagħżugħ kellu fuqu tensjoni kbira fid-dlam

ta' lejla bla qamar u Bice ħdejh, bħal dell, iżda d-dalma ħbietlu t-tensjoni li kellu fuqu u tagħtu ftit tal-kuraġġ.

"Għadek bit-tieqa miftuħa?" – staqsietu hekk kif resqet lejh u ndehset tajjeb miegħu. Ħaditlu l-pala t'idejh f'tagħha u rassithom magħha. "Bilkemm m'iniex inħoss il-bard".

"Għandek idejk biċċa silġ," – weġibha nifsu maqtugħ. Ħaseb li qalbu tħabbat kienet se tikxfu beraħ. Ma kienx hemm għaliex għax il-mara taqrah bħal ktieb miftuħ.

"Int għandek grazzja miegħi," – semagħha tgħid bla ma emmen lil widnejh, "għax kieku ma tiġix kuljum." Ħarset lejh b'ħarsa mġebbda iżda ma kellux ħila jweġibha. "Int ma tiġix il-ħanut biex tixrob, iżda biex toqgħod tħares lejja. Taħseb li ma ntbaħtx? Stajt ġellidtni ma' Marjanu. Taħseb li n-nies ma jintebħux?" Kienet qiegħda ċċanfru jew riedet tiġbidlu saqajh? Ħassu mikdud.

"X'ridtni nagħmel!" – weġibha jtiegħem il-kliem. Xtaq dak il-ħin kien xi mkien ieħor, xi mkien imbiegħed waħdu. Tħajjar jiġbed idejh minn fuq ħoġorha, iżda l-mara għafsithomlu bħal morsa u ma ħallitux iċaqlaqhom.

"Jien ukoll għandi grazzja miegħek. Għaliex ma kellikx il-ħila tgħidli? Għaliex ħallejt dawn ix-xhur kollha jgħaddu? Għaliex? Int ma jimpurtakx, għax kieku wrejtni."

"Xtaqt ingħidlek kemm-il darba. Ili x-xhur mikdud, moħħi jhewden bik lejl u nhar. Ma nafx x'nista' nagħmel. Jien mhux grazzja għandi miegħek, jien inħobbok." M'emminx lilu nnifsu li wasal biex jgħidilha. Għamel il-qalb u għarrex fid-dalma biex jara x'jgħidu għajnejha.

"X'jonqos aktar mela la hu hekk? Int hawn, jien hawn." Kienet se tgħid xi ħaġa oħra, iżda siktet u ħarset lejh. "Naf x'inti taħseb. Id-destin, għax ma laqqagħniex qabel? M'hemmx tweġiba. Aħjar immorru għax għamel il-ħin u tad-dar jinkwetaw u jieħdu ħsiebek."

Manweli qabbad il-karozza u dawwar lejn ir-raħal. Bice ħalliet idha l-leminija sserraħ fuq irkopptu. Matul it-triq waqgħet il-ħemda. Manweli kien qiegħed ilum lilu nnifsu f'qalbu għax kien hekk ġifa u beżżiegħi. Kellu għafsa ta' qalb għax kien bla ħila u qata' figura kerha sew sew fl-ewwel laqgħa magħha.

"Nerġa' narak?" – temtem hekk kif kienet kisret il-kantuniera għall-misraħ ta' quddiem il-knisja.

"Jekk trid. Imma taf int, ma nixtieqx naqlagħlek problemi. Mara miżżewġa dellha tqil," – weġbitu b'leħen miksur bla ma ħarset lejh.

Kienu waslu, Manweli waqqaf il-karozza u kien se jgħidilha xi ħaġa, iżda hi tawlet rasha u fgatlu l-kliem b'bewsa twila. Imbagħad fetħet il-bieba u niżlet

tgħaġġel. Iż-żagħżugħ baqa' jħares fil-vojt. Telgħetlu għoqla fi griżmejh. Kellu swied ta' qalb kbir.

Il-bniedem jara t-tajjeb, imma jagħmel il-ħażin. Jgħaddas rasu, jintelaq mal-kurrent u m'hemmx raġuni. Hekk ġralu Manweli, f'dik l-ewwel avventura tiegħu. Dik il-lejla ma setax jorqod, jitqalleb fis-sodda u jhewden fuq dak li ġara bla ħsieb u għal għarrieda. Għaraf il-qagħda kerha tiegħu, iżda ma rreżistiex. L-għada mar il-ħanut tard filgħaxija.

"Ħsibt ħażin. Għidt li marritlek il-ħila kollha xħin rajtek ma ġejtx," – laqgħetu l-mara b'wiċċ serju iebes. Dak il-ħin resqu n-nies u t-taħdita ntemmet bla ma bdiet. Manweli ntefa' jixrob għax kellu ħsieb iqawwi lilu nnifsu bl-ispirtu. Il-grokkijiet bdew niżlin wieħed wara l-ieħor. Jgħid li l-wiski ma jagħmillu xejn, iżda mingħalih hekk. Aktar ma għadda l-ħin ħassu aktar fuq tiegħu, fommu ma baqax sieket bħal qabel. Id-dinja ma rahiex hekk kerha kif raha ftit ilu.

Manweli baqa' jħares lejha, raha sabiħa wisq, wisq aktar mis-soltu, għax dakinhar tellgħet xagħarha u ġabritu b'ċoff irqiq roża wara widnejha. Wiċċha ħa d-dawl u xegħel, u f'ħaddejha lewn il-pepprin mimlijin ħajja ħeġġet iż-żgħożija. Tard filgħaxija reġgħu ħarġu flimkien u f'dak it-tieni lejl ta' avventura resqu aktar lejn xulxin, u l-imħabba żagħżugħa tbaqbaq ma għandhiex rażan. Baqgħu jiltaqgħu u meta s-Sibt filgħaxija l-ajru tella' u niżlet ix-xita bil-qliel u r-riħ kiesaħ nefaħ mit-tramuntana, Bice stednitu f'darha, għax hemm il-kenn u s-sħana. F'dawk il-jiem, Manweli għex f'dinja oħra, f'dinja tal-ħolm, f'ħolma waħda sabiħa mġebbda.

"Għada kellu jiġi Marjanu," – qaltlu ħabta u sabta. Manweli nħasad, għax stenbaħ mill-ħolm u reġa' ġie wiċċ imb wiċċ mal-verità tal-ħajja. F'dawk il-ftit jiem eċċitanti nesa lil kulħadd.

"Imma donnu nqala' xi ħaġa, għax se joqogħdu ġimgħa oħra. Ċempilli dalgħodu."

Il-wiċċ sewdieni taż-żagħżugħ ħa ftit tal-lewn, iżda għad li ried inessi lilu nnifsu u jgħaddi ġimgħa oħra bla tħassib, ħass f'qiegħ qalbu li mhux kollox kien sewwa. Il-ġimgħa għaddiet kif tgħaddi żiffa ħafifa tas-sajf. Ma setax ma jibqax jiltaqa' magħha. Kif se jgħix mingħajrha meta jħobbha daqshekk? Meta jistaqsiha hi titbissem u dejjem l-istess tweġiba għandha,

"Imbagħad naraw." Hu jħoss fih l-inkwiet tad-dinja kollha l-ħin kollu, u hi xejn, dejjem friska bħal ħassa.

L-għada li ġew mis-safar, Bice kellha tiftaħ il-ħanut aktar kmieni mis-soltu għax kellu jgħaddi l-aġent biex iħalli x-xorb. Għall-ħabta tat-tlieta feġġ fil-bieb

Indrija, missier żewġha. Dak x'kien? Rari jersaq lejn il-ħanut, aktar u aktar f'ħinijiet bħal dawk.

"Ara x'qala' l-baħar!" Laqgħetu bi tbissima u offrietlu x'jixrob.

"Xtaqt inkellmek, rasi u rasek," – qalilha hekk kif ħares lejn l-art donnu biex jaħrabilha l-ħarsa ta' għajnejha.

"Inqala' xi ħaġa?" – lissnet bit-tbatija.

"Iva, ħaġa ta' bejnietna. Lil Marjanu turih b'xejn." Il-mara ma titkellimx. Kif? Diġà ġriet il-ħarira? Diġà wasslulu l-aħbar? Taf li n-nisa jkunu għassa u bħal kelb il-mismut, ħabblet rasha ssib xi skuża li ssalvalha wiċċha, almenu għall-mument. Bice għolliet sidirha, inġibdet lura u stenniet id-daqqa tas-sikkina.

"Taf int, morna Katanja. Kellna noqogħdu tlitt ijiem, it-tlitt ijiem ġew għaxra. Għidnielek li sejrin fuq biċċa negozju. Ma kienx għalhekk, imma ma ridniex nallarmawk, għandu mnejn għalxejn."

"Iva, x'ġara, x'waħda din?" Għad li dehret eċċitata, Bice bdiet tieħu r-ruħ għax fallielha u ma kien xejn minn dak li ħasbet. Indrija ċċaqlaq minn fuq is-siġġu.

"Morna fil-fatt inkellmu tabib," – qalilha minn taħt l-ilsien u b'nifs maqtugħ. Qaħqaħ griżmejh biex iżomm u ma jinfaqax jibki.

"Ma kontx naf li ma tiflaħx." Hu ħares lejha, tfixkel kif se jqiegħed il-kliem.

"Mhux jien, Marjanu marid, marid. Għadu ma jafx b'xejn. It-tabib lili kellem."

"Ma jistax ikun. Qatt ma ħass xejn, qatt ma qal xejn."

"Hekk mingħalik int." Bice tħawdet, qalbha ħabtet b'ritmu mgħaġġel u ħassitha riedet toħroġ minn sidirha. Ħasset ħedla ma' ġisimha kollu, inxteħtet bilqiegħda mal-ewwel siġġu li laħqet.

"Iva mela x'għandu?" – temtmet.

"Marid, marid serjament, xi ħaġa fid-demm, insejt x'qal li jisimha l-marda, marda li ma tfiqx minnha. Miskin Marjanu se jmut qasir il-għomor." Ir-raġel infexx jolfoq bħal tarbija.

"Ma nistgħu nagħmlulu xejn?"

"Xejn, xejn, kwistjoni ta' ftit xhur."

"Ma jistax ikun."

"Hekk hu."

"U allura kif nista' ma nurix? Tridni nibqa' nidħaq u niċċajta donnu ma ġara xejn, waqt li naf li qiegħed imut irqiq irqiq? Għaliex mela għidtli?"

"Nitħassrek, għax int se tiġrilek waħda wkoll. Mhux lilek irrid ingħid, mhux lilek biss għandu?"

"Xortina ħażina." Kienet aħbar kerha li ġiet fuqha bħal sajjetta u damdmitha. Stennieha tgħajjat u tagħmel xenata sħiħa, iżda l-mara ma lissnitx kelma oħra. Baqgħet bilqiegħda tħares ċass lejn il-ħajt.

Marjanu ma weriex li hu daqshekk marid u wara ftit jiem Bice reġgħet qamet fuq tagħha u xxettlet. Filgħaxija kien iħossu mitluq u għajjien, iżda min ma jħossux mitluq u għajjien, wara jum xogħol u taħbit? Xħin filgħaxija jinxteħet fis-sodda ma jkollu moħħ xejn. Jgħid kelmtejn għax bilfors, imbagħad idawwar dahru u jorqod bħal tarbija. Il-mara tibqa' weħidha tħares lejn it-televiżjoni u tqalleb l-istazzjonijiet tara ssibx xi programm li jnissiha. Tistenna jitqalu għajnejha biex torqod hi wkoll.

Ma' Manweli qatgħet xi ftit, imma mhux għalkollox. Bl-iskuża tal-ħajjata, tax-xiri mill-belt, bil-ħarġiet biex tagħmel xagħarha u mitt gidba oħra, issib okkażjoni biex jaħarbu ħarba. Dehru flimkien u n-nies rawhom, iżda żewġha baqa' sajjem.

Xi xahar wara, Marjanu qabdu ħafna deni u daħħluh l-isptar. Bagħtuh wara ftit, iżda reġgħu daħħluh. Tawh id-demm, għamlulu kemm l-injezzjoni u ordnawlu kemm-il tip ta' pillola. Meta l-istorja rrepetiet ruħha, ir-raġel intebaħ bl-għawġ li kellu fuqu, għad li ħadd ma kabbarhielu u qallu l-verità. Ma kienx baħnan, għamel f'qalbu u ntelaq.

Bice mdorrija mal-irġiel u l-għagħa tal-ħanut, sabet ruħha f'qagħda kerha li ma basritha qatt. Marjanu mitluq u miġugħ tertqilha qalbha. Donnu m'għadux ir-raġel li għexet u raqdet miegħu s-snin. Wiċċu wkoll inbidel, sar qisu barrani. Sogħob biha tarah inin, raġel bħal dak trid seba' għajnejn biex tħares lejh. Sa ftit ilu kien jiflaħ jaqleb ħajt. Tħoss għalih u tibki bil-moħbi. Iddur bih u tieħu ħsiebu kif taf hi, iżda kellha qalbha vojta. Ħassitha weħidha u jiġu ħinijiet li tobgħod id-dar. Tippreferi l-ħanut għax tiltaqa' man-nies, idderri u tinsa x'ħalliet warajha u x'hemm jistennieha.

Issa nkarmet għal Manweli bħal qatt qabel. Stennietu, jimlielha l-vojt ta' qalbha. Ħażin jew tajjeb, sabet il-ħin tiltaqa' miegħu u ġġennu aktar għal warajha, iżda, meta daħal iż-żmien, bdiet issibha bi tqila ddum barra fl-għaxijiet. U sew sew filgħaxijiet tħoss il-bżonn tal-wens, tal-kumpanija.

"Ikollna naraw x'nagħmlu," – qaltlu darba minnhom.

"Xi tridna nagħmlu?" – staqsieha b'wiċċ imħasseb.

"Niltaqgħu d-dar tiegħi. Ejja tard filgħaxija."

"Id-dar tiegħek?!" Iż-żagħżugħ ħares lejha għajnejn waħdu. Din ma stennieha qatt. "U Marjanu?"

"Tistagħġibx, Manweli, agħtini sigarett." Ħarbitlu l-mistoqsija. "Inkella, naqtgħu, ħallini. M'iniex niċċajta."

"Imma..."

"In-nies xorta jgħidu, mela jekk iridu jgħidu ħalli jkollhom għax jgħidu. Jien ma nistmahomx." Bice faret u għolliet leħinha, iżda mbagħad ikkalmat, għajnejha demmgħu u kellmitu b'ton melliesi u miksur.

"Għax ma tħallinix nagħmel jien? Taf minn xiex għaddejja. Jien irrid nibqa' niltaqa' miegħek, irrid inħobbok għax mingħajrek ma ngħaddix. X'hemm ħażin, jekk tassew ninħabbu?" Ma ħallitux iwieġeb għax ksietlu xofftejh bil-bews sħun imqanqal. Manweli ġralu bħal kelb li jiġri wara sidu biex jitimgħu.L-ewwel darba kollox jidher kbir u tqil. Xħin ħasset il-karozza tieqaf, Bice bexxqet il-bieb u hu daħal imgerrex qisu kelb imxarrab. Ħaddnitu magħha u strieħet f'idejh. Hu baqa' passiv għax moħħu ma kienx hemm.

"Jisgħob bik li ġejt?" – staqsietu bil-ħlewwa. Ħassitu biered u iebes, għajnejh żebbġu 'l ġewwa jistenna lil xi ħadd jidħol fuqhom. Hi fehmet x'kien għaddej minn moħħu u ma komplietx issus warajh. Daħlet fil-kċina u hu daħal warajha.

"Ħalli nferragħlek grokk, għandek idejk kesħin silġ."

"Fejn hu?"

"Fuq, fil-kamra tas-sodda."

"Issa x'jgħid jekk jintebaħ bija f'dawn il-ħinijiet?" Ma jafx kif se tispiċċa l-biċċa u għalhekk kellu f'moħħu taħwid kbir.

"Int kemm tibża'?"

Ma kienx qiegħed jibża', iżda ħass fih bħal xi ħaġa timbuttah minn hemm. Bice qabditu minn idu bħal tifel żgħir u telgħu t-taraġ flimkien bla ħoss. Ir-riħ jonfoħ fil-ventilatur kiser il-ħemda ta' qabar li waqgħat dak il-ħin, xħin daħal fil-kamra tas-sodda, Manweli nġibed lura b'ħasda. Lemaħ wiċċ Marjanu jittawwal minn taħt kutra kannella. Kellu lewnu abjad safrani mdardar u li mhux għax jieħu n-nifs taħsbu mejjet. Kien f'xifer is-sodda wiesgħa ta' bi tnejn, jekk jitqalleb jaqa' għal isfel.

"Ma tagħtihiex tort tagħmel f'qalbha," – ħaseb waħdu. L-aktar jekk m'għandhiex sodda oħra fejn torqod. Ħares madwaru u ma ra oħra mkien.

"As for the one who has previously been married, the punishment is to be stoned to death, as it says in the hadeeth narrated by Muslim in his Saheeh (3199) from the Prophet (peace and blessings of Allaah be upon him), who said: "For a previously married person with a previously married person, one hundred lashes and stoning."

Issa jibqa' rieqed sa filgħodu".

"U jekk jistenbaħ?"

"Illum tajtu żewġ pilloli tal-irqad."

"Għax kont taf li ġej jien?"

"M'għadtlikx ħalli fi ħsiebi?" – weġbitu bil-lajma u bil-kalma kollha, hekk kif resqet u qagħdet bilqiegħda n-naħa l-oħra tas-sodda.

Ħarsitlu u għamlitlu s-sinjal imur ħdejha. Ma tħajjarx jiċċaqlaq, l-imġiba tagħha raha sfaċċata u offendietu. Dik il-lejla deher imħawwad u għajnejh ġrew għal fuq ir-raġel mitluq fis-sodda ħdejhom. Stennieh jiftaħ għajnejh u jistagħġeb jara barrani hemm, sew sew fuq is-sodda taż-żwieġ.

Jagħmel sewwa jqum u jtajjarlu rasu b'tir ta' revolver. Ikun ħaqqu, iżda Marjanu kien f'dinja oħra joħlom b'wesgħat koħol u b'fond ta' baħar bla qiegħ. Biċe ma dehritx tagħti kas u ċċajtat ma' Manweli u nibbxitu, iżda hu baqa' mans u bla ħeġġa. Ħass li ma kienx qagħdu hemm u ma kellux moħħ iċ-ċajt.

"Għarraqtli kollox" – qaltlu b'leħen qares. "Dan il-grazzi tas-sagrifiċċju li għamilt għalik! X'ġejt tagħmel mela?"

"Ġejt għax inħobbok."

"Tħobbni? U min iħobbni jkun hekk biered?" Leħinha jniggeż, u la tibda b'dik il-kantaliena tibqa'.

"Xi tridni nagħmel? Id-dehra ta' Marjanu ħasditni."

"M'hemmx għaliex. X'jidħol Marjanu bejnietna? Għalija ilu li miet."

Manweli niżżel għajnejn lejn l-art għax ma riedx jgħid dak li kien iħoss. Hi qamet minn fuq is-sodda, ħadet nifs qawwi 'l barra, u ħarġet bl-herra mill-kamra. Niżel warajha fil-kċina, resaq magħha u ħaddanha miegħu bl-għożża. Il-mara baqgħet b'għajnejha magħluqin ma titħarrikx bejn dirgħajh. Imbagħad, b'leħen ta' waħda għadha tistenbaħ minn raqda twila fil-fond qaltlu:

"Manweli, jien ma nifhmikx. Int m'intix bħal irġiel oħra. Xi trid? Irridek ittajjar ix-xrar minn għajnejk, irridek tħobbni, tħobbni. Għadek ma ntbaħtx?"

Baqgħu jiltaqgħu fil-kenn ta' darha għal tliet xhur sħaħ. Lejl wara lejl wara li tagħlaq il-ħanut iwassalha u jibqa' magħha sa jibda jbexbex. Ma baqax jistmerr il-kamra tas-sodda, m'għadux Marjanu mitluf fl-irqad bil-pilloli jistkerrah wiċċu mixrub u xofftejh vjola mqarqċin, m'għadhomx il-ġirien itaqtqu u b' li jgħidu jinkwetawh u jħabblulu rasu. Kollox jindara għax il-ħażin għandu seħer li jġennen. Iż-żagħżugħ intelaq u ħalla lilu nnifsu jitkaxkar mal-kurrent. Il-mara għamlitlu l-magħmul!

Marjanu qisu qatt ma kien. L-aħħar ħmistax għamilhom l-isptar, baqa' ma stejqirx, għandu mnejn aħjar, biex imut ma jafx x'ġara. Kienet għodwa mċajpra bir-riħ isfel meta sar il-funeral. Biċe bkiet u xehret u Indrija għamel

ħiltu biex isabbarha u jagħmlilha l-qalb. Kienet ġratilha waħda kbira, iżda ż-żmien ifejjaq il-feriti, u jnissi. Il-mara kienet għadha żagħżugħa u fl-aqwa tagħha. Iżda filgħaxija, dak il-lejl stess, laqgħet lil Manweli f'kamritha. Dak il-lejl, aktar minn kull lejl ieħor, ħasset il-ħtieġa tal-faraġ.

Il-ħajja reġgħet qabdet ir-rutina tas-soltu. Bice nxteħtet wara l-bank, neħħiet l-iswed għax il-klijenti ma ridux vistu u swied il-qalb. Laqgħethom bħal qabel bit-tbissima tagħha ġenjali. Baqgħet tiltaqa' ma' Manweli, għad li xi darba tlaqlaq u taqla' l-iskużi. Iż-żagħżugħ mikrum kif kien warajha, ried imur joqgħod magħha għalkollox, u saħansitra webbilha biż-żwieġ. Hi temmetu u qatt ma qaltlu le, iżda ma waslitx.

"Għadu ż-żmien," – kienet tħobb tgħidlu.

Aktar ma għadda ż-żmien, aktar Manweli ra ma' wiċċu. Intebaħ, li Bice kienet inkarmet wara Ingliż li beda jiġi kuljum fil-ħanut. Tatu l-kunfidenza u l-wiċċ. Manweli ħassu jirgħex kull darba, demmu jitla' għal rasu u jagħdab. Ma kienx tal-ġlied iżda ma kienx bi ħsiebu jħalliha tilgħab bih bħal pupu. Darba filgħaxija ġab il-kliem.

"Biex tkun taf, iva," – ħatfitu mill-ewwel. "Jekk irrid noħroġ miegħu, ħadd ma jżommni. M'intix se tindaħalli int."

"Intix toħroġ miegħu diġà?" Leħnu kien għoli u ta' wieħed imbergħen.

"Ħadd mhu sidi x'nagħmel." Fil-kamra waqgħet il-ħemda. Imbagħad Bice ħarset lejh, resqet lejh u bil-ħlewwa u minn taħt l-ilsien issuktat tgħidlu. "Għandek raġun tisthajjilni dak li qiegħed taħseb fuqi bħalissa. M'iniex aħjar minn hekk. Int żagħżugħ twajjeb u għadni ma ltqajtx ma' wieħed tajjeb daqsek. Int jistħoqqlok aħjar u jien ma ngħoddx għalik."

"Jien inħobbok," – weġibha b'għoqla fi griżmejh.

"Jien inħobbok ukoll. Hekk ingħid xħin tkun hawn miegħi. Nistenna l-ħin kollu biex inkunu flimkien. Iżda nħossni nħobb lil kull żagħżugħ. Ma nistax nagħmel ieħor."

"Imma għaliex?"

"Ma nafx. Int sensittiv u se nagħmillek ħajtek infern. Hallini, ħallini."

"Kif nista' nħallik issa, issa li ma nistax ngħix mingħajrek? Issa tard wisq."

"Itlaqni. Dan qatt m'għedtu lil ħadd. Ftaħt qalbi miegħek għax inħobbok." Wiċċha sar vampa nar aħmar bil-mistħija. "Jien ma nafx inrażżan lili nnifsi. Jien dgħajfa u naqa' mill-ewwel."

"Tgħidx hekk."

"Ma rridx nidħaq bik. Taf x'mara se tieħu," – issuktat tgħidlu tħares lejh f'għajnejh. "Għadek trid teħodni b'martek wara li taf dan kollu?"

"Maħbuba tiegħi."

"Nagħmel ħilti biex nogħġbok, biex inkun fidila lejk, biex ma nħallix in-nies jgħidu aktar li jien mara ħażina, mara tad-dnub. Imma ma nafx, ma nafx. Int ukoll, imbagħad, tikkundannani, bħal kulħadd, meta nkun dgħajfa u naqa' u nitlef ġieħi u ġieħek."

"Tgħidx hekk."

"X'jiswa, imbagħad, tibki, tisħitni, theddidni jew toqtolni? Ikun ħaqqni, skont in-nies tad-dinja. Min kien ilumu lil Marjanu, miskin, li qatilni. Min jaħfirli, meta għamiltlu daqshekk."

"Tibkix. Min jiżbalja u jindem, ma jibqax ħati. Min jaqa' jerġa' jqum. Jien nifhmek u jekk int għandek tkun is-salib tiegħi, nerġgħu, għax jien inħobbok."

"Għażiż tiegħi, għinni."

"Imħabbitna tagħtik saħħa ġdida. Jiena ċert minn dan. Nieħu ħsiebek."

"Minn fommok 'l Alla."

"Li għadda, kien. Issa nħarsu bit-tama għall-ġejjieni."

"Nixtieq u kemm nixtieq!" Bice nfexxet tibki u Manweli ħaddanha ma' sidru bħal tarbija.

17 ta' Novembru 1986

Caterina

Sandro Mangion

"Caterina! Tridek il-Madre," ħabbritilha ħabibitha b'nifisha maqtugħ. U hi, nistħajjel, weġbitha, "U iva ġejja, tini minuta ħa nlesti dil-...".

"Xi tlesti, tlesti! Issa! Tridek, issa! Fl-uffiċċju tagħha ... hemm raġel."

"Raġel? Xi nqalgħalha? *O cor Jesu*, arani ġejja. X'affarijiet dawn, ukoll." Irranġat ftit in-nokkli, ġebbdet id-dublett 'l isfel, iċċentrat sidirha u telqet tfekren lejn l-uffiċċju tal-Madre.

Dik li kellha tkun ommi b'xejn ma setgħet idderri f'Fatima House, Tas-Sliema, dar tas-sorijiet għal xebbiet orfni. Mat-"tfal" sħabha (dejjem baqgħu jsejħu lil xulxin "it-tfal tas-sorijiet", anki meta kibru u xjaħu) kienet tingwalaha tajjeb ħafna. Lis-sorijiet kienet grata ħafna lejhom, u huma kienu jgħożżuha. Minkejja li xi bawxata jew tnejn kienet tagħmel u mhux l-ewwel darba li kellhom jiddixxiplinawha għax ma kinitx issegwi ordnijiet li ma kinitx tqishom ġusti, kienu jifhmu kemm kienet batiet f'ħajjitha u għarfu japprezzaw u jisfruttaw il-ħafna kwalitajiet tajbin tagħha. Iżda wara kważi tletin sena titrabba f'orfanotrofju ieħor, din il-bidla tal-post u tal-lokalità kienu kiddewha qatigħ.

Malli Caterina Portelli nbeżqet f'din id-dinja f'Novembru tal-1934, ommha – li żgur li kellha r-raġunijiet validi tagħha – iddepożitatha fl-istitut ta' Fra Diegu, il-Ħamrun. Hemmhekk, għal kważi tliet deċenni, kibret bla ma qatt daqet imqar uqija mħabba ta' ġenitur. Familtha kienu s-sorijiet u sħabha l-orfni l-oħrajn: Marija, Ġużeppa, Frida, Lourdes...

L-alternattiva għall-figura tal-omm sabitha fi Swor Alessandra, li aktar tard f'ħajjitha ddeċidiet li kien ħaqqha tibqa' tgħix fl-isem li tat lill-uniku wild li kellu jkollha. Tant

kienet tħobbha din Swor Alessandra li saħansitra fil-Gwerra, meta l-ikel kien jiswa d-deheb, kienet taħbi bajda iebsa skarsa fil-fardal u tmur iżżoqqha lill-favorita tagħha 'l bogħod mill-preġudizzju tas-sorijiet l-oħra u l-ħars għajjur tal-bqija tat-tfal.

Meta tfarfret postha ma baqax aktar fi Fra Diegu, li kien aktar adattat biex jilqa' lill-bniet ta' età iżgħar, u ċaqilquha għal Fatima House. Kienet mejta biex tibda ħajja ġdida, imma dak iż-żmien l-uniku mod kif dan seta' jseħħ kien billi ssib raġel u "tinġabar". Niftakarha tirrakkontali li darba kien hemm Ingliż li riedha bis-saħħa (forsi kien iltaqa' magħha waqt xi passiġġata Għar id-Dud?), iżda s-sorijiet urewh il-bieb ta' barra għax kien Protestant.

B'qalbha tħabbat sitta sitta ħabbtet darbtejn fuq il-bieb tal-Madre. "Avanti, Caterina," weġbitha vuċi awtorevoli minn ġewwa. Daħlet. "Caterina, għandi bżonn pjaċir mingħandek. Jimporta tmurli b'dil-qadja?" U spjegatilha x'kellha bżonn u minn fejn. Bilqiegħda quddiem l-iskrivanija tal-Madre kien hemm ġuvni tamparha, ismar, riservat, rasu baxxuta. It-tnejn li huma flew lil xulxin b'mod kemm jista' jkun diskret. "Kollox sew, Madre," qaltilha. U żgiċċat 'il barra f'tebqa t'għajn.

"Din l-isbaħ xebba ta' hawn ġew, Joe," lissnitlu l-Madre hekk kif kienet ċerta li Caterina kienet laħqet imxiet biżżejjed 'il bogħod biex ma tismagħhomx. "Għajnejha ċelesti jkellmuk, għandha tbissima li tħollok, simpatika, tinqala' ħafna għat-tisjir u għall-faċendi, u għandha bżonn tibda ħajja ġdida u tibni l-familja tagħha. X'taħseb?"

Dak li d-destin riedu jiżżewweġ lil Caterina kien mistħi wisq biex ifittex tfajla u jitlobha wiċċ imb wiċċ biex tkun in-namrata tiegħu. Kien tal-ġabra, u fil-postijiet tad-divertiment kien iħossu bħal ħuta barra mill-ilma. Bħal bosta ġuvintur ta' dik l-età, kien jibża' javviċina lil xi xebba li tkun ġibditlu l-attenzjoni waqt xi mixja maġenb il-baħar jew tul Strada Rjali, ma tmurx tiksru u tgħidlu le. Allura, kien mar ifittex l-imħabba għand is-sorijiet. Ma kienx l-ewwel wieħed, u żgur ma kienx tal-aħħar lanqas. Kellu kredenzjali tajbin: intelliġenti, serju, u ġej minn familja tajba magħrufa anki għal nies fil-Knisja, fosthom il-mibki Dun Ġeraldu Mangion, li kien serva bħala l-kappillan tal-Imqabba bejn l-1945 u l-1962. Lil Joe, Caterina laqtitu sew u ma qagħadx lura milli jesprimi mal-Madre l-interess tiegħu li tgħaddilu kelma tajba.

Caterina daħlet għall-avventura ta' li kienet: xebba ta' tletin sena li ma tafx x'tagħti l-ħajja, imxennqa biex fl-aħħar ikollha ħajja "bħal ħaddieħor". Joe wisq inqas kien preparat għall-bidliet kbar li titlob minnek il-ħajja miżżewġa. Tejġu ftit ġimgħat wara. Iż-żwieġ tagħhom ma rnexxiex, iżda r-rispett reċiproku bejniethom baqa' intatt sal-aħħar minuta. Joe baqa' maġenbha sat-tmiem, u sat-tmiem baqgħet twissini biex ma nonqsu qatt.

Bħalissa 24 sena ilu kien fadlilha inqas minn 24 siegħa f'din id-dinja. M'għandix dubju li, meta sejħilha fl-4 ta' Frar 1992 ftit wara s-2pm, kellha tentazzjoni kbira li twieġbu, "Tini minuta ħa nlesti dil-... *O cor Jesu*, arani ġejja."

L-Għajta tal-Pappagall

Pierre J. Mejlak

Staqsewha jekk għandhiex qraba jew ħbieb li tista' ċċempel u, mibluha kif kienet bl-aħbar, u b'Ricky, il-pappagall, sejjer *what what what what* fil-gaġġa tiegħu fil-kċina, qaltilhom li, iva, għandha. Serrħitilhom rashom li ma kenitx se tkun weħidha u lil xi ħadd kienet se ssib ma' min tmur l-isptar biex tara x'jeħtieġ isir. B'għoqla qisha bebbuxu fi griżmejha, irringrazzjathom li ġew bl-aħbar flok ċemplulha. Għalqet il-bieb warajhom u, bla saħħa, poġġiet bilqiegħda, tħares lejn ritratt tagħhom it-tnejn f'jum it-tieġ, hu b'libsa blu qed jogħla biex jaqbad bużżieqa roża u hi b'libsa bajda, bilqiegħda titbissem lejh. Iffukat fuq nemxa li dik il-ħabta kellu taħt għajnejh il-leminija, li mbagħad bdiet tikber bħal qatra linka fuq karta xuga, u t-tabib kien tah parir jaħraqha. U ħaraqha.

Rari kienet rat żewġ pulizija nisa mingħajr almenu uffiċjal raġel fil-qrib. U kif rathom mit-tieqa tal-bieb bħal għaddielha minn moħħha li kienet x'kienet l-aħbar ma setgħetx tkun tant importanti. Iżda arralha. Għax l-aħbar li żewġha kien għadu kemm instab mejjet, mgħaffeġ f'taxi, ma stajtx issejħilha aħbar taċ-ċajt.

L-inċident kien ikrah u, biss biss, kien involva tliet karozzi oħra. Iżda kienet it-*taxi* li fiha kien hemm żewġha li ntlaqtet l-agħar. Għal xi raġuni jidher li t-*taxi*

Nota Editorjali
Din in-novella dehret għall-ewwel darba tradotta bl-Ingliż, fil-ġabra ta' stejjer qosra "Having Said Goodnight", ippubblikata mill-Merlin Publishers f'April 2015.

skiddjat fuq ir-*ring-road*, daret la ġenbha u *trailer* ġej sparat mid-direzzjoni l-oħra ma kellux ċans jieqaf u daħal fit-*taxi* min-naħa tal-passiġġier. Id-daqqa tant kienet qawwija li għaffġet lil żewġha minn qaddu 'l fuq. Anke x-xufier kien qed jilgħabha mal-mewt.

Daqshekk. Stan kien telaq. Bla ebda avviż, bla ebda ittra, bla ebda ġlieda jew diskors tqil. Bla ebda avukat ħdejh. Xejn. Sparixxa, kif jgħidu l-Franċiżi, bħal bassa fid-deżert. Tqum filgħodu mingħalik li qomt għal jum ieħor banali u f'nofsu tintebaħ li hu wieħed straordinarju, wieħed minn dawk li jimmarka l-qabel u l-wara.

Kienet ħasbet sikwit dwar il-mewt. Kemm tagħha kif ukoll dik ta' nies qrib tagħha, inkluż tiegħu. Iżda r-reazzjoni li kienet uriet quddiem il-pulizija fl-intrata ma kenitx ipprevedietha. Ma bdietx tibki, pereżempju. Ma bdietx tgħidilhom, bi tlaqliq frott il-biki, li ma jistax ikun u li Stan … Stan għadu ħaj. Ma bdietx twerżaq. Lanqas ħassha ħażin. Sempliċiment niżlitilha ħarira l-pressjoni – kif kienet tinżlilha darbtejn f'ġimgħa – bjadet u waqgħet f'muta, bħallikieku kienet daħlet f'bużżieqa u ħalliet barra 'l bqija tad-dinja. L-ilħna taż-żewġ pulizija sarulha qishom ilħna ta' żewġ ġirien qed jitkellmu bejniethom minn wara ħajt oħxon, f'nofs ta' lejl.

Kien fix-xawer, bl-ilma sħun nieżel fuqha, li fehmet x'fissret tassew l-aħbar li kienu ħallewlha l-pulizija fl-intrata. Kienet tfisser – f'erba' kelmiet – li ħajjitha setgħet, fl-aħħar, tibda. Qisha manna mis-sema kienet waslet soluzzjoni għall-akbar problema li kellha. Bħal xi ħadd li jqum f'nofs ħolma tal-waħx u jistrieħ meta jagħraf li kerha kemm kienet kerha *ormai* għaddiet, għolliet wiċċha 'l fuq taħt il-pressa tal-ilma sħun, għalqet għajnejha u ħadet pjaċir tħoss ħalqha jitfawwar bħal ta' ninfa f'nofs funtana. U ftakret f'immaġni tal-Madonna li missierha kien dendlilha f'kamritha fi tfulitha u li lilha kienet titlob għarkopptejha, b'minkbejha fuq is-sodda, kull filgħaxija. U minkejja li kienu għaddew tant snin u issa kienet eluf ta' kilometri bogħod mid-dar, f'belt ġganteska u storbjuża, setgħet taraha ċar quddiemha. Il-Madonna fin-nofs, b'anġlu – anzi arkanġlu – fuq kull spalla, iġorr xi ħaġa stramba. U flok talbitha pjaċir jew miraklu, kif kienet tagħmel fi tfulitha, did-darba rringrazzjatha.

Qatt ma kien għaddielha minn rasha li kellha tgħix iżjed minn żewġha. Kienet tiġiha faċli wisq timmaġinah xiħ ta' tmenin, anke disgħin, b'wiċċu mkemmex u b'xagħru abjad, ħafif. Faċli, għax l-atteġġjament ta' xiħ ta' tmenin jew disgħin kien diġà fih ta' ħamsa u ħamsin. U bl-ilma nieżel fuqha, ħasbet dwar l-aħħar fażi ta' ħajjitha u ħassitha qisha pittur b'tila bajda quddiemu. Kittieb iħares lejn karta vojta. Skultur lejn kantun. Kulma riedet issa kienet

is-saħħa. Il-ferħ jew id-diqa kienu jiddependu biss minnha u ħsieb tiddeludi ruħha wara snin ta' delużjoni injettata minn ħaddieħor, ma kellhiex. Baxxiet rasha, battlet ħalqha u tbissmet, konxja li minn issa 'l quddiem, almenu għal ftit, dik it-tbissima quddiem in-nies riedet toqgħod b'seba' għajnejn kif toħroġha.

F'moħħha fasslet lista, pass pass, ta' x'kien imiss. Il-krematorju, l-ewwel ħaġa. Imbagħad il-ħlas tal-kontijiet. Il-mili tal-formoli meħtieġa biex tkun tista' tieħu dak li – bħala armla (*armla!*) – kienet intitolata għalih. Riedet tara x'ħalla u x'tista' żżomm minn dak li ħalla. U l-bqija twaddbu fiż-żibel. Imbagħad tibda ħajjitha, biha tagħżel liema toroq tixtieq tieħu u b'liema ħeffa tmidd kull pass. Kienet żgura li mat-triq kienet se tiltaqa' ma' nies li se jsebbħulha ħajjitha u li flok jagħlqulha l-purtieri kienu se jiftħulha t-twieqi biex tgawdi veduti sbieħ. Iva, f'daqqa, kollox beda jagħmel sens. Anke dawk is-snin ta' diqa. Kienu bżonjużi. Daqskemm hi bżonjuża molla li żżomm ġugarell magħfus mal-art biex, imbagħad, xħin teħilsu, itir ferħan.

B'wiċċha rifless fil-fwar tal-mera, idejha bħal kiluha biex tiġbor ix-xafra tal-leħja u l-bott tal-*aftershave* u l-ixkupilja tas-snien kollha Colgate imkaħħal magħha, u tibda tarmi. Iżda ma kienx il-waqt. B'mod simboliku qabdet biss, bit-trufijiet ta' subgħajha, il-bott aħdar tal-Palmolive, kollu dlik u ragħwa magħquda, u marret fil-kċina twaddbu fil-landa taż-żibel, b'Ricky sejjer *what what what what what* fil-kantuniera.

Fil-kamra tas-sodda bdiet taħseb x'setgħet tilbes. Kos, kif imorru lebsin ir-romol friski l-isptar? Probabbli jmorru bil-ħwejjeġ li jkunu lebsin xħin jingħatalhom it-titlu. Iżda hi laħqet inħaslet. Tmur bl-iswed? Il-ħwejjeġ suwed li kellha kienu puliti wisq. Mill-kexxun tal-qiegħ għażlet flokk griż u mill-gwardarobba tal-bieba li żżaqżaq ħarġet il-*jeans* iswed li, minħabba l-gdiedem ta' żewġha, kienet ilha ma tilbes snin. Xħin ħarset fil-mera u rat id-djuqija li kienet turtah, ħasbet li ma setgħetx għażlet tibdila aħjar.

Bilqiegħda fuq is-sodda qed tilbes iż-żarbun, ħasset is-saqqu ħafn'iżjed komdu milli qatt ħassitu qabel. U s-sodda f'daqqa dehritilha akbar. Kos, minn dik il-lejla setgħet torqod tħares lejn in-naħa tal-lemin ukoll. Min kellu jgħidilha? U mill-għada setgħet iddawwar is-sodda dawramejt biex tħares lejn it-tieqa, kif dejjem xtaqitha, u tarmi dawk l-inkwatri tal-gwarniċ, tqal u koroh, eżatt bħan-nisa li kien hemm impittra fuqhom. Imbagħad kienet se tiżbogħ il-ħitan b'kuluri ċari u taqla' l-linef u flokhom iddendel *shades* ħelwin. U fl-aħħar setgħet tibdel is-sufan u tixtri wieħed komdu, li ma tiddejjaqx tpoġġi fuqu. U televixin bħal tan-nies u teħles minn nofs l-għamara vojta li kien

hemm iċċekken kull kamra u li bżonnha qatt ma kellhom. Kemm kien hemm affarijiet x'tagħmel! U jekk kienet se tara li kienu wisq, setgħet dejjem tbigħ id-dar f'nofs din il-belt storbjuża u anonima li qatt m'għoġbitha, u bil-flus tixtri dar iċken, fil-kampanja, bħal dawk li ġieli rat fil-ħolm. Bid-differenza li issa, xħin tħares mit-tieqa ma kenitx se tara lil żewġha, fil-karozza, iħares lejha bil-ħarsa ta' xi ħadd li lest iħarbat pjan.

Bil-*jeans* marsus magħha ħassitha komda timxi mill-kamra tas-sodda sal-kċina. Ħassitha sabiħa. Iżgħar. U l-pass tagħha ħassitu eħfef. Anke Ricky donnu nduna li kienet qed tisfida l-fatwa ta' żewġha.

What what what what what what ...

B'għajnejha f'għajnejh irrealizzat li fl-aħħar setgħet teħles minnu wkoll. Kien għasfur kbir, goff u, fuq kollox, stupidu u l-*what what what* li kien għallmu jgħid żewġha hekk kif xtrah, kienet tagħmlu jidher iżjed kretin. *You know what?* qaltlu waqt li qabdet il-gaġġa b'idejha t-tnejn u resqet ħdejn it-tieqa u fetħitha beraħ. *We both have served our time.* U fetħitlu l-bieba u l-pappagall, ma jafx x'laqtu, ħareġ fuq is-soll, miexi qisu tifel imwerwer se jaqbeż fil-baħar għall-ewwel darba. Kuraġġ jiftaħ ġwenħajh u jaqbeż fil-vojt ma sabx. Forsi lanqas biss kien konxju li seta'. Għalqet it-tieqa biex lura fil-kċina ma jidħolx u bit-tieqa magħluqa Ricky nfixel. Beda jtektek munqaru mal-ħġieġa u jfakkarha fil-kelma li kien tgħallem, bħallikieku biex juriha li ma kienx it-tip ta' għasfur li għandek twaddab mit-tieqa 'l barra.

Ħarset lejn l-arloġġ. Il-pulizija kienu ilhom siegħa li tawha l-aħbar u x-xemx kienet bdiet nieżla. Ċemplet *taxi*. Min jaf kenitx tal-istess kumpanija li kien uża żewġha dakinhar? U, kos, x'kien qed jagħmel f'*taxi*? Is-soltu biex iżur sit ta' kostruzzjoni, kif kien xogħlu, kien jieħu karozza tal-uffiċċju. Bilfors li ma sabx. Waqt li stenniet it-*taxi* daret dawramejt mal-kamra u osservat il-vażuni vojta li issa, mingħajru – allerġiku għalkollox – setgħet timla bi fjuri sbieħ. Tulipani, vjoletti Afrikani, ibisku, ġilji u ġiżimin. Il-ħsieb tal-fjuri fakkarha fiċ-ċerimonja tal-krematorju li kien jeħtieġ torganizza, fit-tebut u f'żewġha mimdud fih. Min jaf jekk laħqitx għaddietlu xi ħaġa minn moħħu qabel it-*trailer* daħal fih? Tgħid kien wiċċha l-aħħar wiċċ li ħaseb fih?

Mal-aħħar dawra madwar il-kamra ġibdet il-mejda tal-ikel fin-nofs, eżatt taħt il-linfa, kif dejjem xtaqet li tpoġġiha. Kaxkret is-siġġijiet mill-ġdid madwarha u nnotat ir-rogħda f'idejha. Kienet eċċitata. Xi ftit ukoll beżgħana. Fetħet il-gradenza fejn żewġha kien jistiva x-xorb u ppruvat tagħżel flixkun. Iżda fl-alkoħol ma kenitx tifhem u t-tikketti ma qalulha xejn. Kienet taf biss li l-Macallan li kien tah missieru qabel miet kien speċjali, tant li biex jiftħu

kien qed jistenna okkażjoni mill-kbar. Tagħha kienet waslet. Battlet ftit minnu f'tazza iżda belgħa waħda kienet biżżejjed. Xerqet u qarrset wiċċha. X'jarawlu dax-xorb? Kif poġġiet it-tazza ħdejn il-flixkun fuq il-mejda tal-kċina, daqqet il-qanpiena. Għal darba tnejn. Ix-xufiera tat-*taxi* dejjem mgħaġġlin.

Imxiet lejn l-intrata, bl-għajta tal-pappagall issa bilkemm tinstema', u mit-tieqa tal-bieb, flok lix-xufier tat-*taxi* rat lil żewġha. Għasra minn fuq s'isfel, bil-qmis bajda mwaħħla miegħu. Deher irrabjat. U mejjet bil-bard. X'għamel bihom iċ-ċwievet? U fejn ħallieha l-ġakketta?

B'idha l-leminija rogħda waħda, bdiet iddawwar iċ-ċavetta.

Id-Destin

Laurence Mizzi

Rafel kien jemmen fid-destin. Għalih ma kinux jeżistu kumbinazzjonijiet. Id-diżgrazzji ma jiġrux minħabba deċiżjonijiet meħuda ħażin, jew ħtija tal-elementi, jew għax ikun ġara xi ħaġa li f'ċirkostanzi normali ma tiġrix. Għalih kull inċident, mill-iċken liwja ta' riġel sal-akbar traġedja tal-ajru li taf tħallilek mijiet ta' vittmi, hu frott id-destin: għax hekk kien miktub. Kull ġrajja, mill-akbar sal-iżgħar, fil-fehma ta' Rafel, hi bħal dramm li jinħadem fuq il-palk vast tal-ħajja għax xi ħadd ikun ħasbu minn qabel; kull mossa, kull ċaqliqa, kull daħka u bikja, kull waqgħa, kull ħajja li tintemm isseħħ għax tkun inkitbet minn qabel mill-aqwa drammaturgu taż-żminijiet kollha: id-Destin. Rafel mhux biss kien jemmen f'din il-qawwa barranija li kellha setgħa kemm fuq il-bniedem kif ukoll fuq il-ħolqien...iżda wkoll li huwa kien wieħed minn dawk il-ftit magħżula biex ibassru u jħabbru t-toroq li d-destin ikun għażel.

Meta minn żmien għal żmien kien jisfa milqut minn xi ħaġa bħalma jiġri lil kull maħluq, kien dlonk idur lejn ta' maġenbu u b'leħen li kien jixhed li tabilħaqq kien jemmen dak li kien qed jgħid kien jistqarr: "Kont naf li ser jiġri hekk!" U billi ħadd ma kien ġo moħħu ħadd ma kien jazzarda jmerih jew jittanta jwaqqagħlu kliemu. Kien hemm uħud li kienu jemmnuh u kien hemm oħrajn – il-biċċa l-kbira – li kienu jħalluh jgħix fil-fantasiji ta' moħħu.

Dawn il-fantasiji kien ilu bihom sa minn żgħoritu. Kien għadu daqsxejn ta' tfajjel meta lil ommu ħabbrilha li ommha, jiġifieri nanntu, ma kenitx se ddum ma tmur id-dinja l-oħra. Ommu ftit li xejn tat kasu, daqsxejn ta' tikka

jbassar il-mewt ta' ommha li sa dakinhar kienet għadha tbigħ is-saħħa. Iżda balleċ! Ma laħqitx intemmet is-sena li n-Nanna Mena ma qabdetx it-triq it-twila wara li kienet qalgħet daqqa ta' bieb tal-bejt meta telgħet tonxor fi grigalata u t-tisbita kienet hekk b'saħħitha li lix-xwejħa gerrbitha t-taraġ kollu u minkejja li ħaduha l-isptar minnufih mietet ftit jiem wara mingħajr ma reġgħet ġiet f'sensiha.

Darb'oħra meta kien ftit akbar kien qal lil sħabu li l-knisja tar-raħal ma kellhiex iddum wisq aktar. Lanqas laħaq għadda xahar li t-tempju għażiż li kien ilu wieqaf minn żmien il-Gran Mastri ma ntlaqatx b'bomba mill-kbar li xeħtu l-Ġermaniżi u dak ix-xogħol sabiħ, l-għaxqa ta' kull min kien joqgħod hemm, f'inqas minn kemm trodd salib bil-ħatfa nbidel f'borġ li jwaħħax u taħtu radam inkwatri u artali u gandlieri, anġli u qaddisin u l-opri kollha artistiċi li bihom kien imżejjen dak il-maqdes antik.

Rafel kien jaħlef li ħajtu kienet miżgħuda bi ġrajjiet bħal dawn, iżda bħall-profeta tal-Kotba Mqaddsa baqa' mingħajr għarfien minn niesu.

"Kumbinazzjonijiet!"

"Mela dak jista' jbassar il-ġejjieni? Sewwa sew jaf x'ħin titla' x-xemx għada."

"Il-Profeta Isaija, ħej!"

"Ara għandekx ħila tgħidli x'ser jitla' nhar is-Sibt. Kelma ta' raġel li ntik nofshom u magħhom qatra minn dak li jaħraq."

"Għidli meta se tmut omm il-mara, xbin..."

Rafel kien isorr kollox go fih, iżda kliemhom, għalkemm iweġġa' u jaqta' fil-laħam il-ħaj ma kellu l-inqas l-iċken effett fuqu. Hu kien żgur, daqskemm kien żgur li jismu Rafel li minn xi mkien kien wiret qawwa barranija li biha kellu l-ħila jara minn qabel xi jkun ħejja d-destin. U għax kien daqshekk żgur minnu nnifsu dawn l-aħħar ġimgħat għaddihom maħkum minn biża' kbir. Tletin sena qabel, ta' ħmistax-il sena fuq il-bejt tat-turretta tad-dar li qabel kienet t'ommu u wara mewtha għaddiet f'idejh, naqax b'mus dawn il-kelmiet: RAFEL BORG. R.I.P. 1 ta' Jannar 1973. Issa li s-sena 1972 kienet fl-għafja tal-mewt Rafel beda jmaħħaħ fuq dik il-kitba u t-tbassira kerha li kienet iġġorr magħha. Min-naħa l-waħda beda jġib quddiem għajnejh kemm il-ġrajja kienet twettqet minn dawk li kien bassar. Min-naħa l-oħra beda jisma' jidwi f'widnejh il-kliem li n-nies bit-tmaqdir u ż-żuffjett kienu jgħidu fuqu u għalih. Għall-ewwel darba f'ħajtu beda biex jemmen għajdut in-nies u bħal qabad jaqbel li t-tbassir tiegħu ma kienx għajr kumbinazzjoni, ħwejjeġ li wara kollox jiġru lil kull maħluq. "Nieħdu l-waqgħa tal-knisja," beda jirraġuna waħdu fis-skiet ta' kamartu, "dik il-ħabta tista' tgħid kuljum kienet tintlaqat xi knisja jew xi

palazz jew xi bini ieħor...Ir-raħal tagħna kien qrib l-ajruport u kuljum kien jisfa maħbut mill-ajruplani tal-għadu. Ma kenitx ħaġa barra minn din id-dinja li l-knisja tagħna tintlaqat bħall-oħrajn. Meta tkellimt fuqha kien l-agħar xahar tal-gwerra. Aktar milli bassart, kont naħseb, qed nuri l-biża' tiegħi ta' xi ħaġa li setgħet tiġri. Dik ma kienet tbassira xejn. Sewwa jgħidu n-nies fuqi." U għal ftit kien irnexxielu jserraħ rasu.

Iżda nhar l-aħħar tas-sena, proprju fil-31 ta' Diċembru l-biża' reġa' ħakmu b'aktar qawwa minn qabel. Biex żgur ma jagħtix lok dakinhar inġabar kmieni d-dar li ma jmurx ikun imdaħħal f'xi waħda minn dawk il-ħafna diżgrazzji li għandhom ħabta jinbtu sewwa sew fl-aħħar jum ta' kull sena. Kienu għadhom l-għaxra meta daħal fis-sodda. Kemm se jkunu twal das-sagħtejn li baqa'! Ipprova jtajjar minn quddiem għajnejh; kien qisu qed jimbotta b'riġlejh l-ilma baħar minn fuq xi roqgħa ramlija, tant jimbotta u tant jerġa' lura. F'waqt minnhom, biex bħal jagħmel ħila lilu nnifsu beda jgħid b'leħen għoli: "Għalfejn dal-biża' kollu? Jien ma għandi xejn! Il-ġimgħa l-oħra stess it-tabib rani u qalli, 'qalbek ħadida'. Mela għalfejn ser noqgħod ninkwieta? Mela n-nies dubbien, jaqgħu u jmutu hekk? Lanqas id-dubbien!" U kif qal hekk ġibed iż-żewġ gvieret u l-liżar għal fuq rasu u reġa' ttanta jorqod.

"U jekk dat-tbassir iseħħ?!"

"U xi jseħħ...Orqod..."

"Norqod? U jekk ma nqumx? Għada l-ewwel tas-sena...""U ħallik mill-ħmerijiet, Rafel. Għadek fl-aħjar tiegħek. Orqod ħalli għada tkun tista' taqsam ma' sħabek il-ferħ ta' sena ġdida."

"Sena ġdida? L-ewwel ta' Jannar 1973....Irħama fuq qabar...."

"U orqod Rafel...Min waħħallek f'rasek li int xi profeta... ? Alla biss jaf il-jum u l-ħin ta' kull wieħed minna. Mill-bqija ħadd iżjed. Qed tifhem? Ħadd!"

"Imma n-nanna? Il-knisja? L-għarusa.....? Kif kont naf?"

"Kumbinazzjonijiet. Ċikka."

"Allura dejjem ċikka?"

"Le mhux dejjem...kun sinċier...Kemm bassart u ma ġara xejn? Bqajt tiftakar biss dak li seħħ. Dik hi l-verità...Ċikka!"

"Le mhux ċikka!" U kif qal hekk kixef b'saħħa l-kutri minn fuq rasu. Ħares lejn l-arloġġ. Kienu neqsin għaxra. Kien għad baqa' sitt mitt sekonda...sitt mitt taħbita tal-qalb. X'jagħmel? Jilbes u jmur jingħaqad ma' dawk li fil-ħanut ta' maġenbu kienu qegħdin jiċċelebraw it-tmiem tas-sena u jistennew ħerqana l-wasla tal-oħra qalb iċ-ċpar tas-sigaretti u l-gliegel tal-*whiskey* u l-birra? Imma b'daqshekk xi jkun solva? It-tinqixa hemm kienet ser tibqa' fuq it-turretta u

hu kien ikollu jibqa' erbgħa u għoxrin siegħa oħra b'qalbu ttaqtaq...Erbgħa u għoxrin siegħa kienu jidhru twal daqs erbgħa u għoxrin sena.

"Naf x'nagħmel...Ninżel isfel, naqbad martell u skalpell u mmur nobrox is-sena. Inħassarha. U flok ninqered jien tintemm hi. Tletin sena sħaħ ilha tiġri warajja...Imma daqshekk!" U b'qalbu tħabbat tar minn fuq is-sodda. Minkejja l-kesħa li kienet nieżla f'dak il-ħin tal-lejl xitwi, Rafel ma qagħadx iħabbel rasu biex ibiddel. Kulma għamel xeħet fuqu inċirata, xidd beritta f'rasu u niżel isfel igerfex fil-kaxxa tal-għodda. Bl-iskalpell u l-martell f'idu tela' b'kemm kellu saħħa fuq il-bejt. Kien għad jonqos ħames minuti għas-sena l-ġdida, is-sena l-misħuta. Imbagħad bħal maħkum minn saħħa barranija qabad u tela' t-taraġ tat-turretta. Kien ilu ma jirfes hemm fuq is-snin. Qabad mal-ħadida li kienet isservi ta' poġġaman u biex żgur ma jitlifx ħin it-taraġ beda jitilgħu tnejn tnejn. Kien għoddu wasal meta l-ħadida, misjura kif kienet, u taħt il-piż u s-saħħa li beda jagħmel Rafel, inqalgħet minn mal-ħajt u l-imsejken, meħud għal għarrieda, kejjilha minn tulu għal fuq il-bejt ta' taħt. Għajta li twaħħax, tisbita tal-biża'...imbagħad ħemda tal-oqbra.

Żewġ minuti wara s-sfafar tal-vapuri fil-Port ingħaqdu mal-qniepen tal-arloġġi tal-knejjes u tad-djar biex iħabbru t-twelid ta' sena oħra, sena ġdida, is-sena 1973.

L-Arloġġ tal-Bozza

Rita Saliba

Dun Ġwann kien jidħol fil-kamra tan-nanna kull nhar ta' Sibt. U kull min kien jidħol f'dik il-kamra kien jagħlaq il-bieb u jitkellem minn taħt l-ilsien.

Kont sirt nibża' nidħol ħdejha. Kienet ġiet għandna biex induru biha. Ma kinitx baqgħet timxi u t-tabib kien jiġi jaraha ta' spiss. Id-dar kollha siktet kemm kienet ilha magħna. Anke l-qanpiena tal-bieb konna tfejna. Il-bibien bdew jingħalqu bil-mod u fuq il-mejda tal-kċina konna għamilna kutra taħt id-dvalja tal-plastik biex il-pożati ma jċekċkux għalxejn. U t-taraġ kien ikolli nitilgħu ħafja ma jmurx iżaqżaq xi ftit il-papoċċ goff li kont inħobb nilbes. Konna ħallejna biss l-arloġġ tal-bozza jtektek il-ħin fil-kamra fejn żammejnieha. Ġibnieh mid-dar tan-nanna biex ikollha xi affarijiet minn tagħha madwarha. Dejjem niftakarni nħares lejn il-mara miżbugħa bid-deheb ta' ġo fih fuq pedestall kollu skultura ta' fjuri li ma jfuħux. U kultant, ma' kull tektika kont ngħodd is-sekondi magħha.

Ma nafx x'kien ikun qed jintqal f'dik il-kamra, għax in-nanna ftit li xejn baqgħet titkellem. U meta kont nidħol ħdejha, għax Dun Ġwann kien jgħidli biex inqatta' ftit ħin ħdejha, dejjem kont naraha b'għajnejha kważi magħluqin u b'ħalqha mbexxaq. Kienet tbeżżagħni dik il-kamra bir-riħa staġnata f'taħlita ta' kimika u għaraq tas-sodda. Ġieli staqsejt lili nnifsi jekk hix tassew in-nanna dik li kienet mimduda jew xi impustura. Ma niftakarhiex hekk żgur lin-nanna. Ħarsitha kienet mimlija ħlewwa għal kull ħaġa li kont nagħmel u xagħarha

kien kannella ftit ċar, mhux bħal ta' din. Naħseb xagħar din kien griż u qisu dejjem imwaħħal ma' xulxin. Imbagħad kont nersaq bil-mod il-mod fid-dawl baxx tal-bozza tar-Redentur u nsejħilha. Hekk kien qalli nagħmel Dun Ġwann. U lil Dun Ġwann kont nara li nobdih għax kien jistaqsini kull ġimgħa x'kont inkun għamilt. Kont nibża' nigdiblu. Kont żgura li kien jinduna. Kellu ħabta jħares lejk b'għajnejh ċari, kważi bla kulur. Naħseb kien ittieħed minn dik il-kamra għax dik il-kamra kienet kollha bla kulur.

Nhar ta' Sibt kont inkun waħdi d-dar. Ma kienx ikolli skola u l-bqija tal-familja kienu jkunu impenjati l-ħanut taż-żebgħa li kellna f'tarf ir-raħal. Xi ħadd ried joqgħod man-nanna u ma riditx wisq xogħol. Jekk jinqala' xi ħaġa, kienu jgħiduli, naqbad u nċemplilhom. Ta' spiss kienu jwissuni biex ma ndaħħal lil ħadd iżda lil Dun Ġwann kelli ngħidlu jgħaddi. Għax Dun Ġwann kien ikun qed jagħmel att ta' karità man-nanna u mal-bqija tal-familja. U Dun Ġwann seta' jagħmel ħoss kemm irid xħin ikaxkar is-siġġu fil-kamra tan-nanna.

Kont nippreparalu te bil-lumi, kif kien jgħidli hu u biċċtejn *toast* bil-butir u l-perżut. Imbagħad kien joħroġ minn ħdejn in-nanna u jiġi fil-kċina. Dun Ġwann kien jista' jċekċek il-kuċċarina fil-kikkra huwa u jħawwad iż-żewġ kuċċarini zokkor. U kont nibża' xħin jgħidli biex noqgħod bilqiegħda ħdejh. Kien iżommli jdejja u kont inħoss l-għadam jiksaħ f'idejh.

Imbagħad kien jibda jgħidli li n-nanna kienet daqt se tieħu l-aħħar nifs. Dak il-ħin kont niftakar fir-riħa tinten li kienet toħroġ minn ħalq in-nanna meta kont nersaq lejha biex nara hix qed tieħu nifs. Dun Ġwann kien jinduna u kien jiġbidni aktar lejh, "Tibżax," kien itennili, "billi n-nanna tmut, m'hemmx għalfejn issewwed qalbek għax in-nanna sejra l-Ġenna..." U minn ħalq Dun Ġwann kien jibda ħiereġ diskors kollu ħġieġ ikkulurit ta' knejjes mudlama u nifsu tqil ma' wiċċi kien jonfoħ noti tal-orgni jdoqq waħdu ġo knisja vojta.

U filwaqt li jkompli jkellimni fuq x'hemm jistenniena f'dal-vjaġġ, kont nistħajjel lili nnifsi ningħalaq ġol-arloġġ tal-bozza mal-mara mdehba, fejn la nxomm irwejjaħ u lanqas ma jagħfsuli jdejja. Hemmhekk stajt intektek l-aħħar minuti tan-nanna b'subgħajja mal-ħġieġ u nivvinta l-mużika tiegħi mingħajr ħadd ma jsikkitni. Leħen Dun Ġwann kont nisimgħu riesaq aktar qribi u jien kont nibbies u nidħol fil-knisja tiegħi tal-ħġieġ. Idejja kien jibdew juġgħuni u ma kontx nissogra niġbidhom lura, għax jekk nagħmel hekk Dun Ġwann kien jirrabja u jagħfas iktar. Kont biss nagħti b'rasi u ngħid li iva, kont qed nisimgħu. Kien jersaq ixommli xagħri u jieħu nifsijiet 'il ġewwa u kont nibża' li bin-nifsijiet qosra tiegħi kont se ntappan il-bozza tal-arloġġ u ma kont nibqa' nara xejn. Kien ikolli nżomm in-nifs. U kultant kont nistħajjilni mitt. Forsi

kieku mitt ma kont inħoss xejn. Imbagħad kont inħares lejn il-kikkra tat-te biex nurih li t-te kien ikun kesaħ.

Kien jitlaqli jdejja, iħares lejja biċċiera, jiekol it-*toast* u jixrob it-te kiesaħ bil-lumi. Kont dlonk nersaq 'il bogħod minnu. Kont inkun nixtieq nibda ngħajjat u nwerżaq imma ħalqi ma kontx inkun nista' nifitħu u hawn ġew kont insejt kif nagħmel ħoss. Imbagħad kont nibda nieħu n-nifs daqslikieku ġrejt ġirja. Kont nirrabja għal nannti, ġieli tlabt biex tfittex tmut imma kont inneħħi dal-ħsieb minn moħħi bla telf ta' żmien għax Dun Ġwann kien jinduna. Dun Ġwann kien jinduna b'kollox, anke li kont inkun waħdi u mwerwra.

Dakinhar li nannti ħadet l-aħħar nifs, id-dar kienet mimlija bin-nies. Dakinhar ma bżajtx. Kulħadd beda tiela' u nieżel it-taraġ biż-żraben u l-kuċċarini bdew iċekċku mal-kikkri biex jitħawwad iz-zokkor u s-sink tal-kċina beda jħabbat il-plattini flimkien. Ħadnieha l-knisja mdawla kollha brazzi u bozoz qawwijin. In-noti tal-orgni tħalltu ma' xi lfiqa jew tqaħqiħa 'l hawn u 'l hinn. Dun Ġwann kien qed iqaddes b'għajnejh bla kulur iħarsu fissi lejn in-nies. Staħbejt wara l-kowtijiet suwed biex nevita ħarstu. Kont naf li ried jara fejn kont. Jekk kontx ġejt. Moħħi ngħalaq. Ridt il-quddiesa tispiċċa malajr. Bdejt inxomm ir-riħa tal-kamra tan-nanna. Imma issa n-nanna telqet mill-kamra darba għal dejjem. U Dun Ġwann kien qed jgħid xi ħaġa li n-nanna issa sabet id-dawl. Xtaqt noħroġ barra għall-arja. Ħassejtni qed nifga f'dis-swidija. Idejja bdew jiksħu u juġgħuni.

Lura d-dar stajt nieħu n-nifs u nħares lejn il-merżuq dawl li kien daħal mit-tieqa tal-kamra tan-nanna, donnu qed ifittixha. Bexxaqt il-bieb forsi nisma' xi żaqżiqa, il-bieb kien tgħallem jinfetaħ bla ħoss. Sabbattu biex għalaqtu u ssiġillajt dik il-kamra darba għal dejjem.

Dak il-lejl ħlomt bin-nanna ta' xagħarha kannella ċar miexja 'l bogħod bla kliem u bla sliem, tkaxkar il-kutra warajha u tħares lura lejja b'diqa. Ma kinitx qed tistedinni. Fejn kienet sejra, kienet sejra waħedha. B'subgħajha wrietni l-arloġġ tal-bozza. Malajr fhimt li riditni nidħol taħtha u obdejt. Imlejt il-ħġieġ bil-fwar ta' mnifsejja u bdejt nieħu gost inneħħih b'subgħajha filwaqt li nagħmel disinji ta' kull forma. F'daqqa waħda nifsi nqata', inġbidt imbeżżgħa. Indunajt li kont maqfula hemm ġew. Ma kellix minn fejn naħrab. Komplejt nimsaħ il-ħġieġ li kont tappant bin-nifs tiegħi. Mal-ħġieġ fuq barra nara wiċċ Dun Ġwann, b'għajnejh iffissati f'tiegħi, jitbissimli, b'martell f'idejh.

Kurżità

Alfred Sant

La rajt televixin il-lejla ta' qabel u lanqas ftaħt il-kompjuter. Sirt naf mill-gazzetti tal-għada. L-isem tal-mejjet kien tiegħu. L-età li taw fir-rapport kienet tiegħu wkoll. Mario nstab mejjet fil-qiegħ ta' rdum in-naħa tal-Bidnija. Qabeż? Waddbuh? Il-pulizija qed jinvestigaw. Ma kienx ilu mejjet aktar minn ftit sigħat meta gabillott sejjer lura d-dar tard wara nofsinhar sabu mitluq b'rasu mfarrka. Jiġifieri, il-mewt tiegħu seħħet f'nofs ta' jum (mill-isbaħ). Stramberija kienet li fil-għoli tal-irdum u fl-inħawi ta' madwar ma sabu l-ebda karozza li seta' ġie biha. Jekk kien hu li qabeż, ħa mixja twila sew qabel wasal fejn kellu jasal.

Malli għaddietli l-ħasda, bdejt nitħasseb jekk dak li ġara kellux x'jaqsam mal-biċċa li daħħalni fiha matul ix-xhur li għaddew. Mario u jien ilna ħbieb sa mill-iskola. Mhux li dejjem noħorġu flimkien f'żgħuritna, ifhem, jew li wara, konna niltaqgħu ta' sikwit. Fl-aħħar snin, naraw lil xulxin skont il-bżonn u ġieli meta jfettlilna nistiednu wieħed lill-ieħor għal ikla bejn tnejn. Konna ħbieb u aktar: jekk wieħed jinqalagħlu xi negozju li jeħtieġ is-sengħa tal-ieħor, konna nqabbdu lil xulxin. Dejjem ħriġna sodisfatti. Kellna karattru li jixtiebah. Ħaġa bħal dik is-soltu tbiegħed lil Ċikku minn Peppu. Lilna qarrbitna, mingħajr ma għamlet minna ħbieb tal-qalb.

Fil-fatt, meta ċempilli ftit anqas minn tmien xhur ilu biex jistedinni nieklu flimkien, ħsibt li ried iqabbadni xi ħaġa, kif jien ftit qabel kont qabbadt lilu. L-uffiċċju tiegħu ta' "accountant" kiber b'rankatura sabiħa li ħallietlu dħul tajjeb, kif wara kollox qed jagħmel l-istudjo tiegħi ta' kreattività diġitali: hekk

insejjaħlu. Issa jekk trid tidħaq b'isem bħal dak, affarik. Imma hekk jissejjaħ is-servizz li nipprovdu. Il-fatt li l-klijenti dejjem iżidu fil-għadd u f'kemm ikunu lesti jħallsu juri li teżisti talba għalih. Dwar hekk m'intix se tismagħni nilmenta.

– Din id-darba mhux f'isem xi klijent li rrid inkellmek, beda Mario, imbissem. Ir-restorant li għażel kien fil-beraħ qrib il-baħar, bis-swar li jkennuh jipprovdu aktar frisk fid-dell tagħhom mill-fannijiet li qed iduru madwarna bla waqfien. Għalkemm qed jitfartas b'rata mħarrka mill-quċċata ta' moħħu sal-qurriegħa, ħafna ma jemmnux li qabeż sew l-erbgħin sena. Hu akbar minni. Baqa' b'dehra ta' żagħżugħ – għajnejh kannella tondi jibbru ma' kull tbissima biex jagħtuh bixra ta' tifel imqareb u timidu. Din id-darba rridek tagħmel xi ħaġa għalija, bi ħlas m'hemmx għalfejn ngħidu.

Il-gosti tagħna fl-ikel jixxiebhu. Bla ma qatt iddiskutejnieha dil-biċċa, spiċċajna bid-drawwa li min ikun qed jistieden jipproponi l-għażla tal-ikel. Hekk hu li l-menù li beda jsemmi kien ikun dak li kont nagħżel jien, anki fl-inbid.

Meta wasalna f'nofs l-ewwel platt – insalata tal-gambli friski – qal: Għandi bżonn l-għajnuna tiegħek fuq xi ħaġa. Minn kif tkellem indunajt li mhux iħossu komdu. Sa issa bl-aktar mod naturali u ċajtier, kif dejjem għamilna, konna ddiskutejna l-iżviluppi fuq ix-xogħol, l-aħħar skandli fil-ħajja politika, kif il-mara tiegħu u tiegħi ma tistax issibilhom irkaptu meta tiġihom il-feċċa li jonfqu l-flus fuq il-ħmerijiet u l-aħħar sikkaturi tal-banek meta jiġu biex iġeddu s-self fuq investiment ġdid. Waqaf mill-ikel u beda jixrob boqqa wara l-oħra mill-inbid abjad fit-tazza tiegħu. Għandi bżonn nordna programm speċjali mingħandkom, qal.

– Għidli x'tixtieq u naraw, weġibtu, hekk kif temmejt l-insalata. Hu kien għadu għaddej biha – ħaġa mhux tas-soltu bejnietna.

Qaddej ħejjielna l-mejda għat-tieni platt u resaq biex iservih. Mario kien qed jgħidli: Semmejtlek xi darba kemm Carmen (martu) tħobb il-buqari taċ-ċaqquf stil antik, fl-ikħal. Tikkollezzjonahom. Din l-aħħar sena, għamilt sforz biex insibilha fil-ħwienet u fl-irkanti tal-antikitajiet buqari milli tħobb. Ridt nagħtiha rigal għal għeluq sninha, erbgħin, mid-dehra età diffiċli għan-nisa. Xi ġimgħat ilu, inżamm irkant bomba. Ħadd ma ta kasu. Jien fettilli nduru. U tassew mort tajjeb. Sibt tliet buqari li naħseb se jogħġbuha bil-kbir. Meta kont qed innaddafhom, f'wieħed sibt dan. U miegħu biċċa minn gazzetta Franċiża, paġna tal-isport ta' xi ħames snin ilu. Għaddieli envilops abjad. Iftħu. Imnalla ndunajt bihom fil-waqt. Min jaf x'kienet tagħmel Carmen kieku sabithom hi.

Għamilt kif qalli. Fl-envilops kien hemm ritratt ta' mara. Nagħmilha ċara li qed nikteb dan ir-rendikont bla ebda ħsieb spint, ta' libertinaġġ jew

pornografija. Qed nirrakkonta l-fatti kif nafhom li ġraw. Il-mara kienet pjuttost żagħżugħa (imma min hu żagħżugħ għal min għandu l-età tiegħi? – ħamsa u għoxrin sena l-aktar), bilqiegħda mitluqa lura bla ħwejjeġ fuq gvieret jew imtieraħ miġbura taħtha mal-art, imbissma, wiċċha u rasha f'dell akbar milli fih il-bqija tar-ritratt, tħares 'il fuq lejn min qed jiġbdilha r-ritratt, b'sigarett nofsu maħruq bejn is-swaba' ta' idha x-xellugija u qrib fejn tinsab bilqiegħda tazza nofsha mimlija b'xi likwidu. Kien ritratt ta' intimità bħalma jittieħdu bil-miljuni kuljum.

– Inġibed mhux aktar minn għaxar snin ilu, qal Mario. Mhux b'mowbajl, imma b'kamera li ma tużax flaxx, teknoloġija ta' dak iż-żmien, minn xi ħadd li ma tantx kien jaf jużaha. Il-post seta' kien Malta. Seta' kien barra. F'Malta forsi, kien ikun hemm aktar dawl fil-kamra fejn jinsabu. Ovvja x'ġara: it-tfajla jew min ħa r-ritratt poġġieh fil-buqar, u nesa jew insiet. Meta l-buqar telaq minn fejn kien, ir-ritratt baqa' fih. U l-istess il-biċċa mill-gazzetta Franċiża, li bilfors m'għandha l-ebda rabta mar-ritratt, ħlief li forsi kienet ta' min ħa r-ritratt jew tagħha.

Tant stagħġibt b'dawn it-tifsiriet kollha li kważi marli l-aptit. "Dħalt sew fil-biċċa," għedt biex inkun għedt xi ħaġa.

– Qabbadt investigatur privat biex jara jsibx il-mara, wieħed mill-aqwa li hawn, qal Mario mingħajr ma waqaf jiekol b'ħerqa imma bil-lajma mid-dentiċi ta' quddiemu. Ħallastu tajjeb kieku. Ma tantx wasalna bogħod. Għalhekk ġejt għandek.

– U fejn ridt tasal?

– Irrid insib lil dik il-mara biex nagħtiha lura r-ritratt.

– Trid tumiljaha?

– Numiljaha? Ma tarax, bil-maqlub. Irrid nuriha l-aqwa rispett. Dak ir-ritratt parti minn ħajjitha li waqgħet f'idejn il-barranin. Irrid nagħtihielha lura.

– L-aqwa mod kif turi rispett, jidhirli jien f'ċirkostanzi hekk, hu billi taqbad u taħraq dak ir-ritratt, qisu qatt ma kien. Konna qed inħarsu issa dritt f'għajnejn xulxin. Ma kien hemm l-ebda skumdità f'ħarstu. Kien jaf xi jrid u xejn mhu se jikkonvinċih li telaq fuq triq ħażina. Jekk hemm xi ħaġa li qed iddejqu, ma kinitx dubju dwar li qed jagħmel. Bla ma ridt ftakart fl-istejjer li smajt dwar Mario u Carmen, li żgur jixbhu l-istejjer li jintqalu dwari u Helen (marti). Baqgħu qrib ħafna ta' xulxin imma ġieli nqabdu, jekk dik hi l-kelma, jindehsu mal-irġiel u n-nisa ta' ħaddieħor, separati jew le. Kemm kienu minnhom dawn ix-xnigħat ma stajtx ngħid. Raġuni għaliex Mario u jien ma sirniex midħla aktar ta' xulxin, kienet għax bejn Helen u Carmen daħlet għira tremenda. Kif u x'fatta ma nafx; lanqas hu.

Waqt li l-qaddej naddaf il-mejda mill-platti mgħobbija bil-fdal tal-ħut u l-insalata, Mario saqsa: Veru li jeżistu jew tista' tibni programmi diġitali li jafu jqabblu wċuħ li jaqraw ma' wiċċ partikolari, u jagħrfu jekk wiċċ quddiemhom hux l-istess bħall-wiċċ partikolari?

– Veru. Mhux wiċċ biss. Kwalunkwe disinn.

– Veru li jeżistu jew tista' tibni programmi diġitali li jistgħu jidħlu fi kwalunkwe ħaġa li tittella' fuq l-internet biex jiflu fiha x-xbihat jew kontenut ieħor li tkun qed iġġorr? U jqabbluhom max-xbieha li jkollok f'idek?

– Dażgur. Il-problema hi li l-univers tal-internet tant sar vast li l-ebda programm mhu se jkun jista' jidħol f'dak kollu li baqa' jitpoġġa fuq l-internet sal-lum.

– Naħseb li diġà qed tifhem xi rrid mingħandek. M'hemmx għalfejn ngħidu, bi ħlas.

– Xorta m'iniex nifhem għaliex.

– La m'intix tifhem: għidilha kurżità.

Lura fl-uffiċċju, tkellimt ma' Alison, li tmexxi ċ-ċellola – hekk laqqamnieha – tal-iżvilupp diġitali kreattiv. Kemm jgħidu dwar il-ħiliet ta' Boris, li jaħdem mal-kumpanija Kwis Kwam (anzi, saret tiegħu issa). Naqlagħlu l-kappell kull meta u kull fejn trid, biss lil Alison ma nibdilha ma' ħadd. Hi l-esperta tagħna fit-teknika diġitali. Għandha, mela ma għandhiex difetti, imma fil-qasam tagħha kif naraha jien il-biċċa, ma jirbħilha ħadd. Veru li fost id-difetti tagħha – u m'iniex se nsemmi d-dehra rqiqa tal-għaġeb tagħha jew leħinha oħxon ħafna għax dawk ma tista' tagħmel xejn biex tibdilhom, anke waqt li min-nisa kollha li ltqajt magħhom, hi l-aktar waħda sensittiva lejn l-oħrajn – fost id-difetti tagħha, kont qed ngħid, hemm dak li lesta tgemgem bil-kbir kontra kwalunkwe ħaġa li ma taqbilx magħha.

Issa, qabel għaddejtilha r-ritratt li sellifni Mario – bil-wegħda formali li malli nlesti minnu nibgħathulu lura bla ma nżomm l-ebda kopja sħiħa għalija jew nuriha lil ħaddieħor – editjajtu biex żammejt biss fl-istampa r-ras tal-mara u spallejha. Alison malajr fehmet x'kellu jsir. Xejn ma dehret qed togħġobha l-biċċa.

– Ma stajniex sibna ritratt aħjar? staqsiet.

– Dan li tawni. Seta' kien hemm aktar dawl fih.

– Mhux għalhekk li qed ngħid. Minn ħarsitha l-mara qisu għadha kemm kellha orgażmu.

Alison wikkiela tax-xogħol. Għedtilha biex tagħti importanza sħiħa lill-kwistjoni tar-ritratt. Hekk għamlet. Xorta ħadet għaxart ijiem biex tkun

sodisfatta b'li qed tlesti. Mario ċempilli darbtejn biex jara x'qed inkewsu. Fissirtlu li l-programm li qed toħloq Alison se jagħtina mudell tridimensjonali tal-mara fir-ritratt. Meta nitilquh fl-internet, biex b'permess u mingħajru, jiftaħ kemm fajlijiet isib, se jqabbel kull ritratt ta' ġo fihom meħuda minn liema naħa meħuda, mal-mudell. Jekk isib ritratt li jaqbel mija fil-mija mal-mudell, dak ir-ritratt jinżamm biex inkunu nistgħu nifluh. Irrid ngħid: mhux "jaqbel mija fil-mija" għax dak qatt ma jista' jkun; imma jidher b'ċertezza ta' ngħidu aħna, 98 fil-mija li r-ritratt misjub hu tal-istess persuna rappreżentata mill-mudell. Alison ma tantx kienet sodisfatta bit-98, xtaqet li tilħaq ċertezza ta' aktar minn 99 fil-mija. Biss, kemm jien u kemm hi fhimna li biex tasal għal dik il-perfezzjoni, se ddum wisq.

Saqsejtha kemm seta' jiġri li xi barrani jinduna li qed inħaddmu l-programm u jtaqqab ġo fih biex jikxef x'inhu għaddej. Alison ammettiet li l-programm kien jonqsu ħafna biex ikollu l-ħarsien meħtieġ. Mario baqa' jiġri warajja biex nibdew infittxu. Għedtlu li għad jonqosna naħdmu fuq is-sigurtà. Qalli ninsieha – ma kellha l-ebda importanza fil-proġett "tiegħu".

Minn hemm 'il quddiem, mhux aħna ħdimna fuq il-proġett, imma l-kompjuter. Tellaqna l-programm biex jidħol fil-fajls kollha li jsib li b'xi mod oriġinaw minn Malta jew li għandhom xi rabta mal-gżira. Ftit wara, għax Mario ssuġġerixxa li jsir hekk, wessajna t-tiftix għal fajls maħduma minn Franza. Dan żied bla qies l-ispazju fejn konna se nfittxu għall-mara misterjuża tiegħu.

– Qisna qed nistadu għal sparlu wieħed partikolari fil-Paċifiku, gemgmet Alison.

– Mela bħal f'*Moby Dick*!

– Dik baliena kienet! nefħet infiskata.

– L-isparlu ma ssibux fil-Paċifiku, inkejtha.

La bħala sparlu u lanqas bħala baliena, il-programm ma rnexxielu jsib fil-fajlijiet li erbgħa u għoxrin siegħa u fuq erbgħa u għoxrin siegħa kien itella' mill-internet, xi xbieha waħda li b'ċertezza ta' 98 fil-mija qablet mal-mudell tal-mara żagħżugħa. Mario talabni nżid fin-numru ta' kompjuters għaddejjin bit-tiftix. Kelli ngħidlu li ma stajtx inwaqqaf xogħol urġenti għal klijenti oħra biex nagħmel hekk.

Jum minnhom ħareġ bi proposta ġdida. Seta' jixtri mingħandna l-programm li konna qed naħdmu bih u jkompli jħaddmu hu? Alison qieset li ma kellu jkun hemm l-ebda problema f'hekk: sa ftit xhur oħra, qalet, se tkun tista' tniżżel programmi simili minn fuq il-Google bla wisq strapazz jew spiża. Qbilna miegħu fuq prezz (li kopra biss l-ispejjeż tagħna). Deher ċar x'kien biħsiebu

jagħmel: iżid in-numru ta' kompjuters fuq il-ħidma. "Din għalik saret aktar minn kurżità, għedtlu.

– Mhux kulħadd xi darba jew oħra jitwebbel b'xi ħaġa? wieġeb minnufih.

Għaddiet ġimgħa u aktar li matulha ma smajtx b'aħbaru. Meta fl-aħħar ċempel, kellu proposta ġdida. "Wasalna xi mkien? saqsejtu.

– Imkien sa issa. Imma kont qed naħseb: il-programm qed jaċċetta riżultati biss fejn hemm ċertezza ta' 98 fil-mija. Ma tarahiex għolja wisq? Nistgħu nniżżlu l-livell ta' ċertezza għal 95 fil-mija? U kif tagħmel hekk?

Meta tkellimt ma' Alison, ix-xenata li għamlet kienet monumentali. Biss anki hi tagħraf li x-xewqat tal-klijent huma sagri. Bagħtet lil Mario struzzjonijiet preċiżi dwar kif jibdel il-parametri tal-programm ħalli jnaqqaslu l-livell taċ-ċertezza li bih ikejjel ir-riżultati għal 95 fil-mija, kif xtaq.

Minn hemm ma smajniex aktar mingħand Mario. Kont imgħobbi b'xogħol ġdid u ftit ħabbilt moħħi dwaru. Meta ftakart fih, kont ngħid lili nnifsi li żgur qata' qalbu. Bħalma jiġrilna ta' spiss, irrassenja ruħu li l-kurżità li ħakmitu, se tibqa' bla temma.

Ċempilli biex jistedinni għall-ikel. Jien imissni nistieden, widdibtu; wara li ftehemna ħin u jum, ħallieni nagħżel fejn. L-istaġuni kienu nqalbu mill-aħħar li kilna flimkien. Sibna ristorant li qisu mħaffer taħt l-art bi sħana umda fih li tnessik il-kesħa rqiqa fit-toroq. Mill-bidu ntbaħt li kellu eċċitament nervuż fuqu. Waqt li qbilna fuq x'ikel se nagħżlu, tkellimt fit-tul dwar kif sejjer fix-xogħol. Qagħad jismagħni, sieket, nervuż, ħlief biex jistaqsi aktar fuq li kont qed intarraflu.

Imbagħad meta tlaqna fuq l-ewwel platt, ħabta u sabta qal: Tiftakarha dik il-mara tar-ritratt li konna qed infittxu? Sibtha!

Għall-ewwel ħsibtu qed jiċċajta, tant kont deċiż fil-fehma li ma wasal imkien. Baqa' jitbissem għall-mod kif kont qed nuri li m'iniex nieħdu bis-serjetà.

– Bil-programm li għamilnielek?

Għamel iva b'rasu: Xi tliet ġimgħat ilu. Jekk fhimt tajjeb, il-programm daħal f'xi fergħa ta' Facebook li kienet qabżitlu qabel. Maltija, imma missierha Franċiż, telaq lil ommha ilu ħafna.

Bqajna nieklu fis-skiet għal xi ħin, hu b'ħatfa liema bħalha. "Tajtulha lura r-ritratt?

– M'intix temminni, qal. Hareġ kartiera mill-but tal-blejżer ikħal skur li kien liebes. Arahom, għidli x'jidhirlek.

Did-darba ma kien hemm xejn spint fil-mazz ħafif ta' ritratti li għaddieli, meħuda mill-qrib u mill-bogħod ta' żagħżugħa grazzjuża, waħidha bilqiegħda

f'xi ġnien, jew bilwieqfa tidher mill-qadd 'il fuq, titkellem ma' ħbieb, irġiel u nisa. L-istess wiċċ kemxejn ippuntat bħal fl-ewwel ritratt li wrieni, l-istess għajnejn imbissma, l-istess tbissima ftit timida, l-istess xagħar imġiegħed, l-istess spallejn li setgħu kienu anqas imgħaddma. Imma ma kinitx l-istess mara. "Meta sibtha, b'liema livell ta' ċertezza kont qed taħdem?"

– Tal-95 fil-mija. Għaliex? qed tiddubita?

– Tajtulha lura r-ritratt?

– Għadni le.

– Mela sew, għedtlek. Mhux kurżità kienet. Ridt tumiljaha! Sal-lum għadni ma nafx għaliex f'daqqa waħda kelli nirrambah b'dal-mod. Hekk ġieni li nagħmel. Qisni kont imgħaddab sew għalih. Jew forsi mhux qisni, imma kont.

Inħasad, induna b'kif qed inħossni lejh. Ipprefera jagħmel tabirruħu li mhuwiex. "Iltqajna tliet darbiet, qal, fuq skuża li vvintajt. Għedtilha li għandi xi messaġġi għaliha minn nies influwenti fl-industrija tal-mużika. Imma li kont għadni m'iniex żgur jekk humiex indirizzati għaliha. Tinteressa ruħha ħafna fil-mużika popolari.

– Għaliex għamilt hekk?... U emmnitha l-istorja? Ir-rabja li kont qed inħoss baqgħet tiżdied: nerġa' ngħid – ma nafx għaliex. Biex nifga ġo fija, waqaft niekol.

– Int m'intix temmen li dik hi?

– Ħa nkun onest miegħek: le. U lanqas int.

Minn kif tbissem, intbaħt li kelli żball fuq hekk. "Ħa ngħidlek, qalli. Għada se niltaqa' magħha, għal nofs siegħa, se nieħdu kafè flimkien. Ejja għal rasek waqt li nkunu hemm, ħares lejha u għidli x'taħseb, jekk jibqgħulekx dubji.

Hemm fhimt: għal Mario, il-mara tar-ritratt ma kinitx baqgħet xi ħaġa li se jagħraf biss mix-xebh fiżiku tagħha ma' din jew dik. Fix-xhur li għelbitu l-kurżità, lill-mara tar-ritratt kien fl-istħajjil tiegħu, iddotaha b'imġiba, drawwiet, burdati, inkejjiet li bl-ebda mod Alison ma setgħet iddaħħal fil-mudell li bniet. Forsi b'hekk li dil-proxxmu, hi min hi, irnexxielha tbellagħhielu – jista' anki forsi bla ma taf x'qed tagħmel – li kienet it-tfajla tar-ritratt.

Matul il-bqija tal-ikla, għamilt minn kollox biex mingħajr ma noffendih, inġibu f'sensih, u anki niżgiċċa mill-proposta tiegħu. Kelli, ta' ħabib, fl-aħħar ngħidlu iva. Akkost ta' kollox, ried jikkonvinċini li kien sab it-tfajla tar-ritratt qabel jagħtihulha lura.

Kellu jiltaqa' magħha f'ħin meta diġà dalam bid-dlam ta' tmiem il-ħarifa f'kafetterija qrib wieħed mill-mollijiet fejn isorġu ħallata ballata l-jottijiet ta' sidien Maltin – imwejjed tal-formajka u siġġijiet tal-plastik ma' kullimkien,

vojta, quddiem bank tax-xorb kbir li ma ngħidlekx. Madwar il-bank, tliet żgħażagħ kienu jixorbu u jiċċaċċraw – żewġ ġuvintur u tfajla. F'rokna, raġel liebes nuċċali kbir tax-xemx u qmis kannella ċara kien iffissat fit-tazza ta' quddiemu, mimlija xi likwidu skur. U man-naħa l-oħra madwar mejda mal-ġenb b'quddiemhom żewġ fliexken tal-ilma u żewġ tazzi, Mario kien qed jiddiskuti ma' tfajla – żgur dik li għalih, kienet il-mara tar-ritratt.

Poġġejt f'mejda man-nofs tal-ħanut. Ħriġt mill-but il-magażin li kont ġibt miegħi. Meta tfaċċa raġel minn wara l-bank u resaq lejja, ordnajt birra. Ftaħt il-magażin u bdejt naqra minnu. Doqt mill-birra fietla li r-raġel ġabli. Osservajt lil Mario u lit-tfajla mhux daqstant bogħod minni. Hu ma ta l-ebda sinjal li nduna bija, wisq anqas li għarafni. It-tnejn tkellmu bejniethom, imbissma u serji fl-istess ħin. Osservajtha sew minn taħt il-għajn għax għażilt mejda li tatni dehra sħiħa ta' wiċċha kollu quddiemi. Kienet tixbah ħafna lill-mara tar-ritratt, imma ma kinitx hi. F'ħin minnhom, ħriġt it-telefown – l-aħħar mudell – teftift fih, weġibt għal xi messaġġi, għamilt żewġ telefonati, u ħadt tliet ritratti tat-tfajla. Imbagħad komplejt naqra mill-magażin, ordnajt birra oħra, xrobtha għalkemm fietla li ma ngħidlekx, waqt li Mario u t-tfajla baqgħu jiddiskutu, dwar xiex ma stajtx nimmaġina, u tlaqt.

Qsamt il-parkeġġ mudlam tal-ħanut lejn il-karozza tiegħi. Jien u niftaħ il-bieba, xi ħadd taptapli fuq spallti. Bil-bieba miftuħa, dort. Raġel itwal minni sew, liebes qmis li dehret ċara fid-dlam, liebes nuċċali tax-xemx kien qed jitbissem lejja. Mill-ewwel deherli li kont rajtu xi mkien. Qabel staqsejtu xi jrid, qalli, dejjem imbissem: Ħabib tiegħi, tieħu gost tieħu r-ritratti int, hux hekk? Kellu aċċent stramb bil-Malti, la tgħidlu Għarbi, la Russu, wisq anqas Ingliż. Għaraftu; kien ir-raġel mal-mejda fil-ġenb tal-kafetterija.

– Agħmilli pjaċir, dawk ir-ritratti li għadek kemm ħadt, ħassarhom issa. Bqajt ċass lejh. Qed tifhimni? Ħarstu niżlet 'l isfel biex turi l-mus li kellu f'idu.

– Oħroġ il-mowbajl, jekk jogħġbok. Għamilt kif qalli. Ma rridx il-mowbajl tiegħek, tifhimnix ħażin. Imma neħħi t-tliet ritratti li għadek kemm ħadt. Naf eżatt kif jaħdem l-apparat li għandek f'idek. Nawguralek, hu l-aħħar mudell. M'hemmx ħmerijiet. Obdejtu, kien resaq qribi mal-ġenb tal-bieba ta' quddiem tal-karozza, li kont diġà ftaħt. Malli temmejt inħassar mill-memorja tal-mowbajl it-tliet ritratti li ħadt, bla kliem u bla sliem, ir-raġel tani dahru u għeb fid-dlam tal-parkeġġ.

L-għada ċempilt lil Mario għal darba tnejn, imma s-segretarja tiegħu jew x'inhi qaltli li kien maqbud f'laqgħat importanti u jċempilli aktar tard. M'għamilx hekk. L-għada u l-pitgħada, ġara l-istess. Imbagħad jien ukoll, inqbadt f'ħidmiet

oħra. Għalkemm l-istorja ta' Mario baqgħet togħkorni, qtajtha li jkun aħjar inħalliha tgħaddi. Għaliex għandi nidħol fejn ma jesagħnix?

Sakemm inqalgħet din l-aħbar (tas-suwiċidju tiegħu). Mewtu kienet suwiċidju? Kemm ili naf lil Mario, din l-aħħar ħaġa li kont naħseb li jista' jasal għaliha (m'iniex hawn se nidħol fil-każ ta' nies li naf, ħbieb tiegħi, li ħadu din it-triq, allajaħfrilhom). Jista' jkun li l-isforz insensat tiegħu biex jiġi wiċċ imb wiċċ mal-mara tar-ritratt wasslu sa dal-pass? Jew kien hemm min inqeda bil-kurżità tiegħu – jekk trid issejħilha hekk – biex jara kif jeqirdu? U min kellu interess jagħmel hekk?

***

Fl-aħħar jumejn, il-pulizija ftit taw tagħrif dwar iċ-ċirkostanzi ta' mewtu. Jien irriflettejt: il-karozza li għandi, ġdida wkoll, hi mgħammra b'kameras mal-mirja tagħha li qishom ġwinħajn miftuħa. Meta r-raġel bin-nuċċali tax-xemx ġagħalni nħassar ir-ritratti minn fuq il-mowbajl, neħħa malajr in-nuċċali biex ikun żgur li fid-dlam qed jara tajjeb x'jien nagħmel. Il-kameras qabduh f'dak il-waqt? Dak li ġibdu għadu jinsab fil-karozza? Malli vverifikajt sibt li numru ta' ritratti tar-raġel bla nuċċali għadhom fl-iskartoċċ tal-mera – bil-ħniena sibthom għax kienu appik li jitħassru.

Urejthom lil Alison. Qaltli li jistgħu jintużaw mill-programm li begħna lil Mario biex nibnu mudell tar-raġel.

Kurżità...

Nixtieq inkun naf min hu dal-karfa tal-mus.

Il-Ġeneral

Vincent Vella

Għawdex

Salvu firex ix-xedd fuq dahar il-bagħal u qabel m'għadda ċ-ċinga minn taħt xejjirlu laqta ħafifa bit-tarf fuq koxxtu biex iġiegħlu jniżżel in-nefħa ta' żaqqu. Kull meta kien jintebaħ li jkunu waslu biex joħorġu, il-bagħal kien jimla żaqqu bl-arja biex, ladarba mbagħad jerġa' jarmiha, ir-rabta tax-xedd kienet tispiċċa tillaxka. Bhima rasha iebsa, m'hemmx x'tagħmel. Kultant żmien kont trid tfakkru min kellu r-riedni f'idejh tabilħaqq. Il-bagħal għaddas rasu hekk kif Salvu xeħet xi erba' ponnijiet ħafur fil-maxtura.

"Hemm, il-bqija tal-għalfa toħodha meta nerġgħu lura,"qallu x-xiħ. "Wara li nkunu lestejna minn dak li għandna x'nagħmlu."

Salvu ħareġ il-bhima mir-remissa. Għad-diwi tan-nagħal fuq iċ-ċangar tal-isqaq, kelb fetħilha jinbaħ minn fuq bejt ta' dar fil-qrib. Minn wara x-xifer tal-għoljiet, nibet bħal ħjiel ta' ħmura dgħajfa waqt li l-wied ta' taħtu kien għadu midfun fi dlam ċappa. Xi wħud mid-djar tar-raħal kellhom xi dwal irqaq jidhru mix-xquq tal-kontraporti u l-persjani.

Ix-xwejjaħ dawwar il-kapott sewwa ma' spalltu biex jilqa' għar-reżħa tal-lejl, ċaqċaq ilsienu u qabad in-niżla. Il-bagħal xejjer rasu u telaq bil-lajma għal warajh, biż-żewġ xkejjer imdendla ma' ġenbejh jitbandlu ma' kull pass li jagħmel.

"Ejja, bagħal," gerger ix-xiħ, hu u jagħti ġibda bil-goff fuq il-ħabel.

Mill-bosta bhejjem tat-tagħbija li l-bidwi kien qasam xogħlu magħhom matul

is-snin, dan biss – "il-bagħal" – kien baqa' bla isem. Mill-bidu kienu bdew ħażin. Dakinhar li Salvu kien daħħlu fl-istalla għall-ewwel darba, il-bagħal kien ipprova jfajjarlu daqqa biż-żewġ inkiss inkiss. Dikment bdiet it-taqtigħa ta' bejniethom li ma taffiet qatt kemm kien ilu għandu, bil-bidwi ma jafdah qatt minn taħt għajnejh. Biex issa, hemm aħna, minnhom kollha, proprju b'dak kellu jitqanna fuq il-biċċa xogħol li kien daħal għaliha. Għal dan il-ħsieb, Salvu gedwed talba lil San Ġuda u ta ġibda oħra fuq il-ħabel.

Li kieku kien għal Nina, dakinhar kien jinqafel id-dar u ma jmeddx riġlu barra. Mal-lejl kienet ħolmot ħolma minn tagħha fejn, skont hi, Salvu kellu jgħaddi minn twegħir tal-waħx; ħallik li meta staqsieha ma kinitx taf tgħidlu x'ħolmot, jew x'riedet tgħid biha dik it-twissija. U għax gidem ilsienu għax kien jgħidilha minn xiex kellu jgħaddi, ġejja bil-qaħbeċ ħolm. Afli xi kultant ... Imma, min-naħa l-oħra, ma riedx jerġa' jagħmel bħal dakinhar li kienet ħolmot bid-diżgrazzja ta' Ġanninu. Dakinhar ukoll kien ħadha biż-żuffjett biex imbagħad l-uniku wild li kellhom kien spiċċa midfun taħt borġ ġebel fil-barriera. Aah, kiefra x-xorti.

Salvu kien ħalla lil martu bilqiegħda fil-kċina, tolfoq bil-maktur ma'ħalqha u tixrob il-misħun bl-ilma żahar biex trażżan is-sulluzzu li kien jaħkimha kull darba li kienet tieħu xi kedda. Ta' xejn ipprova jfehemha li, la kien tahom il-kelma, kien intrabat. Jekk jonqoshom imqar darba, lil dawk setgħu jroddulhom is-salib.

Hawn, mhux għax kellu xi rispett lejn dak l-irmixk li kultant żmien kien jaqsam minn Malta biex jiġi jsibu. Mill-ewwel darba li kienet waqfet ħdejh dik il-karozza ħamra u niżlu jkellmuh dawk it-tnejn kien ħadhom fuq demm id-dars. Ma kienx jagħtihom aktar minn tletin sena: karfa bla manjieri ta' xejn, biex ikellmuk iridu jgħollu leħenhom qishom qed ikellmu xi belhieni li qatt ma ħareġ mid-dar.

Imma, m'hemmx x'tagħmel, kellhom bżonn il-flus. Sew minħabba li, issa li kien ġie nieqes it-tifel, dik ix-xi ħaġa fil-ġimgħa li kien jgħaddilhom kienet waqfet, u sew imħabba li saru jgħaddu ġimgħat sħaħ meta lanqas biss jiftaħ idejh ma kien ikun jista' bl-artrite, kienu spiċċaw f'qagħda mwiegħra tassew. Ix-xogħol fil-barriera kien qatgħu għalkollox, u meta tersaq lejn l-għelieqi biss meta jagħtuk idejk, ma tantx tispiċċa tiġbor frott. Imma jieklu jridu, it-tnejn li huma. Kull meta Salvu kien jiftakar fiex kienu sabu ruħhom hu u martu, kien iħoss l-istonku jingħafaslu.

Eqq, kieku minn kif kienu pinġewha dawk iż-żewġ għefieret, il-biċċa tax-xogħol ma kienx fiha keded, u jekk ried jgħid is-sewwa, kien minnu li tul it-tliet snin li kien ilu li daħal għaliha, ma kien inqala' l-ebda saram.

F'xi wħud mill-irqajja' ħamrija li hemm moħbija qalb il-blat kbir ta' taħt l-irdum ta' bejn ir-Ramla u San Blas, imdawrin bil-paraventi tal-qasab biex jilqgħu għar-riħ kiefer li jaf jaħkem fuq dawk l-inħawi mperrċa, il-bdiewa minn dejjem kienu jkabbru s-siġar taċ-ċitru: xi waħda jew tnejn, għax dawk il-ħoloq art ma jifilħux għal aktar minn hekk. Minnu li l-ħamrija ta' ġo fihom ma tantx hi fonda, iżda, biex ipattu, jinsabu milquta sew mix-xemx.

Dawk it-tnejn tal-karozza ħamra kienu tal-fehma li dak il-post kien maħluq għal dak li kellhom f'moħħhom huma. Kienu telgħu jaraw b'għajnejhom – ħallik li kienu spiċċaw irrovinaw iż-żraben fuq dak il-blat kollu xfar. Hemm, qalb is-siġar tal-lumi u 'l bogħod mill-għajn, Salvu kellu jibda jkabbar il-ħaxixa. U lanqas kien ikollu għalfejn iħabbel rasu kif se jeħles minnha meta jaħsadha għax għal daqshekk kienu jidħlu huma.

"Naqbżu qabża meta jkun żmienha," qallu wieħed minnhom, hu u jtaptap fuq il-but tal-karozza. Flus fil-pront ma' kull kunsinna li jgħaddilhom.

Biex jibda, tawh borża żerriegħa flimkien ma' xi tagħrif ħafif fuq meta kellu jagħmel iż-żergħa u kif kellu jieħu ħsieb ix-xtieli meta jinbtu u jħaddru.

Salvu ma damx wisq biex warrab kull qtigħ il-qalb li seta' ħakmu għall-ewwel. Il-flus li kienu jidħlu kultant żmien, regolari daqs il-wasla tal-istaġuni, kienu bħal manna nieżla mis-sema. Meta fil-bidu, meta kien għadu qed itella' u jniżżel x'jaqbad jagħmel, kien żerżaq xi ħaġa lil dawk it-tnejn li affarijiet bħal dawn ma kontx issibhom f'raħal bħal San Katald, wieħed minnhom kien xeħet rasu lura u nefaħ ħafif f'daħqa siekta ta' żuffjett.

"U lilek min qallek li int biss dħalt għal dan ix-xogħol?" staqsieh. Salvu nħasad u ma reġax qal oħra. Bħal ħafna mill-ġirien tiegħu, għalih Malta ma kinitx ħlief Sodoma u Gomorrah oħra; fossa tad-dnub u l-vizzju. Xejn minn dak li seta' jagħmel hu ma kien se jżid mat-tħassir li ġa kien jaħkimha.

Dak li kien hemm ġol-ixkejjer imdendlin ma' ġenbejn il-bagħal: l-aħħar ħasda, miġbura f'qatet. Salvu kien fi triqtu biex jiltaqa' max-xerrejja.

Id-dawl kien donnu qed itellaq mar-raġel u l-bhima tiegħu. Meta waslu f'nofs il-mogħdija, spiċċa qabiżhom u wara ftit Salvu seta' jilmaħ il-passaġġ li kien jagħti minn nofs il-wied. Żiffa ħarrket il-friegħi tal-ftit arbuxxelli u siġar baxxi li kien hemm madwaru.

Il-mogħdija kienet isserrep qalb il-blat kbir li kien hemm imxerred tul l-għoli tal-irdum kollu. Salvu lewa ma' blata minnhom u sab ruħu wiċċ imb wiċċ ma' żewġt irġiel bilqiegħda fuq ġebla mdaqqsa. Kienu mitlufin ipaċpċu, b'wieħed minnhom medhi jbandal beritta bejn kuxxtejh. Għal dik id-dehra li feġġet fuqhom għal għarrieda, l-irġiel tbaxxew f'daqqa u ħatfu l-azzarini li

kellhom ħdejn riġlejhom biex imbagħad reġgħu rrilassaw meta ntebħu li ma kienx ħlief raħħal xwejjaħ. Kienu libsin il-qomos u qliezet ħodor tas-suldati. Għal mument Salvu għoddu tħawwad hekk kif għaddielu minn moħħu li dawk kienu qegħdin hemm jistennew lilu. Imma reġa' ħa n-nifs meta ttenda li kellhom xagħarhom imqaxxar, u li jekk kellhom għoxrin sena, it-tnejn li huma. Rekruti, qatagħha, jew suldati għadhom jibdew, barra fuq xi manuvri. Mhux ta' b'xejn inħasdu; kienu ħasbuh xi fizzjal!

L-akbar wieħed fosthom qam fuq saqajh u resaq lejh.

"Hemm x'għandek, nann?"staqsieh, hekk kif wera b'sebgħu lejn l-ixkejjer. Salvu għolla spallejh,"Għalf għall-bhejjem."

Bla għaġla ta' xejn, iż-żagħżugħ ħall il-qafla u fetaħ waħda mill-ixkejjer. Waqaf skantat jiċċassa lejn il-qatet ta' ġo fiha. Imbagħad għolla rasu f'salt, ħares lejn Salvu u, kollu eċċitat, sejjaħ lil sieħbu biex jiġi jara x'kien sab. Daħħal idu ġol-ixkora, ħareġ ponn weraq u għamilhom ma' mnifsejh.

Is-suldati nġibdu mal-ġenb u qagħdu jitkellmu minn taħt l-ilsien. Wara ftit, l-iżgħar fosthom ta daqqtejn b'rasu u telaq iħaffef 'l isfel mal-mogħdija. L-ieħor ippunta l-azzarin lejn Salvu.

"Int ibqa' fejn int, qed tisma'? Ara tiċċaqlaq."

Għal xi għaxar minuti hekk baqgħu: iħarsu lejn xulxin mingħajr ma jitħarrku. Fl-aħħar, Salvu ħareġ idu lejn l-art, donnu biex jistaqsi jekk jistax għall-anqas joqgħod bilqiegħda. Is-suldat kemmex ħuġbejh u ħarrek kemm kemm geddumu biex jurih li seta' jpoġġi. Imma issa, li kien spiċċa bilwieqfa waħdu, aktar ħassu skomdu, sakemm ank'hu, ikaxkar saqajh u bi tbandila ta' wieħed li lest għal kollox, mar poġġa fuq il-ġebla.

Għadda aktar ħin. Kulma tmur ix-xemx aktar bdiet tikkarga. Iż-żagħżugħ neża' l-beritta u ħakk ħakka l-qorriegħa bil-goff. Il-bagħal xejjer rasu f'daqqa u ttewweb waħda fit-tul. Salvu ħareġ idu bil-mod u, b'xeħta ta' wieħed li m'għandux x'jagħmel, wara li qagħad jilgħab b'sebgħu għal xi ftit mal-weraq tax-xtieli li kien hemm fil-qrib, ġibed ponn ħaxix minn ħdejn riġlejh. Meta ra li s-suldat lanqas biss indenja jħares lejh, għolla idu ma' wiċċ il-bagħal. Dan mattar għonqu, ġibed xufftejh lura, hekk li kixef ringiela snien sofor u mikduda, u beda jqarmeċ il-ħaxix bil-lajma.

F'dik ix-xemx tisreġ, is-suldat donnu ma setax isib kwiet. Kultant ħin kien jimxi xi ftit lil hinn matul il-mogħdija, biex jara jilmaħx lil sħabu ġejjin, biex wara jerġa' lura għal taħt siġra taż-żnuber li kienet tarmi l-unika roqgħa dell li kien hemm fil-madwar. Milli jidher ma kienx qed iħabbel moħħu li Salvu seta' jipprova jdabbar rasu lil hinn meta ma jkunx taħt għajnejh. Żagħżugħ

fl-aqwa tiegħu, allaħares ma kellux il-ħila jlaħħaq ma' xwejjaħ u bhima mgħobbija jekk jagħtuha għall-ħarba. Sadanittant, bla għaġla ta' xejn, Salvu kompla jżoqq lill-bagħal.

Kien qabeż nofsinhar meta semgħu l-krib ta' *jeep* tissielet biex titla' mal-mogħdija wieqfa. Is-suldat qam jiġri fuq saqajh, libes il-beritta u farfar xi trab u biċċiet tal-ħaxix li kienu weħlu ma' ħwejġu. Tlett irġiel: logutenent, is-suldat l-ieħor u xufier niżlu minn ġol-*jeep*. L-għassies iddritta f'salt, tella' l-azzarin ma' spalltu u sellem lill-fizzjal. Il-logutenent, raġel pjuttost qawwi u b'żewġ dabriet għaraq taħt abtu u oħra ma' dahru kollu, lanqas biss ħares lejh u baqa' sejjer dritt għal fuq Salvu. Kien jidher mgħaddab waħda sew.

"Fejnu?"għajjat. "Fejnu dal-ostra baruni tad-droga ħa naraw? Jalla ma tellajtunix hawn ta' xejn għax massakru nagħmel minnkom!"

Salvu, li ma tantx kien midħla tal-armata, ma kienx jaf jgħid xi grad kellu dak il-fizzjal, imma mlaħħaq kien żgur, minn kif beda jgħajjat ma' dawk iż-żewġ povri – żibel ġabhom. B'rispett neża' l-beritta u żammha kobba ma' sidru.

Il-logutenent neħħa l-qafla ta' waħda mill-ixkejjer u minnha ħareġ ponn xewk u ħuxlief. Ġibed waħda minn taħt l-ilsien, dar mal-bagħal u ġibed il-qafla l-oħra bil-herra donnu qed iqaċċat xi ras barra. Ħareġ aktar xewk u ħaxix, u magħhom ħarġet litanija kliem ħażin u tgħajjir.

"Li ma kontux tuba! Min iż-żobb daħħalkom suldati lilkom?" Iż-żewġ żgħażagħ baqgħu ċċassati, ħalqhom miftuħ.

Il-bagħal għażel proprju dak il-mument biex beda jitbandal 'l hinn u 'l hawn għoddu se jinstabat. L-irġiel daru maħsuda jħarsu lejh. Ras il-bhima donnha tqalet f'daqqa tant li ma setax iżommha 'l fuq aktar u kellu jniżżilha f'daqqa bejn saqajh ta' quddiem li issa tberrqu 'l barra filwaqt li stiraw qishom staneg hekk kif il-bagħal ġabar l-aħħar ħila li kien fadallu biex ma jċedix. Żaqqu minfuħa bdiet tielgħa u nieżla b'ritmu dejjem mgħaġġel, kull nifs joħroġ imħarħar mill-ħalq miftuħ beraħ li minnu deher jiddendel, kollu riq u ragħwa, ilsien daqsiex ta' lewn vjola dagħmi. Wara ftit, għajnejn il-bhima ċċajpru u, bil-mod, niżel fuq irkopptejh qabel ma tmiel ħelu ħelu fuq ġenbu, bi xkora waħda maqbuda taħtu u l-oħra 'l fuq tħares lejn is-sema.

Fil-ħemda tal-wied, ħlief għal xi żarżir irqiq, il-ħamest irġiel daru qaqoċċa mal-bagħal minxur mal-art jippruvaw jifhmu x'seta' ġralu. Damu hekk sakemm il-logutenent donnu stejqer minn xi ħedla tqila u reġa' tela' fil-*jeep*. Il-militari l-oħra għollew wiċċhom biex iħarsu lejh imma ma ċċaqalqux minn fejn kienu.

"Ejja, x'qed tistennew?" nebaħ l-uffiċjal, inkazzat aktar minn qabel. "Mhux qed taraw li tnejjek bikom, biċċa gabillott? Surġenti nagħmlukom fuq din."

Wieħed mis-suldati ħareġ idu lejn il-bagħal stendut donnu ried jgħid xi ħaġa, iżda mbagħad reġa' ħasibha u, flimkien ma' sieħbu, għaddsu rashom u għamlu kif ordnalhom. Minn hawn u minn hemm ix-xufier irnexxielu jdawwar il-*jeep* u saqu 'l isfel f'disfatta totali.

Dam sew jistenna ħdejn il-bagħal, Salvu, sakemm il-bhima reġgħet bdiet tistejqer. Għamilhom li ġa kienu qabżu l-ħamsa. Ara Nina, eeh, tgħidlek dak fejn ix-xjafek baqa'? Meta ra li għajnejn il-bagħal kienu reġgħu ħadu d-dawl, Salvu ġibed fuq il-ħabel sakemm għollielu rasu u għenu jerġa' jqum bil-mod fuq saqajh. Min jaf x'għatx kellu! Imma f'dak il-qoxqox fejn kien se jsiblu x'jixrob? U għalih ukoll, jekk niġu f'dan. Kellu ħalqu niexef aktar minn qorq qadim.

"Ejja, Kurunell," qallu, b'ton ta' żegħil. "Ejja mmorru. La naslu ixrob kemm trid. X'qed ngħid kurunell? Ġeneral int, aqwa minn kurunell, ħafn'aqwa."

Ix-xwejjaħ u l-bhima qabdu t-telgħa li kienet twassal sa San Katald.

Sa fl-aħħar anke dak il-bagħal kien dabbar isem.

Mirja

Trevor Żahra

Arianna mhux żgur kellha erba' inkwatri mal-ħitan tal-villa lussuża tagħha. Kellha biss kollezzjoni ta' mirja. Żewġ mirja biswit xulxin fl-intrata, oħra tal-persuna fl-indana tat-taraġ, tlieta oħra bil-gwarniċ indurat fil-kuritur, mera ovali fis-salott, tnejn fil-kamra tal-ikel, fil-kamra tas-sodda, fl-*ispare bedrooms*, fil-kmamar tal-banju ... mirja jirrepetu lil xulxin f'riflessi infiniti ... u ġo kull waħda minnhom jitbissmu l-iżmeraldi likwidi t'għajnejn Arianna. Għax Arianna kienet anġlu tas-sema; anġlu konxju ta' ġmielu, u għax dan l-anġlu kien jaf li ftit setgħu jitkejlu miegħu, erħilu jittajjar fuq l-irjus u jħares 'l isfel bi nkejja. Arianna spiss kienet tieqaf quddiem il-mera tal-persuna fl-indana tat-taraġ ... il-mera favorita tagħha, u waqt li tpoġġi idha l-leminija fuq ġenbha, tistaqsiha:

Mera, mera ta' mal-ħajt,
Min hi l-isbaħ li qatt rajt?

U ma' dal-kelmiet, il-mirja kollha jibdew isejħulha bil-ħniena.

Fittex ġmielek ejja wrina,
Agħtina l-ħajja, idħol ġo fina!

U Arianna erħilha tieħu ras is-seftura biex din iżżommilha l-mirja dejjem xummiema. U hekk hi tkun tista' titlaq tiġġerra minn mera għal oħra. F'waħda tara l-profil ta' mneħirha mislut, fl-oħra tara l-ġenb t'għonqha merfugħ, fl-oħra t-teptip tax-xagħar ta' xfar għajnejha, fl-oħra n-nokkli

min-naħa ta' wara, il-ħawħ ta' ħaddejha, iċ-ċirasa ta' xofftejha ... u l-mirja jħossu l-fidda ta' qalbhom se tixxaqqaq waqt li jkomplu jgħaddu r-rifless divin minn waħda għal oħra.

Arianna kellha 35 sena, imma kienet għadha ħielsa u rajha f'idejha. Nannietha, zijietha u ommha u missierha kienu ħallewha tgħum fil-ġid. Meta ltaqgħet ma' Mauro wiċċha xegħel ... għax Mauro kien sinjur daqsha. Kien iħobbha, jaduraha u jfissidha aktar miż-żiemel abjad li kellu fl-istalel ta' Ħal Qormi, u li kien il-mimmi t'għajnejh. Kien għallimha tirkbu u ssuqu, u meta ħadet il-kunfidenza kienet terħilha tiggaloppja, bix-xagħar t'għonq iż-żiemel u n-nokkli tagħha jaqbżu u jittajru flimkien, waqt li Mauro jitpaxxa biha aktar mill-mirja kollha ta' darha. Imma darba waħda Mauro semmielha ż-żwieġ u Arianna tfiet l-iżmeraldi kollha f'salt. Le, ħadd ma kien se jirnexxilu jxiddilha l-kappestru u jliġġimha bir-riedni. Ħadd ma kien se jaqfilha ġo stalla. U Mauro qatt ma raha aktar.

Sandro kien sinjur daqs Mauro seba' darbiet. Kien awditur, imqabbad mal-akbar kumpaniji tal-pajjiż u baxx baxx imdaħħal f'ħafna trufijiet ta' negozji li kienu jċappsulu jdejh bil-kbir. Darba fettlilha aċċettat li tmur għandu. U hemm iltaqgħet m'ommu ... mara ta' tnejn u sebgħin sena li kienet tidher ta' mija, mixħuta f'qiegħ ta' sodda, imgeżwra ġo salt kutri minkejja li Ġunju kien għoddu spiċċa, tisgħol, titbandal u tħares lejha b'għajnejn suspettużi. U Sandro erħilu jfissidha u jġibilha l-ilma jiżfen. Imbagħad ħarsitha waqgħet fuq il-mera tat-twaletta u lemħet il-figura żnella tagħha bil-wiċċ imkemmex tax-xiħa jittawwal minn warajha bħall-qamar fl-eklissi.

U reġgħet ħarbet u għosfrot u dabet fix-xejn.

Leo kien iħabbatha mad-David ta' Mikelangelo. Kien erba' snin iżgħar minnha, u kien mhux biss jaf kif ivenven l-iżbandola u jeqred l-eħrex ġgant, imma kien jaf ukoll kif iġerri subgħajh fuq l-arpa ta' ruħha u jħollha. Imma f'għeluq sninha kien xtralha biss bukkett ward u xejn aktar. U kien jippretendi li jaraha tifraħ meta kien joħodha tiekol f'restoranti tal-ħabba gozz, jew meta jidher quddiemha dejjem liebes l-istess ħwejjeġ. U meta sa fl-aħħar stqarrilha li ma kellux sold fuqiex jaħlef, Arianna venvnitlu l-iżbandola f'wiċċu u telqitlu l-arpa ġo ħoġru bil-kordi kollha maqtugħin.

U issa reġgħet lura lejn il-mirja tagħha. Dawk qatt ma kienu jaħbulha xejn. Dejjem kienu juruha kollox ċar, ileqq u nadif. Kollox fil-wiċċ u jiddi b'dawk iż-żewġ żmeraldi imprezzabbli. U hi tidħol ġol-mera tal-intrata u toħroġ mill-oħra tal-gwarniċ indurat. Taqbeż mill-ovali għall-oħra tal-indana. U kollha jitbissmulha u jkantawlha salmi jisbqu 'l dawk tal-arpi.

Imma ma kinitx *Opel Tigra* li xtrat! Fl-erbgħa ta' filgħodu ta' sbiħ il-Ħadd, qabżet il-ħadid ta' xifer Triq il-Kosta, niżlet tinqaleb fuq il-blat tax-xtajta u waqfet rasha 'l isfel nofsha fil-baħar u nofsha fuq ix-xatt. Ma tiftakarx kemm damet l-isptar. Lanqas ma taf li Mauro, Sandro u Leo kienu marru jarawha, ħarsu ċass lejha, u telqu 'l barra bla ma jafu jekk kinitx hi jew mhux hi. Taf biss li sa fl-aħħar kienu neħħewlha l-faxex kollha minn ma' wiċċha, u l-ġibs minn ma' dirgħajha u riġlejha u qagħdu jgħidulha li kellha grazzja minn Alla u li issa tista' tmur lura lejn darha u lejn ħajjitha.

Qabel rifset l-għatba ta' darha, ordnat lis-seftura biex tgħattilha l-mirja kollha bil-lożor. U hekk daħlet b'rasha mgħaddsa biex tibda tgħix l-Erbgħa tat-Tniebri. L-ebda mera ma sejħitilha. Dik tal-indana tat-taraġ kienet qed tirtogħod taħt il-liżar, waqt li l-ovali u dawk tal-gwarniċ indurat kienu qed isefsfu f'widejn xulxin u jistaqsu. Hekk għaddew il-ġimgħat u x-xhur u kważi s-snin, sakemm Arianna ma setgħetx tissaporti aktar. Ma felħitx tara aktar lożor bojod jirtogħdu. Iddeċidiet li tagħmel il-ħila u tikxifhom.

U b'idha titriegħed ġibdet il-liżar minn fuq il-mera tal-persuna.

Ċrieki. Ġrieħi. Għadajjar. Il-mera kienet mimlija kollha dbabar tal-moffa, ħodor jagħtu fil-griż. Ġriet tneħħi l-liżar minn fuq l-ovali tas-salott, tal-kuritur, tal-kamra tas-sodda...! Kollha kienu miksijin bit-tbajja' tal-lebbra. Uċuħ mimlijn faqqiegħ u budebbus. U l-għada filgħodu, ġol-moffa tal-mera tal-persuna, donnu kien hemm żiemel għaddej ilebbet iġorr fuqu tfajla b'xagħarha nnukklat. It-tbajja' tal-mera l-ovali kienu qed jiffurmaw bħal ġgant imxattab mal-art bi żrara mdaħħla ġo nofs moħħu, waqt li ġol-moffa tal-mera tat-twaletta kien hemm xiħa għakka mlefilfa ġo muntanja kutri.

U Arianna tħares skantata, waqt li minn xi mkien kien jinstema' eku jtenni: *Mera, mera ta' mal-ħajt...!*

TRADUZZJONIJIET

L-Adulteri

Golan Haji
Maqluba għall-Malti minn Clare Azzopardi u Albert Gatt

Għaġġel, l-oħrajn resqin.
Għaġġel, għax ilbieraħ, bħal għada, mhux għajr ċanfira.
Missewk bħallikieku bla ħajja, bħallikieku għadu
U għarrxu bl-istess rixa widnejn l-adolexxenti.
Il-ħajja, l-aħħar refuġju, inqerdet
Imbagħad kull wieħed, imbeżża', ġenneb biċċa xrapnel u sejħilha ħajtu;
Il-kliem inġema'; żibel li qajjem riefnu:
Il-ħin kien ħiemed bħall-ħaxix -
Il-pappagall isaffar minn wara l-purtiera tal-armla,
Tifel b'tajra mazzarell marbuta b'ħajta
Warda qed tidbiel fuq il-fergħa:
Il-kulur l-ewwel li jitlaq
Ir-riħa l-iktar li tibqa'.
Ir-riħa: xi ħaġa qed titmermer.
Konna qed immissu s-serraturi, iċken mill-hena,
U nilmħu t-tweġiba tnemnem
F'għajn il-mejta mdendla mal-ħajt
U xewqatna skartajniehom.
Kull għajn hija id li ttarraxna bil-biża'
Tistaqsina:
Fejn hu l-gost?
Kif keffint għajjat l-imħabba
Taħt l-istampi tal-mejtin?

******

Il-maħbubin tiegħek se jsiru aħwa.
Ħajtek għad tinkiteb mill-barranin:
Dan il-kastig ta' ħajti.
Ara s-serp tal-ispiżjara
Tiela' spirall jobżoq is-semm fit-tazza l-ħadra.
Nibqa' filwaqt li għajnejk ikeċċuni,
Id minnhom tgħidli nibqa'
U l-oħra, bħal ġewnaħ imqasqas, iċċanfarni.
Naqla' għajnejja
Bħal żewġ bajdiet imqaxxra t'għasfur mejjet f'moħħi
U nqiegħed għajnejk flokhom
Meta nintebħu kemm aħna weħidna
Meta rasi u rasek, bħal żewġ vażetti vojta, imissu ma' xulxin.
Ma rridx nitkellem
Ladarba l-kliem se jibqa' mwaħħal miegħi
Oġġett li ma nifhimx, kwalità li nobgħod, dell li jibqa' jsus warajja ...
Allura min se jidfen il-waħx u l-għajb
Taħt kelma li qatt ma jien se nlissen?
Tista' id tgħajjex dak li qatlet oħra?
Konna nsejna għala ftaħna t-twieqi u rġajna għalaqniehom.
Il-mużika waqfet u ma ntbaħniex.
Int kont żvintajt mingħajr ma xrobtok.
Għadha sħuna, ratba,
Il-lampa li kont għadek kemm tfejt,
U t-tbissima għebet bejn natka u oħra
Bħal għajn ta' ġinn wara terremot.

******

L-essenza ta' ħajjitna d-daħk u n-niket.
F'ebda storja m'hemm kif il-ħażen żammilna lsienna
Jew li taħt kull maskra
Hemm pinna li ma tiqafx tikteb l-uġigħ.
F'dal-mumenti jkidduna bosta mwiet
Buffi jilehġu, itappnu ż-żebgħa,
Taħdit is-suppervja u s-sogħba,
Jew idawlu d-dlam bis-saħta ta' min ma jafniex.

Intant, il-ħalq jitkemmex u l-ħaddejn jidbielu
Ix-xagħar isir griż u tibjad il-pubis.
Xjaħna:
Dan hu dak li għamilna u għarafna.
La werżaqna u lanqas ivvjaġġajna.
La pprotestajna u lanqas gergirna.
Il-ħabs kien dejjem miftuħ.
Konna qed nitkellmu fi kmamar mhux tagħna,
Minn taħt l-ilsien, biex inżommu d-diżastru fil-bogħod,
Ġisimna, bħall-passi tagħna, kien qed jitmermer,
U t-twieqi kienu magħluqa
Għax id-dawl eħrex mis-sahra
U l-qattiela lesti għalina
U z-zekzieka hemm, fuq it-tarag̀.

******

Ħsibijieti iżjed kesħin minn idek
Ibsin iktar minn biżla mqajma bejn snien barrani.
Żiffa riħ se xxerridni qalb id-dellijiet
Fejn jiddu s-sinjali u l-wegħdiet,
Min jishar jixjieħ,
U l-platti jibirdu bħall-uċuħ li jinsewna.
Tredden il-mewt
Kull meta tgħaddi idi minn mal-mejda bħal karrettun kajman b'tagħbija tiben
Imbagħad titbiegħed f'dagħdigħa bħal tagħna
Tħalli warajha dal-maktur
U liżar b'ismek fuqu
Biex jekk toħroġ barra ma tintilifx.

******

F'belt oħra, il-ħajt li mingħalina baħar imbiegħed
Ġera quddiemna.
Bil-ktieb li int kont issellift
Ħbejtli wiċċi mill-mewt, u wrejtni b'sebgħek:
Ħudni.
Il-ftit borra li għandi daqs bukkun ta' min miet mgħallaq.
Il-qoxra miżgħuda spazji li jimtlew bir-ramel,
F'liem'wieħed se nistkennu?
Ismagħni, qed nibża',
Statwa mwaqqgħa li fuq ġbinha hemm imnaqqax "Mut".
U din is-sħaba tat-trab tiegħi, tgħajjat bħal mutu f'widnejk,
Din is-sħaba tat-trab tiegħi tissiġilla l-ittra, tfejjaq il-ġenn ta' ħalqek.
Tippanikjax.
Isma' l-vuċi tħit ferita u tibla' l-labra.
Isma' r-roti għaddejja.
Inbiħ. Tgedwid. Tħaxwix taż-żnuber.
Ħornijiet. Uġigħ. Tbarqim.
Mhux se nagħti kas jekk tmut il-kelma.
Se nibqa' bħal liżar fil-but b'ismek fuqu,
U bejnietna anġlu agħma mgħaddab għaż-żerniq,
B'idejh offrejtli dil-ħaġa moħġaġa,
Dan l-għajbien.

******

Gdibt meta poġġejt bilqiegħda
U ktibt dak li niċħad: Tmiem.
Jien għandi dak li għandu s-sakranazz, jew il-maqtul:
Għajnejn maħsuda li ma jarawx
Saqajk idemmu biż-żifna,
Sa ma t-triq ħakimha n-ngħas taħt il-kalzetti mqattgħa tiegħek;
Kif il-mera ta' ġol-gaġġa fuq is-siġġu
Ġegħlitek tistħi
U allura rqadt bħall-ħobż,
U b'idejn bajda bħas-sabar,
Nannietna qallbulek il-paġni tal-irqad u sikktuk;
Kif fdak is-sħab
Għax int ġisem miexi fiċ-ċpar wara dellu tawwali,
Il-kelma taċ-ċpar li tkidd il-għajn.

Hawn, fejn għeriqt fid-dawl ta' riqek,
U l-għeruq tal-flus jiċċarrtu fil-ħafna t'idi,
Int tisraq ġismek u tgħodd in-nifsijiet tiegħu,
U meta brimba tinseġ rota tal-ħarir,
Baxx baxx, fi xquq il-bjuda,
Int tkun il-ħuta li sikret bl-arja
Li bieset hi u dieħla fin-nassa.
Hawnhekk jien norqod wisq,
Jien u nħares, bħal astrologu agħma, lejn il-galassji tas-saqaf,
Għal waqt qasir, bħas-sigarett tiegħi li ħaraqlek il-ktieb missellef,
Jien, bħalek, niffermenta
Frotta midruba mid-dwiefer tal-adolexxenti
Li niżlu minn fuq ir-roti, daħku u mbagħad telqu,
U li kelli nittiekel, tuffieħa aħħarija fil-karru ta' bejjiegħ jiġġerra,
Saqajja jġorru fdalijieti lura għal fejn ġejt mgħarraq
Fejn il-fwieħa tal-għawwiema tgħannaq il-kantunieri
U l-iskribi serqu kliem il-mejtin
Biex ma jkun hemm xejn li int issejjaħlu tiegħek.
Se niġi lura b'idejn vojta
U żarbun bil-qiegħ imtaqqab mill-ġamar
Biex niltaqa' mal-passi tiegħi li ħabbew u stennew.
Se niġi lura u nibqa' niġi
Sa ma nilmaħ ħaxixa tleqq fiż-żiffa fuq l-għoljiet
Sa ma ninsa l-oħt li ferrgħet il-ħalib fil-bejta tas-serp
U qasmet il-moxt mal-arblu tal-qabar qaddis.
Riħet il-ħalliema ma teħilx mal-furketta.
Li kelli nittiekel,
Il-qtates jilagħqu l-fdalijiet mixwija minn mas-seffud t'għadmi
U d-dħaħen jixxenglu, miexja fl-irqad bħali,
Filwaqt li l-vjaġġ jintemm kif beda:
Kien hemm il-ħġejjeġ fuq l-għoljiet
U x-xarabank niffed iċ-ċpar
Bħal balla t'azzarin togħdos fil-pil t'annimal rieqed.
Il-vjaġġ intemm qabel it-tmiem
U rbaħt ftit ġesti, vagi u ħfief,
Huġbejn merfugħa bħal girfa li qed tfiq,
Dwal leqqiena f'qiegħ ta' bir, fiż-żaqq ta' basket,
Demgħat kristall li xegħlu d-dalma ta' vaġina.

******

Imqajma
Bħal żewġ ġebliet reqdin
Taħt qamar sajfi, l-infermier agħma tagħna;
Salvana l-fatt li l-kliem huwa inviżibbli
U li ħadd ma jismagħna,
La n-nisa reqdin bħat-tribien fuq l-għetiebi,
La dawk li waslu tard għat-tbassir misħut tat-tmiem,
Lanqas dawk li jżuruna bla qatt jaslu.
Bejn dal-ħitan
Ħalqi sieket, ħdejk, jiġġieled l-assenza tiegħek,
Sidrek jixgħel is-swaba' tal-mistednin,
Xagħrek twil u dak qasir jitlewmu.
Bejn dal-ħitan
Il-kelma żżomm fil-wiċċ fis-skiet imbeżża'
Bħal werqa li taqa' għalxejn:

Ħoss li ma jagħmlu Ħadd
Rigal li ma jtih Ħadd
F'ħalqek il-kelma qed tgħarrex għalik.

L-Istennija

Berislav Blagojević
Maqluba għall-Malti minn Kit Azzopardi

Nafu mis-snin bikrija tat-tfulija. Stramba li issa narah fuq it-TV, determinat u kunfidenti, imdawwar bil-pulizija u b'folla nies bl-għatx għad-demm u s-sensazzjoni. Il-kameras jiffukaw fuqu. Hemm fuq. Fuq xifer il-bejt tal-*iskyscraper*. Saqajh ma narahomx jitriegħdu. Il-kpiepel t'għajnejh ma jinfetħux bil-biża', u l-ħbub t'għajnejh ma jitwessgħux, lanqas. Is-sireni tal-pumpiera bilkemm jinstemgħu qalb il-folla, minkejja li taħt il-ħarsa tal-*cameraman* qed jiġri hemm it-trakk aħmar armat b'sellum tripplu jleqq.

Meta kellna seba' snin, ommu u missieru ddivorzjaw. Kien ċert li missieru għad jiġi lura minn vjaġġ fuq negozju 'l bogħod, u għal sentejn sħaħ kien jistennieh, wara l-iskola, kuljum. Niftakar kif fil-ħames sena kien stenna b'persistenza fuq il-bank biex l-għalliema tal-PE ssiblu post fit-tim tal-baskitbol. Kollha konna ninkuh. Magħna ma kienx jeħlisha ... qasir qasir, irqiq, u pallidu. Konna tfal u ma konniex nafu mod ieħor. Imma minkejja kollox, kien jibqa' jirrepeti l-kliem li kienet tgħidlu ommu (għalina enigma inspjegabbli, dak iż-żmien): Strpljen-spašen. Is-sabar is-salvazzjoni.

Il-pulizija-negozjaturi ma jafux x'se jaqbdu jagħmlu. Mhu jitlob xejn. Mhux jibki jew jgħajjat. Qed bilwieqfa kalm, iħares, alternattivament, bejn is-smewwiet u saqajh. Taħtu, nies bl-uniformi malajr malajr jippruvaw iħejju bużżieqa kbira biex tassorbi l-waqgħa possibbli tiegħu. Kollox ifakkarni fil-lejla tal-*prom* meta tħalla jistenna, f'idu x-xellugija jżomm bukkett fjuri l-ġmiel tiegħu, jistenna bħal baħbuħ lil waħda mill-isbaħ tfajliet fl-iskola. U

hi, sadattant, tixxala li ma ngħidlekx, tiżfen ma' wieħed mill-ħafna ġuvintur sbieħ u balali tal-iskola.

Snin wara ltqajt miegħu fil-kamra tal-istennija fil-klinika lokali (jien kelli l-larinġite, hu infjammazzjoni ġo widintu). Qalli kif kien iggradwa tliet snin qabel u kif kien imwiegħed impjieg war'ieħor, iżda li kull darba, jitfaċċa ħaddieħor minn imkien u jaqbżu – xi kuġin, konoxxenza tad-direttur, u l-bqija. U għalhekk, għadu jistenna. Ma kontx naf x'naqbad ngħidlu, allura qgħadt kwiet, ingerger bi griżmejja. L-uġigħ kien hemm, veru, imma ma kienx daqstant insopportabbli daqskemm innervjani u irritani. Forsi għalhekk tliftha għalkollox meta l-infermiera qabbżet pazjent għat-tielet darba. Sieħbi tbissem u qalli: "Is-sabar is-salvazzjoni, tiftakar?" Għert għalih dak il-ħin, għalkemm ma kelli xejn għalfejn ingħir għalih ħlief in-nervi tal-azzar, il-kontroll superuman fuqu nnifsu, u l-ħila tal-istennija li rnexxielu jipperfezzjona.

Inħares lejh, jitbandal fuq ix-xifer tal-bejt mgħotti bil-likeni, u nifhem kemm taf tkun kerha li tistenna għomrok kollu għal xi ħaġa jew xi ħadd; nifhem li bniedem hu predeterminat li jistenna sa ċertu limitu u li lil hinn minnu jaqa' jitgerbeb għal ġol-abbiss imprevedibbli ta' snin moħlija, xewqat mhux milħuqa, u tamiet u wegħdiet foloz. Sieħbi laħqu dak l-abbiss, u waqgħa *free fall* minn *skyscraper* f'għajnejh dehret bħal qabża ħafifa minn fuq għadira, wara traxxixa xita f'nofs is-sajf. La nara biża', lanqas dispramentfuq wiċċu, għax kien ilu li magħadhom u beżaqhom fuq il-wiċċ werċ tad-destin. L-aħħar ħaġa li rajt qabel ma ntefa l-iskrin kienet tbissima żgħira, kważi kważi skiżofrenika. Bilkemm perċepibbli. Dik il-linja miksura ta' fommu stirat setgħet tgħid biss ħaġa waħda lill-għaxriet, jew mijiet, t'eluf li kienu qed jarawh: m'għadx fadalli żmien x'nistenna, issa stennew intom!

Il-Qattus

Ghassan Kanafani
Maqluba għall-Malti minn Walid Nabhan

Kien bilqiegħda fil-ħanut tat-te meta f'daqqa waħda qatagħha li jmur għand Samira. Skuża ruħu mal-ħbieb tal-logħob tal-karti, ressaq is-siġġu minn mal-mejda u telaq 'l hemm.

Kienet sħana tikwi. Ix-xemx donnha twaddab ir-rabja tagħha fuq rasu biss. Madankollu xejn ma kien se jwaqqfu milli jmur għandha. Malli lemaħ l-ewwel taksi xejjirlu. "Ħudni fit-triq ta'..."

Kif poġġa fis-sit ta' wara attakkah ħsieb makakk. "Imma kemm int giddieb. Sejjer għandha għax m'għandekx fejn tmur. Huwa l-vojt mela li qed jimbuttak lejha."

Tbissem tbissima supperva u biex itajjar il-ħsibijiet minn moħħu qal lilu nnifsu b'ċerta kburija, "Sejjer għandha għax irrid immur għandha. Daqshekk hu."

Ħass għafsa żgħira ta' dwejjaq ġo qalbu. Dak it-tip ta' dwejjaq li kien ta' spiss jaqbdu kull meta jkun se jagħmel xi banalità. Ħares lejn idejh. Stagħġeb kif il-vini dehru mqabbżin 'il barra iżjed mis-soltu. Beda jsaffar xi kanzunetta biex jaljena lilu nnifsu. "U ejja. Din mhux l-ewwel darba li mmur għandha. Wara kollox inħossni rridha."

Tefa' ħarstu mit-tieqa tal-karozza lejn in-nies fit-triq. "Nemel miexi fit-triqat strambi tiegħu. Ħadd ma jaf minn fejn ġej jew fejn sejjer." F'daqqa waħda daħħalha f'rasu li huwa biss għandu ħajja kompluta. Jagħmel li jrid u jmur fejn irid. F'ħajtu kollha, għall-inqas s'issa, qatt ma kellu keded kbar. U

m'hemm l-ebda kedda li tista' tnaqqaslu mill-kunfidenza kbira li kellu. Donnu f'daqqa ntefaħ bih innifsu u beda jħossu superjuri u aqwa mill-oħrajn kollha. "X'jista' jtellifni l-kalma u t-trankwillità? Xejn!"

Għadu jiftakar sew kif kien mar għandha fl-istess ġurnata li fiha kien miet missieru. U darba kien qal lil xi ħadd minn ħbiebu li Samira kienet tfisser ħafna għalih f'din il-ħajja. "Hija l-unika ħaġa definita li wieħed jaf minn fejn tibda u fejn tispiċċa. Meta se jifhmu dawn in-nemel li Samira hija l-verità u li m'hemm ebda verità ħliefha, u li l-bqija huma għatu jgħatti għatu ieħor?" U f'daqqa waħda reġa' beda jħossu li huwa aqwa mill-kumplament tan-nies, min-nemel u li hu…

"Jien? Jien xiex?"

Xengel rasu 'l hemm u 'l hawn biex ikeċċi l-ħsieb u malajr reġa' beda jħossu konvint li għal xi raġuni jew oħra huwa aħjar minn dawn in-nies kollha. "Hemm raġuni xi mkien iżda m'hemmx għalfejn inkun nafha. L-aqwa li naf li qiegħda xi mkien." Issodisfa ruħu b'din l-analiżi, u qies dak is-sentiment ġenwin li kien se jisplodi ġo fih bħala l-akbar prova.

"Fejn tridni nwaqqfek sinjur?"

"Xi mkien hawn, fejn tista'."

Ħares lejn wiċċ ix-xufier ta' xagħru griż waqt li kien qed iħallsu. Għaddielu minn moħħu li dan ix-xufier jaf fejn kien sejjer. Ma staħa xejn, anzi tbissimlu u qal f'qalbu, "Irid ikun hemm xufier sabiex iwassalni sa hawn, u trid teżisti Samira biex tagħtini pjaċir." U għal darb'oħra reġa' ħadha bħala konferma tas-superjorità tiegħu fuq l-oħrajn, u li dan il-ħsieb u din ix-xewqa kollha ma kinux ġejjin mill-vojt. Ix-xufier jaf, kif deherlu, u qed iwasslu fejn jista' jieħu gost. U Samira taf li trid ittih pjaċir.

U b'dawn il-ħsibijiet beda miexi fl-isqaqien dojoq li jwasslu sad-dar ta' Samira filwaqt li kompla jħossu l-assi li fuqha ddur id-dinja u l-ħajja.

Sa hemmhekk kollox kien miexi sew. Dejjem jikkonferma miegħu nnifsu kemm hu raġel korrett. L-unika ħaġa li mhix f'postha kienet dik it-togħma ta' dwejjaq li bħal donnha bdiet tikber f'ħalqu. "Ma jimpurtax. Dawn id-dwejjaq ifissru li verament irridha. Anzi aħjar hekk." Fil-passat ġieli kien jitlef ix-xewqa malli jħabbat fuq il-bieb tagħha. Jibda jħoss dik l-għafsa żgħira ta' dwejjaq tfexfex f'ħalqu, tinżel fl-istonku u mbagħad kollox iseħħ bla interess. U wara jibda jħoss ħtija kbira. Iżda llum kollox kien jidher sewwa.

"Li kieku toqgħod fi triq sura fejn tista' tasal b'karozza, kont niffranka dan il-mixi kollu f'dawn l-isqaqien imnikktin!

Għalfejn ma toqgħodx xi mkien aċċessibbli għall-karozzi?" Bdew jinterċettawh l-uċuħ tan-nies għaddejja fl-isqaq. Aktar ma jidħol 'il ġewwa aktar jiskarsaw. Deherlu li kienet ironija kbira li dawn in-nies joqogħdu ħdejn Samira u ħadd minnhom ma jaf li kien sejjer ħdejha. "Forsi wħud minnhom lanqas biss jafu biha!" Żamm daħka sarkastika iżda naqra morra f'ħalqu. Xtaq iwaqqaf lil kulħadd. Jaqbadhom minn dirgħajhom. Jħeżżiżhom u jgħajjat f'wiċċhom. "Kemm intom imzazen. Kemm intom fidili u msieken."

Madankollu t-togħma ta' dwejjaq kompliet tikber f'ħalqu. Aktar ma kienet tikber aktar beda jħossu eċitat u mxennaq għaliha. "Imma kif ma toqgħodx f'xi triq fejn nista' nidħol bil-karozza? Forsi minħabba l-pulizija? Jew forsi għax hawn issib tikri bl-irħis. Ma jimpurtax. L-aqwa li l-kamra wiesgħa u komda, u li Samira..." u f'daqqa waħda jara lilu. Il-qattus. Ġo rokna umda u mudlama. Bilqiegħda fuq saqajh ta' wara u denbu mimdud stirat bejn saqajh ta' quddiem. Rasu 'l fuq iħares lejn in-nies mixjin b'għajnejh tondi u fissi ma jitħarrkux. "Mhux is-soltu li l-qtates ikunu hekk!" Meta kien lemħu minn ftit passi bogħod mill-ewwel għaddietlu minn moħħu mistoqsija sempliċi. "Għalfejn dan il-qattus ma jiċċaqlaqx?"

Din il-mistoqsija setgħet faċilment baqgħet bla tweġiba iżda malli wasal ħdejn il-qattus u l-ieħor baqa' ma ċċaqlaqx, aktar bdiet tagħfsu l-mistoqsija. Il-kurżità ġegħlitu jdur mal-qattus. U f'daqqa waħda ġismu qam xewk xewk huwa u jintebaħ li s-saqajn ta' wara tal-qattus kienu mgħaffġin u ċatti mal-art. Id-demm niexef u magħqud mas-suf ta' dawk is-saqajn imfarrkin. Dehru mitluqin mal-art qishom mhux tiegħu. Dar dawra sħiħa mal-qattus. Ħares dritt f'għajnejh. Kien hemm ħarsa ta' sottomissjoni stramba u stennija.

Kompla miexi fl-isqaq lejn id-dar ta' Samira u ħaseb li nesa kollox malli ħabbat fuq il-bieb tagħha. Fetħitlu. Għannaqha u biesha bħas-soltu. Intefa' bilqiegħda faċċata tagħha.

"Din hi r-realtà!" Kien qed iħares lejha quddiemu iżda xorta baqa' jħoss xi ħaġa stramba. Samira dehritlu qisha muntanja msaħħra li tiġbdek lejha mill-bogħod, iżda meta tersaq lejha tiskopri li ħlief ġebel m'hemm xejn. Ġebel li qiegħed hemm għalxejn. Mingħajr spjegazzjoni. "Imma bilfors li hemm raġuni għal din il-ġibda miġnuna lejn din il-muntanja msaħħra. Jekk din il-muntanja... jekk xiex?" Mhux aħjar jgħannaq lil din il-muntanja u jagħfasha miegħu forsi jinħallu u jsiru likwidu? Ix-xewqa ta' ġo fih kważi kienet se toqtlu. Iżda dik l-għafsa ta' dwejjaq kienet baqgħet hemm. F'ħalqu. Qisha sikkina misnuna miż-żewġ naħat.

"Kemm għandek wiċċek isfar illum. Jaqaw ma tiflaħx?"

"Jien?"

Il-mistoqsija niżlet fuq rasu għal għarrieda. "Bilfors li karozza li għaffġet lil dawk is-saqajn ta' dak il-qattus imsejken. Imma karozzi ma jistgħux jidħlu f'dawk l-isqaqien dojoq?"

"Int ma tiflaħx ta. Wiċċek qed ikompli jibjad. Trid nagħmillek ftit te?"

"Te? Le! Imma tista' tgħidli? Jista' qattus b'saqajh mgħaffġin ikaxkar lilu nnifsu mill-bidu tal-isqaq saċ-ċentru fejn hemm il-funtana?"

"Qattus ikaxkar saqajh? Int xi ġralek? Żgur m'għandekx id-deni?" Daħlet tiġri biex tagħmillu tazza te. Beda jħossu qisu veru ma jiflaħx. Mess rasu. Kienet imxarrba bl-għaraq. "Naħseb li bis-sħana. Jien m'għandix deni!"

Serraħ ġismu fuq il-pultruna komda u pprova jinsa kollox. "Il-kamra ta' din il-mara għandha riħa speċjali. Tgħid minn fejn hi ġejja? Mis-sodda? Mill-purtieri? Jew minn imnieħri stess? Imma din ir-riħa tassew partikolari. Mill-ewwel nagħrafha. Qisni kelb mgħallem. Kelb? Kif wasal dak il-qattus s'hemm ġew f'nofs l-isqaq?"

Iddritta dahru mal-pultruna. Ra lil Samira ġejja bit-te bil-libsa roża fuqha. Ħares lejn ġisimha. Ħassu li m'għadux jixtieqha.

"Ħsibt fuq il-mistoqsija tiegħek. Jaqaw il-qattus kien wasal biex imut?"

"Iva. Naħseb li kien qed jistenna."

"Allura kaxkar lilu nnifsu biex imut hemmhekk."

"U għalfejn ried imut hemmhekk?"

"Missek staqsejt lilu. Jiena m'iniex qattusa." U splodiet b'daħka ta' qaħba. Daħka li tixirqilha. Intefgħet ħdejh u dawret idejha miegħu filwaqt li hu moħħu baqa' għaddej bil-mistoqsijiet. "Imma x'inhi dik il-qawwa li ġegħlitu jkaxkar lilu nnifsu mit-triq ta' barra sa nofs l-isqaq biex imut hemm? X'tip ta' qawwa hi din?"

Qam f'salt. Xengel rasu biex jeħles minn dawn il-ħsibijiet li ħakmuh bla ħsieb. Beda jippassiġġa mal-kamra u jfittex suġġett ieħor mhux daqshekk drammatiku.

"Għalfejn toqgħod ġo dan l-isqaq? Għaliex ma ssibx post fi triq sura, biex lill-klijenti tiegħek tiffrankalhom din il-mixja twila ġo dan l-isqaq imnikket?"

Reġgħet faqqgħet daħka fit-tul. Qamet minn fuq il-pultruna u mteddet fuq is-sodda b'ċerta għeja artifiċjali biex tiġbidlu l-attenzjoni lejn ġisimha. Ħarset lejh minn taħt.

"Biex jasalli biss dak li jridni minn qalbu u jaf japprezzani. Dak li mhux vera jridni mill-qalb, ħa jsibha diffiċli biex jimxi dan l-isqaq kollu. Min iħobbni tassew bħalek... jaf jiġi."

Daħħal idejh fil-but u reġa' beda jippassiġġa fil-kamra. Beda jħoss rasu vojta minn kollox ħlief minn ħass ħażin bla lewn. "Min iħobbni tassew bħalek jaf jiġi." Ħares dritt fil-ħajt u xtaq ifarrak din il-frażi li bdiet tinbaħ ġo rasu qisha karba ta' lupu żvijat. Fil-kamra kien hemm pittura ta' nixxiegħa jew ilma ġieri. Taħt il-pittura kien hemm statwa ta' mara bla ras u bla ħwejjeġ, magħmula minn irħam irħis. Kien hemm mera u mejda u siġġu, u Samira mimduda fuq is-sodda tpejjep sigarett. Reġa' sema' l-vuċi tagħha, din id-darba mimlija ħajm u femminilità sforzata.

"Min iħobbni bħalek... jimxiha."

"Hekk mela?"

"Hekk xiex? "

"Jiġifieri l-qattus kaxkar lilu nnifsu dik id-distanza kollha, u ġarr saqajh mejta warajh biex imut hemm ġew?"

Iddrittat lilha nnifisha fis-sodda f'salt u fetħet ħanġra mweġġgħa.

"Xi l-mniegħel ġralek illum? Qatt ma nafek hekk. Tlaqt minn moħħok jaqaw? Jew ħsibtni xi għalliema brava biex toqgħod tagħmlilha dawn id-domandi fiergħa?" Ma tax kas leħenha li baqa' jidwi ġol-kamra. Ħareġ xi flus u poġġiehom fuq il-mejda u mingħajr ma ħares lejha, fetaħ il-bieb u telaq lejn l-isqaq imnikket.

L-Iben Addottat

Guy de Maupassant
Maqluba għall-Malti minn Josette Attard

Iż-żewġ dwejriet kienu jinsabu ħdejn xulxin fil-bidu tat-telgħa viċin xtajta. Iż-żewġ raħħala kienu jaħdmu bla heda l-art li kienet ħawlija, bl-għan li jrabbu lil uliedhom li kienu għadhom żgħar, u li kull familja kellha erbgħa.

Quddiem id-daħliet li kienu jinfdu, ċorma sħiħa ta' tfal imqarbin kienu, minn filgħodu sa filgħaxija, jilagħbu u jitgerbu fl-art. L-akbar tnejn kellhom sitt snin, u l-iżgħar kellhom xi ħmistax-il xahar; iż-żwiġijiet, u wara t-twelidijiet, seħħew kważi simultanjament fiż-żewġ familji.

L-ommijiet bilkemm setgħu jagħrfu lil uliedhom, u għal dak li kellu x'jaqsam mal-missirijiet, kienu dejjem flimkien fuq il-baħar. It-tmien ismijiet kienu jiżżeffnu f'moħħhom; dejjem kienu jħawduhom; u meta kienu jixtiequ jgħajtu lil xi wieħed minnhom, spiss kienu jgħajtu tliet ismijiet qabel ma kienu jgħajtu t-tajjeb.

Fl-ewwel dwejra, inti u ġej min-naħa tal-bajja Rolleport, kienet toqgħod il-familja Tuvache, li kellha tlett ibniet u tifel; id-dwejra l-oħra kienet tal-Vallins, li kellhom tifla waħda u tliet subien.

Kollha kienu jgħaddu bi ftit soppa, patata u arja friska. Fis-sebgħa ta' filgħodu, imbagħad f'nofsinhar, imbagħad fis-sitta ta' filgħaxija, in-nisa tad-dar kienu jiġbru flimkien l-ibtan tagħhom biex jagħtuhom l-ikel, l-istess bħalma r-ragħajja jiġbru l-ħlas tagħhom. It-tfal kienu jitpoġġew bilqiegħda skont l-età madwar il-mejda tal-injam, illustrata bl-użu ta' ħamsin sena; il-ħluq taċ-ċkejknin bilkemm kienu jlaħħqu mal-livell tal-mejda. Quddiemhom

kienet titpoġġa skutella ħobż imxarrab għasra bl-ilma tat-togħlija tal-patata, nofs kaboċċa u tliet basliet; u kulħadd kien jiekol sakemm kien jittaffa l-ġuħ. L-omm kienet titma' lill-iżgħar.

Nhar ta' Ħadd, borma żgħira bil-laħam il-forn kienet il-festa ta' kulħadd u l-missier, f'dan il-jum, kien idum jiekol aktar mis-soltu waqt li jtenni: "Kemm nixtieq li nistgħu nieklu dan kuljum!"

Darba waħda, waranofsinhar, fix-xahar t'Awwissu, speċi ta' karozzella misjuqa minn żewġ żwiemel waqfet f'daqqa quddiem id-dwejriet, u t-tfajla li kienet qiegħda tikkontrolla ż-żwiemel, qalet lir-raġel li kien riekeb ħdejha: "Hi, ara dawk it-tfal, Henri! Kemm huma ħelwin, jitgerbu f'dak it-trab!"

Ir-raġel ma weġibx għax kien imdorri b'dan l-istagħġib t'ammirazzjoni, li għalih kien ta' wġigħ u kważi kważi tbeżbiża. It-tfajla ssoktat:

"Irrid ngħannaqhom miegħi! O kemm nixtieq li jkolli wieħed minnhom – dak t'hemmhekk – dak iċ-ċkejkuni!"

Wara li qabżet mill-karozzella, ġriet lejn it-tfal, ħadet wieħed mill-iċken tnejn – minn tal-familja Tuvache – u waqt li refgħetu f'idejha, bisitu bil-ħerqa fuq ħaddejh maħmuġin, fuq xagħru mqanfed imħallat bit-trab, u fuq idejh żgħar li bihom kien qiegħed jiġġieled b'kemm kellu saħħa biex jaħrab mill-karezzi li ma kinux jogħġbuh.

Imbagħad reġgħet marret fil-karozzella, li telqet bil-galopp mimli ħajja. Iżda rritornat il-ġimgħa ta' wara, u filwaqt li poġġiet bilqiegħda mal-art, ħadet liċ-ċkejken f'dirgħajha u mlietu bil-kejkijiet; tat il-ħelu lill-oħrajn, u lagħbet magħhom qisha tifla żgħira, waqt li żewġha qagħad jistenna bis-sabar kollu fil-karozzella.

Reġgħet irritornat; saret taf lill-ġenituri, u baqgħet tiġi kull ġurnata bi bwietha mimlija bil-ħelu u bil-muniti.

Kien jisimha s-Sinjura Henri d'Hubieres.

Għodwa waħda, meta waslu, żewġha niżel magħha, u bla ma waqfet biex titkellem mat-tfal, li issa saru jafuha sew, daħlet fid-dwejra tal-bidwi.

Kienu qegħdin iqattgħu l-injam għan-nar. Mistagħġbin, qamu bilwieqfa, newlu s-siġġijiet u qagħdu jistennew bil-ħerqa.

Imbagħad il-mara b'leħen maħnuq u mriegħed, bdiet tgħid:

"Nies twajba, ġejt biex narakom għaliex nixtieq – nixtieq nieħu – lit-tifel iż-żgħir miegħi."

Ir-raħħala, li ma setgħux jaħsbu għax kienu maħsuda, ma weġbux.

Wara li rkuprat nifisha, issoktat: "Aħna weħidna, żewġi u jien. Nixtiequ nżommuh. Tridu?"

Il-mara raħħala issa bdiet tifhem u staqsiet:

"Tridu tieħdu lil Charlot minn magħna? Dażgur li le!"

Imbagħad indaħal is-Sur d'Hubieres:

"Marti ma nftehmitx sew. Nixtiequ naddottawh, iżda hu jkun jista' jiġi lura biex jarakom. Jekk kollox jimxi sew, u m'għandux għaliex ikun mod ieħor, hu jkun il-werriet tagħna. Jekk aħna b'kumbinazzjoni jkollna t-tfal tagħna, huwa jaqsam magħhom kollox indaqs; iżda jekk ma japprezzax it-trobbija li nkunu tajnieh, aħna nagħtuh, meta jkollu l-età, is-somma ta' għoxrin elf frank li avukat jiddepożitaha immedjatament f'ismu. Billi aħna ħsibna fikom ukoll, aħna nħallsukom sal-mewt, pensjoni ta' mitt frank fix-xahar. Fhimtuni?"

Il-mara qamet irrabjata.

"Triduni nbigħilkom lil Charlot? Ah, le, dik mhix xi ħaġa li titlobha lil omm! Ah, le! Din hi xi ħaġa orribbli!"

Ir-raġel, serju u mħasseb, ma qal xejn; iżda approva kulma kienet qiegħda tgħid martu billi kontinwament beda jxengel rasu.

Is-Sinjura d'Hubieres imdejqa bdiet tibki; daret lejn żewġha u b'leħen fgat, b'leħen ta' tifla li mdorrija tieħu dak li trid, bdiet tlaqlaq:

"Mhux se jċedu, Henri, mhux se jċedu."

Imbagħad għamel l-aħħar tentattiv: "Iżda, ħbieb, aħsbu fil-futur tat-tifel, fil-..."

Ir-raħħala, madankollu, irrabjata għall-aħħar, qatgħetlu kliemu:

"Ħsibna f'kollox! Fhimna kollox! Oħorġu 'l barra, u tħallunix narakom aktar – l-idea li tridu tieħdu t-tifel hekk!"

Is-Sinjura d'Hubieres ftakret li kien hemm żewġt itfal, pjuttost żgħar, u staqsiet, fost l-ilfiq, b'ras iebsa ta' mara soda u mfissda fl-istess ħin:

"Iżda ż-żgħir l-ieħor mhuwiex tagħkom?"

Il-missier Tuvache wieġeb, "Le, tal-ġirien. Tistgħu tmorru għandhom jekk tixtiequ." U mar lura f'daru, fejn kien qiegħed jinstema' l-leħen irrabjat ta' martu.

Il-Vallins kienu madwar il-mejda, jieklu bil-mod biċċiet tal-ħobż li kienu bilkemm midluka bi ftit butir imranġat, fuq platt u li kienu qegħdin jaqsmu bejniethom.

Is-Sur d'Hubieres beda l-proposti tiegħu, iżda b'aktar tidwir mal-lewża, b'aktar kawtela rettorika, b'aktar makakkerija.

Iż-żewġ raħħala xenglu rashom b'nuqqas ta' qbil, iżda meta ntebħu li kienu se jirċievu mitt frank fix-xahar, ikkunsidraw din il-biċċa, ikkonsultaw lil xulxin b'għajnejhom u kienu xi ftit imqanqla. Baqgħu siekta għal ħin twil, itturmentati u mħassba. Fl-aħħar il-mara staqsiet lil żewġha: "Xi tgħid?" B'ton tqil qal: "Ngħid li mhux ta' min imaqdarha."

Is-Sinjura d'Hubieres, titriegħed bil-ħsibijiet, tkellmet dwar il-ġejjieni tat-tifel, dwar il-kuntentizza tiegħu u dwar il-flus li seta' jagħtihom 'il quddiem.

Ir-raħħala staqsiet: "Din il-pensjoni ta' tnax-il mitt frank, tkun imwiegħda quddiem avukat?"

Is-Sur d'Hubieres wieġeb: "Mela, dażgur, nibdew minn għada stess."

Il-mara li kienet għadha qiegħda taħseb dwarha, issoktat:

"Mitt frank fix-xahar mhux biżżejjed biex ipattu għan-nuqqas tat-tifel tagħna. Fi ftit snin oħra dak it-tifel se jkun qed jaħdem; jeħtieġ li nieħdu mija u għoxrin frank."

Waqt li taptpet sieqha b'nuqqas ta' sabar, is-Sinjura d'Hubieres qablet mill-ewwel, u minħabba li xtaqet tieħu magħha lit-tifel, tat mitt frank iżjed bħala rigal, waqt li żewġha kiteb l-irċevuta. U l-mara żagħżugħa kuntenta, ġarret lit-tifel imqareb, li kien qiegħed jixher, bħalma wieħed iġorr xi ċekċika mixtieqa minn ħanut.

Il-familja Tuvache, minn biebhom, qagħdu jaraw it-tluq tagħha fis-skiet u serji, forsi ddispjaċuti bin-nuqqas ta' qbil ta' bejniethom.

Xejn aktar ma nstema' dwar iċ-ċkejken Jean Vallin. Kull xahar il-ġenituri kienu jmorru għand l-avukat biex jiġbru l-mija u għoxrin frank. Kienu ġġieldu mal-ġirien tagħhom, għaliex l-omm Tuvache insulentathom bl-ikrah kontinwament u tenniet minn bieb għal bieb li mhuwiex naturali li wieħed ibigħ lil ibnu; dak kien orribbli, mistmerr u serq. Xi drabi kienet tieħu lil Charlot tagħha f'dirgħajha, waqt li tesklama b'mod artifiċjali, bħallikieku kien se jifhimha:

"Ma bigħtekx, le! Ma bigħtekx, ċkejken tiegħi! M'iniex sinjura, iżda jien ma nbigħx lil uliedi!"

Il-familja Vallins għexet ħajja diċenti bis-saħħa tal-pensjoni. Din kienet ir-raġuni tar-rabja li ma setgħetx tgħaddi tal-familja Tuvache, li baqgħet tgħix fil-faqar. Il-kbir telaq bil-lieva; Charlot biss baqa' jaħdem ma' missieru biex jgħin lil ommu u lil żewġ ħutu bniet iżgħar minnu.

Għodwa waħda, meta kellu wieħed u għoxrin sena, karozzella sabiħa waqfet quddiem iż-żewġ dwejriet. Żagħżugħ, bil-polka tad-deheb, ħareġ minnha u newwel idu lil mara anzjana b'xagħarha abjad. L-anzjana qaltlu: "Hawnhekk, qalbi, it-tieni dar." U hu daħal fid-dar tal-familja Vallins daqslikieku kienet daru.

L-omm anzjana kienet qiegħda taħsel il-fradal; il-missier dgħajjef kien qiegħed jongħos ħdejn iċ-ċumnija. It-tnejn għollew rashom, u ż-żagħżugħ qal:

"Bonġu, papà! Bonġu, mamà!"

Qamu t-tnejn, imbeżżgħin! Bit-tferfix ir-raħħala waqqgħet is-sapuna fl-ilma, u laqalqet:

"Huwa inti, ibni? Inti, ibni?"

Hadha f'dirgħajh u għannaqha filwaqt li tenna: "Bonġu, mamà," waqt li x-xiħ imriegħed qal bit-ton kalm tiegħu li qatt ma tilef: "Hawn int, lura magħna, Jean," bħallikieku kien għadu kemm jarah xi xahar ilu.

Meta reġgħu saru jafu lil xulxin, il-ġenituri xtaqu joħorġu lil binhom fil-viċinanzi ħalli jarawh in-nies. Haduh għand is-sindku, għand il-ministru, għand il-kuratur u għand is-surmast.

Charlot, wieqaf fuq il-għatba tad-dwejra tiegħu, rah għaddej. Filgħaxija, waqt l-ikel, qal lix-xjuħ: "Tassew kontu stupidi meta ħallejtu lit-tifel tal-familja Vallins jittieħed."

L-omm wieġbet stinata: "Jien ma nbigħx lil ibni."

Il-missier baqa' sieket. L-iben issokta:

"Hija sfortuna li tkun issagrifikat hekk."

Imbagħad, il-missier Tuvache qal b'ton irrabjat:

"Se tirrabja magħna għaliex żammejniek? U ż-żagħżugħ qal ifferoċjat:

"Iva, irrabjat għalikom għax kontu tant stupidi. Ġenituri bħalkom iġibu sfortuna lil uliedhom. Jistħoqqilkom li jien nitlaqkom." Ix-xiħa bkiet fuq il-platt tagħha. Tniehdet waqt li belgħet imgħaref bis-soppa u xerrdet nofshom: "Wieħed jista' joqtol lilu nnifsu biex irabbi l-ulied!"

Imbagħad it-tifel qal bl-addoċċ: "Aħjar ma twelidt xejn milli jien kif jien. Meta rajt lill-ieħor, qalbi waqfet. Għedt bejni u bejn ruħi: 'Qed tara kif suppost li jien issa!'" Qam: "Ara, inħossni aħjar li kieku ma noqgħodx hawn aktar, għaliex noqgħod nirrabja magħkom minn filgħodu sa filgħaxija, u nagħmel ħajjitkom miżerabbli. Qatt m'jien se naħfrilkom għal dan!"

Iż-żewġt ixjuħ kienu kwieti, imnikkta u għajnejhom bid-dmugħ.

Issokta: "Le, dan il-ħsieb huwa biżżejjed. Aħjar immur infittex xi mkien ieħor fejn ngħix."

Fetaħ il-bieb. Minn barra nstemgħu xi ilħna. Il-familja Vallins kienet qiegħda tiċċelebra r-ritorn ta' binha.

Sunett Nru. 18

William Shakespeare
Maqluba għall-Malti minn Alfred Palma

Mela ma' jum tas-sajf se jkolli nqabblek?
Int bil-wisq isbaħ, aktar irżin minnu:
Rjieħ rozzi jħabbtu r-rimjiet sbieħ ta' Mejju,
U jiem is-sajf tassew li qasir żmienhom.

Waqtiet wisq taħraq tiddi għajn is-sema,
Imbagħ'd arah jitgħammex wiċċu mdieheb;
U xi daqqiet ġmiel jasal jitfi ieħor,
Bil-biex, jew ħajr għall-fitla tan-natura.

'Mma s-sajf tiegħek dejjiem qatt ma jintefa,
La sejjer jitlef xejn mill-ġmiel li jżejnek,
La l-mewt tiftaħar li passejk se ddellel,
Meta fi vrus eterni fiż-żmien tikber.

Sa l-bniedem jieħu n-nifs jew l-għajnejn jilmħu,
Hekk vrusi jtulu u jagħtuk il-ħajja.

Llanto por Ignacio Sánchez Mejías

(Lamentazzjoni għal Ignacio Sánchez Mejías)

Federico Garcia Lorca

Maqluba għall-Malti minn Therese Pace

IT-TNIFFID U L-MEWT

Fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Kienu eżatt il-ħamsa ta' waranofsinhar.
Tfajjel ġab il-liżar abjad
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Ġewlaq ġir ippreparat għal-lest
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Il-bqija kien mewt, u mewt biss.
Fil-ħamsa ta' waranofsinhar.

Ir-riħ ġarr miegħu t-tajjar
fil-ħamsa ta' waranofsinhar
u l-ossidu ferrex kristall u nikil
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Issa l-ħamiema u l-leopard jitqabdu
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
u koxxa ddolorata b'qarn
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Il-korda l-baxxa daqqet
fil-ħamsa ta' waranofsinhar
qniepen arseniċi u duħħan

fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Gruppi ta' skiet fl-irkejjen
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
U l-barri biss b'qalbu ferħana!
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Hu u ġej l-għaraq tas-silġ
Fil-ħamsa ta' waranofsinhar,
Meta l-arena tal-barri kienet miksija bil-jodju
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Il-mewt biedet bajd fil-ġerħa
Fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Eżatt fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Tebut fuq ir-roti hi soddtu
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Għadam u flawti jidwu f'widnejh
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Il-barri diġà kien qed jonfor minn ġe' moħħu
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Il-kamra kienet tiddi bl-agunija
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Fil-bogħod issa ġejja l-gangrena
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Qarn tal-ġilju fil-wirkejn ħadrana
Fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Il-ġrieħi kienu jikwu bħax-xmux
fil-ħamsa ta' waranofsinhar,
u l-folla kienet qed tkisser it-twieqi
fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Fil-ħamsa ta' waranofsinhar.
Ah, dik il-ħamsa ta' waranofsinhar fatali!
Kienu l-ħamsa fuq l-arloġġi kollha!
Kienu l-ħamsa fid-dell ta' waranofsinhar.

ID-DEMM IMXERRED

Ma narahx!

Għidu lill-qamar jiġi,
għax ma rridx nara d-demm
ta' Ignacio fuq ir-ramel.

Ma narahx!

Il-qamar miftuħ beraħ.
Żiemel ta' sħajjeb wieqfa ċassi,
u l-arena tal-barri griża tal-ħolm
biż-żafżaf fil-*barreras*.

Ma narahx!
Ħalluli l-memorja titkebbes!
Fietel il-ġiżimin
ta' bjuda hekk ċkejkuna!

Ma rridx narah!

Il-baqra tad-dinja antika
għaddiet ilsienha mnikket
fuq gelgul demm
imxerred fuq ir-ramel,
u l-barrin ta' Guisando,
ftit mewt u ftit ħaġar,
għajtu bħal żewġ sekli
imxebbgħin idommu l-art.

Le.
Ma rridx narah!
Ignacio jitla' l-istrati
b'mewtu kollha fuq spallejh.
Huwa fittex it-tbexbix
imma t-tbexbix ma kienx aktar.

Ifittex il-profil kunfidenti tiegħu
u l-ħolma tikkonfondih.
Fittex lil ġismu sabiħ
u ltaqa' ma' demmu mibruħ.
Titolbunix narah!
Ma rridx nisma' l-gelgul jispara
kull darba b'inqas saħħa:
dik il-qabża li ddawwal
il-fillieri tal-imgħaqad, u tixtered
fuq il-*courderoy* u fuq il-ġilda
ta' multitudni għatxana.
Min qiegħed jgħajjat li għandi nersaq viċin!
Titolbunix narah!

Għajnejh ma ngħalqux
meta l-qrun fil-qrib lemaħ,
imma l-ommijiet terribbli
għollew rashom.
U mal-irziezet tal-ifrat,
telgħet arja ta' ilħna sigrieti,
jgħajtu lill-barrin ċelesti,
raħħala taċ-ċpar pallidu.
Ma kien hemm ebda prinċep f'Sivilja
li seta' jitqabbel miegħu,
la xabla bħal tiegħu,
la qalb hekk ta' vera.
Bħal xmara ta' ljuni
kienet saħħtu meraviljuża,
u bħal sider tal-irħam kienet soda
il-prudenza miġbuda tiegħu.
L-arja ta' Ruma Andalużjana
induratlu lil rasu
fejn tbissimtu kienet bħal nard ifuħ
ta' dehen u intelliġenza.

X'kobor ta' *toreador* kien fl-arena!
X'ħaddiem tal-id tajjeb kien fis-*sierra*!

Kemm kien ġentili mas-sbul tal-qamħ!
Kemm kien iebes mal-ixpruni!
Kemm kien ħelu mal-indewwa!
Kemm kien sabiħ fil-festa!
Kemm kien tremend
mal-aħħar *banderillas* tad-dlam!

Imm'issa rieqed bla tmiem.
Issa l-ħażiż u l-ħaxix
jiftħu, b'subgħajn felħana,
il-fjura tal-kranju tiegħu.
u issa demmu joħroġ ikanta;
ikanta fl-artijiet mgħaddra u fil-mergħat,
jiżloq fuq il-qrejjen iffriżati,
itemtem bla ruħ fiċ-ċpar
jitfixkel f'elf difer ta' bhima
bħal ilsien twil, imdejjaq, oskur,
biex jifforma għadira ta' agunija
ħdejn il-Quadalguivir kewkbiena.
O, ħajt bajdan ta' Spanja!
O, barri sewdien tan-niket!
O, demm iebes ta' Ignacio!
O, rużinjol tal-vini tiegħu!
Le!
Ma narahx!
Ebda kalċi ma jista' jesgħu,
ebda ħuttaf ma jista' jixorbu,
ebda ġlata tad-dawl ma tista' tberrdu,
jew għanja, jew dilluvju ta' ġilju abjad,
ebda ħġieġ ma jista' jiksih bil-fidda.
Le.
Ma narahx!

IL-ĠISEM STENDUT

Il-ġebel huwa moħħ fejn il-ħolm jingħi
bla ilmijiet iserrpu u ċipress iffriżat.
Il-ġebel huwa spalla fuq xiex iġġorr iż-żmien
b'siġar iffurmati mid-dmugħ u ż-żagarelli u l-pjaneti.

Rajt ħalbiet tax-xita griżi jimxu lejn l-imwieġ
jerfgħu dirgħajhom torja mhedda
biex jeħilsu mill-ħafna tal-ġebel mimdud
li jħollilhom riġlejhom, bla ma jxarrbilhom demmhom.

Għax il-ħaġar jiġbor żrieragħ u sħab,
skeletri tal-alwett u lpup tal-penumbra:
iżda la jrendi ħsejjes, la kristalli u lanqas nirien,
areni tal-barri biss u areni tal-barri u iktar areni tal-barri bla ħitan.

Issa, Ignacio, dak li twieled tat-tajjeb, imqiegħed fuq il-ħaġar.
Kollox mitmum! X'inhu jiġri! Xtarrlu wiċċu:
il-Mewt għattietu b'kubrit safrani
u poġġietlu fuqu r-ras ta' minotawr oskur.

Kollox mitmum! Ix-xita qed tinfidlu ħalqu.
L-arja, bħallikieku miġnuna, tħalli 'l sidru mixrub
u l-imħabba, imxarrba għasra bid-dmugħ tas-silġ
issaħħan lilha nfisha fuq il-quċċata tal-mandri.

X'inhuma jgħidu? Waqa' Skiet irejjaħ.
Ninsabu hawn b'ġisem mimdud li ser jintefa,
b'forma pura li kellha r-rużinjoli
u nilmħuha timtela b'toqob bla qigħan.

Min ikemmex il-kefen? Dak li jgħid mhux veru!
Hawn ħadd ma jkanta, ħadd ma jibki fir-rokna,
ħadd ma jniggeż l-ixpruni, lanqas iwerwer lis-serp.
Hawn ma rrid xejn għajr għajnejn tondi
biex nara 'l ġismu bla ċans ta' mistrieħ.

Hawn, irrid nara 'l dawk l-irġiel ta' leħen iebes.
Dawk li jkissru ż-żwiemel u jiddominaw lix-xmajjar;
dawk l-irġiel ta' qafas iċaqċaq li jkantaw
b'fomm mimli xemx u żnied.

Hawn irrid narahom. Quddiem il-ħaġar.
Quddiem dal-ġisem b'riedni miksura.
Irrid naf mingħandhom l-eżodu tat-triq
għal dal-kaptan imneħħi mill-mewt.

Irridhom juruni lament bħal xmara
li jkollha ċpar ħlejju u xtajtiet fondi,
biex jieħdu ġisem Ignacio fejn jitlef lilu nnifsu
bla ma jisma' t-tħarħir doppju tal-barrin.

Jitlef lilu nnifsu fl-arena tonda tal-qamar
taparsi f'żgħożitu kien barra kwiet u mnikket
jitlef lilu nnifsu fil-lejl ta' bla kant il-ħut
u fil-boskett abjad tad-duħħan iffriżat.

Ma rridhomx jgħattulu wiċċu bl-imkatar
għax inkella jidra l-mewt li qed iġorr.
Mur, Ignacio, tħossx it-tnaffir jaħraq.
Orqod, tir, strieħ: anke l-baħar imut!

RUĦ ASSENTI

Il-barri ma jafekx, lanqas it-tina,
lanqas iż-żwiemel, lanqas in-nemel ta' darek stess.
It-tfajjel u l-waranofsinhar ma jafukx
għax int mitt għal dejjem.

Spalltek tal-ħaġar ma tafekx
lanqas is-satin sewdieni, fejn tinsab mitbuq.
Il-memorja siekta tiegħek ma tafekx
għax int mitt għal dejjem.

Tiġi l-ħarifa b'bebbux abjad żgħir,
għeneb bil-lega u għoljiet imgeddsa,
imma ħadd ma jħarislek f'għajnejk
għax int mitt għal dejjem.

Għax int mitt għal dejjem,
bħall-mejtin kollha ta' fuq l-art,
bħall-mejtin kollha li huma minsija
f'munzell ta' klieb bla ħajja.

Ħadd ma jafek. Le. Imma jien ngħanni dwarek.
Għal ta' warajk, ngħanni dwar il-profil u l-grazzja tiegħek.
Dwar il-maturità insinji ta' fehmtek.
Dwar l-aptit tiegħek għall-mewt u t-togħma ta' fommha.
Dwar id-diq tal-gost qalbieni tiegħek ta' dari.

Irid jgħaddi żmien twil, jekk qatt, qabel jitwieled
Andalużjan hekk ta' veru, hekk għani fl-avventura.
Ngħanni dwar l-eleganza tiegħu bi kliem li jitniehed,
u niftakar żiffa mnikkta fis-siġar taż-żebbuġ.

Servitude et Grandeur Militaires

(silta)

Alfred de Vigny

Maqluba għall-Malti minn Paul Zahra

Billi x-xogħlijiet ta' kittieba Franċiżi ma jdurux daqstant ta' spiss fl-orbita tal-qarrej Malti meta ltqajt għall-ewwel darba f'*Servitude et grandeur militaires* ta' Alfred de Vigny eżattament mal-kapitlu li proprjament iġib l-isem 'Malte' ħassejtni intrigat. Għalhekk iddeċidejt nittraduċi bil-Malti din is-silta qasira biex b'hekk naqsam din l-esperjenza ma' min hu interessat fil-letteratura Franċiża u ma' dawk li tinteressahom l-istorja ta' Malta fi żmien is-sentejn tal-ħakma Napoleonika u li ma jafux jaqraw bil-Franċiż. U fuq kollox biex naqsam din ir-referenza għal pajjiżna magħmula minn dan il-kittieb Franċiż mal-qarrejja li jħobbu jaqraw bil-Malti.

Il-poeta, drammaturgu u rumanzier Alfred Victor de Vigny twieled fis-27 ta' Marzu 1797 u miet fis-17 ta' Settembru 1863. Għalhekk ta' min jinnota li Vigny ma setax kien preżenti għad-dħul ta' Bonaparti f'Malta fl-1798. Madankollu dak li jirrakkonta l-persunaġġ tiegħu, il-Kaptan Renaud, dwar id-dħul tal-Franċiżi f'Malta hu bbażat fuq informazzjoni storika li Vigny akkwista minn sorsi dokumentati kontemporanji Franċiżi. Jissemmew pereżempju l-Kaptan ta' *l'Orient* Luce de Casabianca, il-Ġeneral Desaix, il-frejgata *la Junon* u l-Ġeneral Vaubois u l-erbat elef suldat tiegħu li tħallew Malta. Jingħata wkoll tagħrif dwar it-tluq ta' wieħed mit-tliet konvojs li telaq minn Korsika lejn Malta għall-Eġittu (hawnhekk ma rridux ninsew li t-teħid ta' Malta kien ippjanat u mhux aċċidentali) u fl-aħħar nett tissemma d-data li fiha wasal Malta Bonaparti. Sfortunatament, is-silta li fir-rumanz tirreferi għal Malta hi qasira u mhix għajr xena deskrittiva u drammatika meħtieġa min-narrattiva. Iżda

minkejja l-qosor tagħha ta' min japprezzaha billi għandna nkunu kburin b'kull referenza għal pajjiżna f'xogħlijiet letterarji ta' awturi tal-kalibru ta' Vigny u fuq kollox importanti li wieħed ikun jaf dwar referenzi ta' din ix-xorta f'każ li jkun hemm bżonn li ssir referenza għalihom.

[Alfred de Vigny, *Servitude et Grandeur Militaires*, Paris, Alphonse Lemerre, éditeur 27-31, Passage Choiseul, 27-31 M D CCC LXXXIV]

Servitù u Glorja Militari
Tifkiriet tal-Glorja Militari

It-Tielet Ktieb

Kapitlu III

'Il-ħajja u l-mewt tal-Kaptan Renaud, jew il-bastun ta' Malakka'
'Lejl memorabbli'

MALTA

Jien m'jien xejn, beda biex qal, u fil-preżent hu hena għalija li naħseb dan; iżda kieku kont xi ħaġa, kieku kont inkun nista' ngħid bħal Lwiġi XIV: Ħabbejt wisq il-gwerra. – Xi trid tagħmel? Bonaparti kien sakkarni minn tfuliti bħall-oħrajn, u l-glorja tiegħu kienet tant telgħetli b'mod vjolenti għal rasi, li ma kellix post aktar f'moħħi għal idea oħra. Missieri, uffiċjal anzjan superjuri, dejjem fil-kampijiet, kien għalkollox mhux magħruf minni, meta jum minnhom ġietu l-fantasija li joħodni miegħu l-Eġittu. Kelli tnax-il sena, u għadni niftakar f'dak iż-żmien daqslikieku għadni fih, is-sentimenti tal-armata kollha u ta' dawk li kienu diġà qed jieħdu l-pussess ta' ruħi. Żewġ spirti kienu qed ineffħu l-qlugħ tal-bastimenti tagħna, l-ispirtu tal-glorja u l-ispirtu tal-piraterija. Missieri ma kienx għadu jisma' aktar it-tieni wieħed aktar mir-riħ Grigal li kien qed iġorrna; iżda l-ewwel wieħed kien iżarżar tant b'saħħtu f'widnejja, li kien tarraxni għal żmien twil għall-ħsejjes kollha tad-dinja, ħlief għall-mużika ta' Karlu XII, il-kanun. Il-kanun kont nistħajlu l-vuċi ta' Bonaparti, u, ta' tifel kollni li kont, kull meta kien jirbombja, kont niħmar bil-pjaċir, naqbeż bil-ferħ, inċapċaplu

b'idejja, inwieġbu b'għajjat kbir. Dawn l-ewwel emozzjonijiet ippreparaw l-entużjażmu eżaġerat li saru l-għan u l-ġenn ta' ħajti. Inkontru, memorabbli għalija, iddeċieda din ix-xorta ta' ammirazzjoni fatali, din l-adorazzjoni insensata li għaliha xtaqt wisq nissagrifika.

Il-flotta kienet għadha kif salpat fit-30 ta' *Floréal*[1] tas-sena VI. Għaddejt il-jum u l-lejl fuq il-briġġ inniffed lili nnifsi bil-hena li nara l-baħar kbir ikħal u l-bastimenti tagħna. Għoddejt mitt buq u ma stajtx ngħoddhom kollha. Il-linja militari kellha firxa ta' aktar minn ħames mili u nofs, u n-nofs ċirku li kien qed jifforma l-konvoj kellu tal-anqas tlieta u tletin mil. Ma kont qed ngħid xejn. Rajt għaddejja lil Korsika għalkollox qribna, tkaxkar warajha lil Sardinja, u malajr waslet Sqallija fuq ix-xellug tagħna. Għax *la Junon*, li kienet qed iġġorr lili u lil missieri, kienet assenjata titkixxef ir-rotta u tifforma l-avangwardja ma' tliet frejgati oħrajn. Missieri kien qed iżommli idi, u wrieni l-Etna hi u ddaħħan kollha kemm hi u blatiet li qatt ma jien se ninsa: kienu Favaniane u l-Muntanja Eriċe. Marsala, Lilybaeum tal-qedem, kienet qed taqsam bejn il-fwawar; ħsibt li d-djar bojod tagħha kienu palumbelli huma u jniffdu sħaba; u għodwa minnhom, kienu..., iva, kienu l-24 ta' *Prairial*[2], rajt, ma' tlugħ ix-xemx, tasal quddiemi pittura li għammxitni għal għoxrin sena.

Malta kienet wieqfa bil-fortizzi tagħha, bil-kanuni ma' wiċċ l-ilma, bis-swar twal ileqqu fix-xemx donnhom irħam għadu kif jiġi illustrat, u x-xwieni tagħha bħall-bejta nemliet irqaq għalkollox huma u jiġru fuq imqadef twal ħomor. Mija u erbgħa u disgħin bastiment Franċiż kienu qed jiksuha bil-qlugħ kbar u l-bnadar blu, ħomor u bojod tagħhom li kienu qed jittellgħu, f'dak il-mument, mal-arbli kollha, filwaqt li l-istendard tar-Reliġjon kien qed jitniżżel bil-mod fuq Għawdex u fuq Sant'Iermu: kienet il-waqgħa tal-aħħar salib militanti. Imbagħad il-flotta sparat ħames mitt sparatura ta' kanun.

Il-bastiment *l'Orient* kien faċċata, imwarrab waħdu, kbir u immobbli. Għaddew quddiemu bil-lajma, u wieħed wara l-ieħor, il-bastimenti tal-gwerra kollha, u rajt mill-bogħod lil Desaix isellem lil Bonaparti. Tlajna ħdejh fuq *l'Orient*. Fl-aħħar rajtu għall-ewwel darba.

Kien bilwieqfa max-xifer, jitkellem ma' Casa-Bianca, il-kaptan tal-bastiment (povru *Orient*!), u kien qed jilgħab b'xagħar tifel ta' għaxar snin, iben il-kaptan. Minnufih ħassejtni ngħir għal dak it-tifel, u qalbi qabżet jien u narah imiss ix-xabla tal-ġeneral. Missieri resaq lejn Bonaparti u kellmu għal ħin twil. Ma kontx għadni qed nara wiċċu. F'ħin bla waqt dawwar lilu nnifsu u rani; tregħidt ma' ġismi kollu mad-dehra ta' dak il-ġbin isfar imdawwar b'xagħar

1 April
2 Mejju

twil imdendel imxarrab kollu donnu ħiereġ mill-baħar; b'dawk l-għajnejn kbar griżi, b'dawk il-ħaddejn magħlubin u b'dik ix-xoffa mdaħħla fuq geddum bil-ponta. Kien għadu kif jitħaddet dwari, billi kien qed jgħid: "Ismagħni, ħabib qalbieni tiegħi, billi tixtieq dan, sa tiġi miegħi fl-Eġittu u l-Ġeneral Vaubois se jibqa' tassew hawn mingħajrek u mal-erbat elef raġel tiegħu; iżda ma nixtieqx li ġġibu magħkom lil uliedkom; ma ppermettejtx dan ħlief lil Casa-Bianca, u għamilt żball. Sa tibgħat lil dan lura Franza; nixtiequ jkun tajjeb fil-matematika, u jekk jiġrilek xi ħaġa hemmhekk, nagħmel tajjeb għalih jien; nieħu ħsiebu, u nagħmel minnu suldat kif jixraq." Fl-istess ħin tbaxxa, hu u joħodni taħt driegħu, refagħni sa fommu u biesli ġbini. Rasi kienet qed iddur bija, ħassejt li kien sidi u li kien qed jisraq ruħi lil missieri, li mill-bqija bilkemm kont nafu billi kien eternament jgħix fl-armata. Ħsibt li qed inħoss il-biża' ta' Mosè, ragħaj, jara 'l Alla fl-arbuxxell. Bonaparti kien refagħni ħieles, u meta dirgħajh niżżluni bil-mod mill-ġdid fuq il-briġġ, ħallew hemm skjav ieħor.

Il-jum ta' qabel, kont ninxteħet il-baħar li kieku kienu warrbuni mill-armata; iżda ħallejthom jiħduni meta riedu. Ħallejt lil missieri b'indifferenza, u dan għal dejjem! Iżda tant aħna ħżiena mit-tfulija, u, irġiel jew tfal, nitkaxkru minn affarijiet tant żgħar u nitwarrbu mis-sentimenti naturali tajbin! Missieri ma kienx aktar sidi billi kont rajt lil sidu, u minn dak biss deherli kienet ġejja l-awtorità kollha tad-dinja. – O ħolm ta' awtorità u ta' skjavitù! O ħsibijiet korrotti tal-poter, tajbin biex jisseduċu t-tfal! Entużjażmi foloz! Velenijiet sottili, liema antidotu jista' qatt wieħed isib kontrikom? – Kont stordut, fis-sakra; xtaqt nistudja, u studjajt, sakemm sirt miġnun! Ħdimt is-somom lejl u nhar, u lbist il-libsa, l-għerf u, fuq wiċċi, il-kulur isfar tal-iskola. Minn żmien għal żmien il-kanun kien jinterrompini, u dik il-vuċi ta' dak il-bniedem iddivinizzat kienet qed tgħarrafni dwar il-konkwista tal-Eġittu, Marengo, fit-18 ta' *Brumaire,*[3] l-Imperu... u l-Imperatur żamm kelmtu miegħi. – Filwaqt li missieri, ma kontx naf aktar x'kien sar minnu, meta jum minnhom waslitli din l-ittra hawn araha. Inġorrha dejjem f'dan il-portafoll qadim, li xi darba kien aħmar, u naqraha ta' spiss mill-ġdid biex nikkonvinċi ruħi mill-inutilità tal-opinjo12+134nijiet li tagħti ġenerazzjoni lil dik li ssegwiha, u biex nirrifletti dwar l-istinezza assurda tal-illużjonijiet tiegħi.

Hawnhekk il-Kaptan, hu u jiftaħ l-uniformi, ħareġ minn sidru: l-ewwel il-maktur, imbagħad portafoll żgħir li fetaħ bil-galbu, u dħalna f'ħanut tal-kafè li kien għadu mixgħul, li fih qrali dawn il-bċejjeċ ta' ittri, li baqgħuli bejn idejja, kif se tkunu tafu dalwaqt.

3 Ottubru

Il-Malti

RIVISTA TAL-AKKADEMJA TAL-MALTI

Palma Therese **Pace** Ġorġ **Peresso** John Peter **Portelli** Rita **Saliba** Alfred **Sant** Andrew **Sciberras** Carmel **Scicluna** William **Shakespeare** Vincent **Vella** Alfred **de Vigny** Paul **Zahra** Trevor **Zahra** Beverly **Agius** Josette **Attard** Carmel **Azzopardi** Clare **Azzopardi** Clifton **Azzopardi** Kit **Azzopardi** Mario **Azzopardi** Rena **Balzan** Charles **Bezzina** Berislav **Blagojević** Ġorġ **Borg** Steve **Borg** Louis **Briffa** Lina **Brockdorff** Norbert **Bugeja** J.J. **Camilleri** Alfred **Degabriele** Guy **de Maupassant** Leanne **Ellul** Victor **Fenech** Joe **Friggieri** Joe **P. Galea** Albert **Gatt** Federico **Garcia Lorca** Maria **Grech Ganado** Golan **Haji** Ghassan **Kanafani** Karmenu **Mallia** Sandro **Mangion** Albert **Marshall** Daniel **Massa** Pierre **J. Meilak** Immanuel **Mifsud** Laurence **Mizzi** Walid **Nabhan** Alfred **Palma** Therese **Pace** Ġorġ **Peresso** John Peter **Portelli** Rita **Saliba** Alfred **Sant** Andrew **Sciberras** Carmel **Scicluna** William **Shakespeare** Vincent **Vella** Alfred **de Vigny** Paul **Zahra** Trevor **Zahra** Beverly **Agius** Josette **Attard** Carmel **Azzopardi** Clare **Azzopardi** Clifton **Azzopardi** Kit **Azzopardi** Mario **Azzopardi** Rena **Balzan** Charles **Bezzina** Berislav **Blagojević** Ġorġ **Borg**

In-namrati
Akkwarell fuq karta, 2014, 15 x 30 ċm
Miriam Borg Apap

ISBN 978-99932-7-574-9

9 789993 275749

klabb kotba maltin
L-AKKADEMJA TAL-MALTI